

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СОЛОННІКОВА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 351.777.81

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ БЛАГОСУТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління
Галузь знань – управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Солоннікова І. М.

Науковий керівник – Покатаєв Павло Сергійович, доктор наук з державного управління, професор

Запоріжжя – 2020

АНОТАЦІЯ

Солоннікова І. М. Формування та реалізація державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 «Механізми державного управління». – Класичний приватний університет, Запоріжжя; Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2020.

У першому розділі дисертації досліджено порядок організації благоустрою населених пунктів, виділено його особливості та встановлено, що принциповим моментом організації благоустрою населених пунктів є належність об'єктів благоустрою до певної категорії, як-от: благоустрій та утримання в належному стані парків, рекреаційних зон, садів, скверів і майданчиків для дозвілля; благоустрою територій – об'єктів культурної спадщини тощо.

Виявлено, що структура й планування парків і садів залежать від цільового призначення, місця розміщення, рельєфу, ґрунтових та гідрологічних умов і характеру наявних зелених насаджень, під час розміщення яких необхідно враховувати їх алергічні властивості. У зонах відпочинку доцільно передбачати розміщення закладів і підприємств обслуговування шляхом формування громадських центрів. Встановлено низку обмежень щодо розміщення в рекреаційних зонах атракціонів.

Доведено важливість процесу озеленення території населеного пункту незалежно від того, до якого типу належить об'єкт благоустрою, відмінність може бути лише в його інтенсивності, оскільки зелені насадження міста є важливою складовою міського господарства, а система зелених насаджень – найважливішим чинником у створенні найкращих екологічних, мікрокліматичних життєвих умов для мешканців міста.

Розглянуто основні напрями нормативно-правового забезпечення за сферами державного регулювання: щодо історичних населених міст України, об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі населених пунктів, територій оздоровчих закладів та охорони й збереження зелених насаджень. Встановлено, що нормативне забезпечення включає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів і містобудівної діяльності в Україні.

Запропоновано розширити класифікацію нормативно-правових актів у сфері благоустрою населених пунктів за напрямками здійснення благоустрою: щодо здійснення забудови населеного пункту у сфері раціонального використання землі щодо санітарного очищення території населеного пункту; щодо забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами відносно розміщення малих архітектурних форм; щодо озеленення території для зниження рівня шуму; щодо розчищення та осушення території; з приводу покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху; з інженерного захисту території.

У другому розділі дисертації проаналізовано законодавчо встановлені правила розміщення та подальшого використання зовнішньої реклами. Розглянуто порушення законодавчо встановлених принципів рекламної діяльності, зокрема розміщення та використання недобросовісної, недостовірної, неетичної реклами, що може спричинити негативні наслідки, а саме завдати шкоди особі, державі або суспільству в цілому.

Подано схему державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населеного пункту, яка надасть змогу мати краще уявлення про: вимоги щодо розміщення зовнішньої реклами в межах смуг відведення; встановлену заборону щодо розташування зовнішньої реклами; обмеження щодо самих предметів реклами; перелік інстанцій, з якими потрібно погоджувати розміщення зовнішньої реклами.

З метою підвищення мотивації фізичних та юридичних осіб до роздільного збирання сміття рекомендовано передбачити надання пільг з податку на доходи фізичних осіб (у вигляді зменшення річного оподаткованого доходу) у разі встановлення ними на власній території урн для викидання основних типів упаковки. З метою популяризації роздільного збирання сміття потрібно вживати заходів, таких як: розміщення реклами в засобах масової інформації щодо спричинення шкоди довкіллю в разі накопичення побутових відходів на несанкціонованих сміттєзвалищах та некоректної його утилізації; надання можливості юридичним і фізичним особам отримати податкові пільги і разі здійснення заходів з роздільного збирання сміття.

З метою вдосконалення системи управління вулично-дорожньої мережі населених пунктів запропоновано напрями державної політики в цій сфері, які подано у вигляді організаційних заходів на державному та місцевому рівнях, та заходи фінансового характеру, результатом чого має стати: зменшення руху транспортних засобів вулицями міста; чисті дороги та їх узбіччя; покращення екологічної ситуації території населеного пункту; проведення своєчасного та якісного ремонту доріг; поява більшої кількості організованих місць паркування транспортних засобів.

У третьому розділі дисертації розглянуто організацію благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління та подано схему організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління, яка надасть змогу мати уявлення щодо змін, які відбулися в Україні із запровадженням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади та які сприятимуть покращенню сфери благоустрою; перехід до системи децентралізації влади.

Встановлено, що у сфері благоустрою може здійснюватися державний, самоврядний та громадський контроль.

Проаналізовано порядок здійснення державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів місцевими державними адміністраціями й встановлено, що він може здійснюватися за такими напрямками: за використанням та охороною земель; за охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду; за збиранням, утилізацією й захороненням промислових, побутових та інших відходів; за додержанням правил благоустрою; за додержанням правил торгівлі.

Встановлено, що на сьогодні існує низка спірних питань, що виникають під час здійснення самоврядного контролю. Запропоновано внести зміни до Положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів, де конкретизувати, що майбутні громадські інспектори у сфері благоустрою населених пунктів повинні мати досвід роботи не менше ніж 3 роки на посадах: фахівці; працівники сфери послуг; кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств; кваліфіковані робітники з інструментом; робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

Встановлено, що додатковими можливостями для фінансування заходів з благоустрою території в Україні може стати політика реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка надає змогу територіальним громадам розпоряджатися власним майном і здійснювати співробітництво.

Ключові слова: державна політика, децентралізація управління, сфера благоустрою населених пунктів, контроль у сфері благоустрою населених пунктів, елементи благоустрою.

SUMMARY

Solonnikova I. M. Formation and implementation of state policy in the area of well-being of settlements. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Public Administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Classic Private University, Zaporizhzhia, Classic Private University, Zaporizhzhia, 2020.

In the first section of the dissertation the order of the organization of improvement of settlements is investigated, its features are allocated and it is established that the basic moment of the organization of improvement of settlements is belonging of objects of improvement to a certain category, such as: improvement and maintenance of parks, recreational zones, gardens., squares and playgrounds for leisure; landscaping – cultural heritage sites and others.

It was found that the structure and planning of parks and gardens should be determined depending on the purpose, location, relief, soil and hydrological conditions and the nature of the existing greenery, during the placement of which – should take into account their allergic properties. In recreation areas, it is advisable to provide for the placement of institutions and service enterprises through the formation of community centers. There are a number of restrictions on the placement of attractions in recreational areas.

The importance of the process of landscaping the settlement, regardless of the type of landscaping, the difference can only be in its intensity, because the green spaces of the city – is an important part of the urban economy, and the system of greenery is the most important factor in creating the best ecological, microclimatic living conditions for city residents.

The main directions of normative-legal provision in the spheres of state regulation are considered: concerning the historical settlements of Ukraine, objects of improvement of the street-road network of settlements, territories of health-improving establishments and protection and preservation of green plantings. It is

established that the regulatory framework includes: legal, economic, environmental, social and organizational principles of urban development and urban planning in Ukraine.

It is proposed to expand the classification of regulations in the field of improvement of settlements in the areas of improvement: to build a settlement in the field of rational use of land for sanitation of the settlement; to provide outdoor lighting and placement of outdoor advertising in relation to the placement of small architectural forms for landscaping in the direction of reducing noise; regarding clearing and drainage of the territory; concerning the coverage of roads and sidewalks, traffic safety; on engineering protection of the territory.

In the second section of the dissertation the legally established rules of placement and further use of outdoor advertising are investigated. Violation of the legally established principles of advertising, in particular the placement and use of: unfair, unreliable, unethical advertising, which can cause negative consequences, such as: harm to the individual, the state or society as a whole.

The «Scheme of state regulation of placement and use of outdoor advertising as an element of improvement of the settlement» is presented, which will allow to have a better idea of: requirements for placement of outdoor advertising within the right-of-way; regarding the established ban on the placement of outdoor advertising; regarding the existing restrictions on the objects of advertising themselves; a list of instances with which you need to agree on the placement of outdoor advertising.

In order to increase the motivation of individuals and legal entities to separate garbage collection, it is recommended to provide benefits from personal income tax (in the form of reduction of annual taxable income) in case they install on their own urns for disposal of basic types of packaging. In order to promote separate garbage collection, measures should be taken in the form of advertising in the media to cause the school to the environment in case of accumulation of household waste in unauthorized landfills and its improper utilization and

opportunities for legal entities and individuals to receive tax benefits in case of separate garbage collection.

In order to improve the management system of the street and road network of settlements, proposed directions of state policy in this area which are presented in the form of organizational measures at the state and local levels and financial measures, which should result in: reducing traffic on city streets; clean roads and their roadsides; improving the ecological situation of the settlement; carrying out timely and high-quality road repairs; the emergence of more organized parking spaces for vehicles.

The third section of the dissertation examines the organization of improvement of settlements in terms of decentralization of management and presents the Scheme of organization of improvement of settlements in terms of decentralization of management, which will give an idea of changes in Ukraine with the introduction of «Concept of local government reform and territorial organization». The transition to a system of decentralization of power will have consequences for improving the sphere of public works.

It is established that state, self-government and public control can be exercised in the field of landscaping.

Analyzed the procedure for state control in the field of improvement of settlements by local state administrations, it was established that it can be carried out in the following areas: land use and protection; for the protection of historical and cultural monuments, preservation of housing; for the collection, disposal and disposal of industrial, household and other waste, compliance with the rules of landscaping; in compliance with trade rules.

It is established that today, there are a number of controversial issues that arise during the exercise of self-government control. It is proposed to amend the Regulations on public control in the field of landscaping, to specify that future public inspectors in the field of landscaping must have experience of at least 3 years in the professions: specialists; service workers; skilled agricultural and forestry workers; skilled workers with tools; workers for maintenance, operation

and control over the operation of technological equipment, assembly of equipment and machinery.

It has been established that additional opportunities for financing landscaping measures in Ukraine may be the policy of reforming local self-government and territorial organization of power, which allowed territorial communities to dispose of their own property and cooperate.

Key words: state policy, decentralization of management, sphere of settlements improvement, control in settlement of settlements, elements of improvement.

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА

*Статті в наукових фахових виданнях України,
що включені до міжнародних наукометричних баз даних*

1. Солоннікова І. М. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 3 (59). С. 59–65.

2. Солоннікова І. М. Формування політики благоустрою населених пунктів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 119–125.

3. Солоннікова І. М. Державне регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населених пунктів. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2018. № 1. С. 126–134.

4. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 2. С. 167–173.

5. Солоннікова І. М. Державна політика щодо утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів як складової благоустрою. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 2 (35). Т. 2. С. 225–236.

6. Солоннікова І. М. Сучасний стан та наявні проблеми у сфері благоустрою населених пунктів в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 4 (67). С. 182–191.

7. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів: теоретичний та прикладний аспект. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 4. С. 239–248.

Матеріали конференцій

8. Солоннікова І. М. Розчищення території, як складова благоустрою населених пунктів. *Державне управління в Україні: виклики та перспективи* : Всеукр. наук.-практ. конф. (11–12 травня 2018 р.) / Класичний приватний університет (м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2018. С. 65–68.

9. Солоннікова І. М. Осушення території як елемент благоустрою населених пунктів. *Naukowa przestrzen europy 2018 : materialy XIV miedzynarowejej naukowi-praktycznej konferencji (07–15 kwietnia 2018 roku)*. Przemysl : Nauka i studia, 2018. Vol. 5. P. 48–52.

10. Солоннікова І. М. Громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів: особливості його здійснення. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 березня 2018 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 68–71.

11. Солоннікова І. М. Здійснення державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7–8 лютого 2019 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С. 54–56.

12. Солоннікова І. М. Вдосконалення державної політики поводження з побутовими відходами. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів : Західноукр. орг. «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 47–49.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЛАГОСУТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ	21
1.1. Формування політики благоустрою населених пунктів	21
1.2. Організація благоустрою населених пунктів	35
1.3. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів	46
Висновки до розділу 1	71
Список використаних джерел до розділу 1	74
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗА НАПРЯМАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	91
2.1. Державне регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами та зовнішнього освітлення як елемента благоустрою населених пунктів	91
2.2. Осушення та розчищення території як складова благоустрою населених пунктів	106
2.3. Державна політика щодо утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів як складової благоустрою населених пунктів	120
Висновки до розділу 2	136
Список використаних джерел до розділу 2	138
РОЗДІЛ 3. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЛАГОСУТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ	150
3.1. Напрями вдосконалення державної політики з благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління	150
3.2. Напрями вдосконалення контролю у сфері благоустрою населених пунктів	160

3.3. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду в процес організації благоустрою населених пунктів	179
Висновки до розділу 3	1944
Список використаних джерел до розділу 3	1977
ВИСНОВКИ.....	20909
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.3

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сьогодні в Україні спостерігається збільшення кількості проблем, пов'язаних з недостатнім рівнем благоустрою території населених пунктів, які потребують негайного вирішення. Зокрема, необхідно забезпечити своєчасне виконання робіт із санітарного очищення території, здійснення заходів щодо належного поводження з твердими побутовими відходами, посилення боротьби зі стихійними сміттєзвалищами, проведення робіт з утримання дорожнього господарства тощо. Усе це має на меті покращення екологічної ситуації; створення комфортних умов для перебування жителів міста, їх фізичного, духовного, культурного зростання; підвищення рівня правопорядку на території громади. Для виконання цих завдань потрібно організувати процеси благоустрою відповідно до сучасних викликів суспільства. Застосування ефективних механізмів державного регулювання, спрямованих на врегулювання процесів організації та управління благоустроєм території, є актуальним завданням науки та практики державного управління.

Комплексне дослідження державного регулювання сфери благоустрою населених пунктів представлено в наукових працях О. П. Ігнатенко. Адміністративно-правове регулювання сфери благоустрою населених пунктів за напрямками здійснення проаналізовано П. С. Покатаєвим, Є. В. Пряхінім та Є. М. Щербиною. М. П. Бублій, О. М. Соколовська та О. С. Мельникова розглянули функціонування житлово-комунального господарства та його складових, зокрема остання – крізь призму підвищення якості послуг комунальних підприємств водопостачання. В. М. Бородюк, Н. І. Олійник та Г. С. Фролова вивчали організацію благоустрою населених пунктів в соціально-економічному аспекті. Багато досліджень проведено фахівцями технічних спеціальностей. Так, А. Г. Батракова, Г. М. Іванченко, В. В. Івасенко, С. Л. Ігнатов, С. В. Роман розробили критерії для оптимальної

побудови мережі автомобільних доріг, зокрема з дотриманням екологічної складової.

Однак стан благоустрою залежить від прийняття раціональних управлінських рішень і своєчасності їх виконання за всіма його напрямками: осушення, розчищення й дотримання санітарного стану території населених пунктів; утримання вулично-дорожньої мережі як елементу благоустрою населених пунктів; розміщення та використання зовнішньої реклами й зовнішнього освітлення тощо. Саме тому питання формування та реалізації державної політики у сфері благоустрою не втрачає своєї актуальності, особливо під час проведення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, у зв'язку із чим ряд повноважень у сфері благоустрою делеговано місцевим органам влади.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Теоретико-методологічні та філософсько-історичні основи розвитку й перспективи реформування державного управління в Україні» (номер державної реєстрації 0113U000589), «Теорія і практика публічного управління й адміністрування в Україні та зарубіжних країнах» (номер державної реєстрації 0116U002645). Внесок здобувача полягає у виявленні особливостей формування державної політики у сфері благоустрою населених пунктів у різних напрямках її реалізації.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є наукове обґрунтування та поглиблення теоретико-методологічних засад формування й реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів.*

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- визначити особливості формування державної політики благоустрою населених пунктів та її нормативно-правового забезпечення;
- визначити напрями розвитку механізмів державного управління у сфері організації благоустрою населених пунктів;

– виявити особливості механізмів державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами й зовнішнього освітлення як елементів благоустрою населених пунктів;

– визначити порядок осушення, розчищення та дотримання санітарного стану території населених пунктів;

– розкрити особливості державної політики щодо утримання вулично-дорожньої мережі як елементу благоустрою населених пунктів;

– визначити напрями вдосконалення державної політики з благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління;

– обґрунтувати напрями вдосконалення контролю у сфері благоустрою населених пунктів;

– окреслити перспективи запровадження закордонного досвіду в державному регулюванні процесів організації благоустрою населених пунктів.

Об'єкт дослідження – процес формування та реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів.

Предмет дослідження – механізми реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів.

Методи дослідження. У ході дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: *абстрактно-логічний* – для аналізу літературних джерел, теоретичного узагальнення й формулювання висновків; *декомпозиції* – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; *ретроспективного аналізу* – для вивчення процесу становлення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів; *функціонального аналізу* – для визначення компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування щодо здійснення політики у сфері населених пунктів; *системно-структурного аналізу* – для з'ясування організаційної структури фінансового благоустрою; *статистичного аналізу* – для дослідження сучасного стану благоустрою населених пунктів, зокрема: озеленення, осушення, розчищення території, освітлення населеного пункту; а також з

метою дослідження обсягів надходження міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України місцевим бюджетам; *аналізу та синтезу* – для виокремлення напрямів державної політики з утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування; матеріали Державної служби статистики України щодо стану житлового фонду України, обсягів надходження міжбюджетних трансфертів до сфери благоустрою; наукові публікації українських і зарубіжних учених щодо становлення механізмів реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні теоретичних положень та наданні практичних рекомендацій з удосконалення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано доцільність і визначено порядок запровадження податкових стимулів для юридичних та фізичних осіб, зокрема тих, які здійснюють роздільне збирання сміття, шляхом надання податкових пільг: з податку на прибуток для юридичних осіб (дозвіл включати до складу витрат, що зменшують оподатковуваний дохід); з податку на доходи фізичних осіб (зменшення оподаткованого доходу фізичної особи – підприємця в разі придбання та встановлення на власній і/або прилеглої території контейнерів для вторинної сировини та/або урн для викидання основних типів упаковки: пластику, скла, металу, паперу); з податку на доходи фізичних осіб (зменшення річного оподаткованого доходу в разі встановлення ними на власній території урн для викидання основних типів упаковки);

– обґрунтовано механізм стимулювання співробітництва територіальних громад у частині вдосконалення здійснення тендерних процедур шляхом внесення змін до ст. 2 ЗУ «Про публічні закупівлі» стосовно збільшення встановленого законодавством обмеження для

здійснення закупівлі товарів (робіт, послуг) для потреб територіальної громади в напрямі здійснення благоустрою її території;

удосконалено:

– підхід до визначення структури організації благоустрою населеного пункту, яка поєднує в собі комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, покращення мікроклімату на території населеного пункту, санітарного очищення території, зниження рівня шуму, кожна з яких представлена у вигляді переліку дій, що мають виконувати органи місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації для створення комфортних, безпечних умов перебування жителів населеного пункту;

– підхід до реалізації механізмів державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населеного пункту, в якій конкретизовано: вимоги щодо розміщення зовнішньої реклами в межах смуг відведення; порядок отримання погодження щодо розміщення зовнішньої реклами;

– механізм організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління, що надасть змогу мати уявлення про зміни, які відбулися в Україні із запровадженням системи децентралізації, зокрема: можливість добровільного об'єднання територіальних громад; можливість здійснювати співробітництво територіальних громад і, відповідно, акумулювати матеріальні та фінансові ресурси, здійснювати спільне фінансування інфраструктурних об'єктів;

– підходи до здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населених пунктів шляхом уточнення правового статусу старости та розширення його повноважень складанням протоколів про адміністративні правопорушення;

– механізм адміністративного регулювання діяльності у сфері розміщення й використання зовнішньої реклами, що надасть змогу сформулювати більш чітке уявлення про вимоги до зовнішньої реклами та рекламодавців, зокрема

уточнено коло суб'єктів правопорушення та органів державної виконавчої влади, що мають право здійснювати контроль за рекламною діяльністю, виявляти правопорушення й застосовувати відповідні санкції;

набули подальшого розвитку:

– напрями державної політики у сфері управління вулично-дорожньою мережею, які подано у вигляді організаційних заходів на державному та місцевому рівнях і заходів фінансового характеру, результатом чого має стати: зменшення руху транспортних засобів вулицями міста; досягнення більшої чистоти доріг та їх узбіччя; покращення екологічної ситуації на території населеного пункту; проведення своєчасного та якісного ремонту доріг; поява більшої кількості організованих місць паркування транспортних засобів;

– класифікація нормативно-правових актів у сфері благоустрою населених пунктів за напрямками здійснення благоустрою, зокрема щодо: здійснення забудови населеного пункту у сфері раціонального використання землі; санітарного очищення території населеного пункту; забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами; розміщення малих архітектурних форм щодо озеленення території в напрямі зниження рівня шуму; розчищення й осушення території; покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху; інженерного захисту території.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки й пропозиції авторки можуть бути використані для підготовки та узгодження державних управлінських і суспільно-політичних рішень у напрямі вдосконалення державної політики у сфері формування та реалізації політики з благоустрою населених пунктів, як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях.

Результати дослідження використано в діяльності Департаменту житлово-комунального господарства Виконавчого комітету Кременчуцької міської ради (довідка про впровадження від 12.11.2019 № 11-12/2019) та Інспекції з благоустрою Запорізької міської ради (довідка про впровадження від 17.12.2019 № 12-/0223).

Теоретичні положення дисертації використано в навчальному процесі Класичного приватного університету при розробці та викладанні навчальних дисциплін: «Державне управління», «Публічна політика та управління» (довідка про впровадження від 15.01.2020 № 16/20).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною працею, в якій викладено авторський підхід до розробки теоретичних положень та надано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які одержані авторкою самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Державне управління в Україні: виклики та перспективи» (м. Запоріжжя, 2018 р.); «Naukowa Przestrzen Europy 2018» (м. Пшемишль, 2018 р.); «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 2018 р.); «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 2019 р.); «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 2019 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено у 12 наукових працях, з них: 7 – статті в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 5 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 4,45 д. а.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, з них основний текст – 162 сторінки. Робота містить 9 рисунків, 2 таблиці. Список використаних джерел включає: до першого розділу – 122 найменування, до другого розділу – 91 найменування, до третього розділу – 81 найменування.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЛАГОСУТРОЮ
НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

1.1. Формування політики благоустрою населених пунктів

Благоустрій є візитівкою будь-якого населеного пункту. Спостерігаючи за станом вулично-дорожньої мережі, рівнем вуличного освітлення доріг, вулиць, парків, приватних територій, промислових підприємств, а також за озелененням та станом дитячих майданчиків, парків, скверів, чистотою території міста, можна зробити висновок щодо ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

У більшості країн сфера благоустрою населених пунктів є важливим напрямом публічної політики та однією з нагальних і постійних тем політичних дискусій. У процесі розробки державної політики у цій сфері постійно виявляються певні суперечності між принципами добробуту та бюджетними можливостями територіальної громади. Активність державної політики у цій галузі детермінується багатьма внутрішніми і зовнішніми чинниками, пов'язаними як із станом об'єктів благоустрою і територій населених пунктів, так і з рівнем життя населення, макроекономічною динамікою, структурою національної економіки тощо [38].

Комплексне дослідження державного регулювання сфери благоустрою населених пунктів було здійснено в наукових працях О. П. Ігнатенко, який розробив концепцію стимулювального регулювання досліджуваної сфери, запропонував підхід до проектування системи впровадження інноваційних технологій у державне регулювання цієї сфери, надав пропозиції щодо

вдосконалення процесової моделі формування державної та місцевої політики і формування ефективної дозвільної системи [36, с. 34].

П. С. Покатаєв здійснив комплексне дослідження сфери благоустрою населених пунктів у контексті адміністративно-правового регулювання за такими напрямками регулювання, як санітарне очищення території, поводження з побутовими відходами, зниження рівня шуму, розміщення зовнішньої реклами та малих архітектурних форм [54, с. 2].

Вивченням законодавчих, теоретичних і практичних проблем діяльності у сфері благоустрою населених пунктів займався Є. В. Пряхін, який проаналізував основні етапи розвитку суспільних відносин у цій сфері. Основну увагу дослідник приділив висвітленню компетенції органів публічної влади в регулюванні питань благоустрою та взаємодії між ними [111].

Юридичні аспекти благоустрою території досліджував Є. М. Щербина, який, зокрема, систематизував нормативно-правові акти, що регулюють питання адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою. Вчений вивчив особливості застосування адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою, що відображається у використанні органами державної влади комплексу національних та міжнародних нормативно-правових актів [122].

Дослідженням житлово-комунального господарства та його складових, а також правового регулювання і суб'єктів публічного управління займалась О. М. Соколовська. Дослідницею надано пропозиції щодо внесення змін до структури Державного комітету України з питань будівництва та архітектури шляхом створення відділу «перепланування та переобладнання приміщень житлових будинків та нежитлових приміщень» [115].

Дослідження благоустрою населених пунктів крізь призму підвищення якості послуг комунальних підприємств водопостачання проводила О. С. Мельникова, яка вбачала вирішення цієї проблеми в оздоровленні цих

підприємств, що передбачає вживання заходів організаційного, управлінського, фінансового характеру, а також виявлення внутрішніх резервів. На її думку, головними мали стати заходи фінансового характеру, які полягали в пошуку інвестицій для реалізації програм та бізнес-планів з метою отримання інвестицій міжнародних фінансових установ [46].

В. М. Бородюк та Г. С. Фролова досліджували організацію благоустрою населених пунктів з погляду соціально-економічного аспекту. На їх думку, за умов запровадження цілеспрямованої регіональної політики на облаштування населених пунктів фактор благоустрою може стати ключовим у вирішенні проблеми подолання диспропорцій у розвитку регіонів України. Формування сприятливого, комфортного середовища для життєдіяльності людей на сьогодні стало одним із найважливіших чинників, які мають перетворити регіони України на привабливий об'єкт як для залучення кадрів, так і для іноземних інвестицій [1].

В. Дударець та М. Ю. Гурик вивчали благоустрій територій у ландшафтному дизайні та окреслили особливості й принципи ландшафтних композиційних вирішень, на яких ґрунтується дизайнерське бачення організації природних об'єктів [6, с. 118]. Зокрема, М. Ю. Гурик розглянув особливості ландшафтного благоустрою вищих навчальних закладів з урахуванням норм і вимог, яким відповідають та яких потребують ці заклади, а також особливостей їх озеленення [4, с. 43].

Однак вважаємо, що у зв'язку з реформуванням місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні потребують подальшого дослідження питання формування та реалізації політики у цій сфері з урахуванням уже нових умов взаємодії державних і місцевих органів влади за окресленим напрямом.

Аналіз законодавства у сфері благоустрою, а саме ст. 1 Закону України «Про благоустрій населених пунктів», дає змогу зробити висновок, що під благоустроєм слід розуміти комплекс дій, які перебувають під пильним

наглядом виконавчих органів влади та місцевого самоврядування, зокрема [58]:

- комплекс робіт з інженерного захисту;
- розчищення, осушення та озеленення території населеного пункту;
- соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату на території населеного пункту;
- санітарного очищення території;
- зниження рівня шуму тощо.

Метою благоустрою є певні дії, які здійснюються на території населеного пункту задля раціонального її використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля [58].

Під раціональним використанням території населеного пункту слід розуміти заходи з координації діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексного розвитку й забудови міста, поліпшення його архітектурного стану та збереження історико-культурної спадщини.

Під утриманням території в належному стані законодавець розуміє її використання за призначенням відповідно до генерального плану населеного пункту, містобудівної документації, а також її санітарне, озеленення, збереження та відновлення об'єктів благоустрою [58].

Що стосується створення умов захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля, то тут слід відзначити, що це право гарантовано Конституцією України. Отже, кожна людина (незалежно від резидентського статусу) має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. До того ж вона має право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, і це право гарантовано державою (ст. 50 Конституції [44]). У свою чергу, на державу покладено обов'язок забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України (ст. 16 Конституції).

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» надає визначення безпечних умов для людини як стану середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на неї [64].

Отже, право на безпечне навколишнє природне середовище синтезує у своїй основі ряд галузевих прав: право на екологічне благополуччя; право на стабільну екологічну обстановку; право на охорону життя і здоров'я від несприятливих природних умов і природно-антропогенних факторів; право на якісне, сприятливе, здорове навколишнє природне середовище; право на використання корисних властивостей природи для задоволення необхідних життєвозабезпечувальних фізіологічних і духовних потреб [55].

Розглянемо більш детально кожен зі складових благоустрою населених пунктів у контексті формування державної регуляторної політики.

Стосовно комплексу робіт з інженерного захисту. Відповідно до затверджених Державних будівельних норм (далі за текстом – ДБН) В.1.1-3-97:1.1, метою інженерного захисту є запобігання, усунення або зниження до допустимого рівня негативного впливу на об'єкти діючих та потенційно можливих небезпечних геологічних процесів (п. 1.1 ДБН В.1.1-3-97 [11]).

Інженерний захист об'єктів має забезпечувати:

- загальну стійкість територій;
- безпечне проживання людей;
- надійне та безперебійне функціонування й розвиток об'єктів, а також зон відпочинку;
- збереження заповідних зон, ландшафтів, історичних пам'яток та ін.;
- нормативні санітарно-гігієнічні, соціальні та рекреаційні умови територій, які захищаються;
- належне архітектурне оформлення споруд інженерного захисту;
- економічно обґрунтоване раціональне використання земель та природних ресурсів, об'єктів з дотриманням законодавчих вимог щодо охорони навколишнього середовища. (п. 1.4 ДБН В.1.1-3-97 [11]).

Відповідно до п. 1 ст. 34 Кодексу цивільного захисту України, інженерний захист територій включає:

- за наявності небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ здійснення районування територій;
- під час розроблення генеральних планів населених пунктів урахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ та негативних наслідків аварій;
- розроблення і здійснення заходів щодо безаварійного функціонування об'єктів підвищеної небезпеки;
- будівництво та подальше обстеження споруд, будівель, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;
- будівництво протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані [43].

Стосовно розчищення, осушення та озеленення території населеного пункту. Розчищення території включає в себе комплекс робіт, зокрема: пересадку або захист зелених насаджень; розчищення майданчика від непотрібних дерев, чагарнику, корчування пнів; зняття родючого шару ґрунту; знесення чи розібрання непотрібних будівель; від'єднання або перенесення з майданчика існуючих інженерних мереж [119].

Так, утримання зелених насаджень здійснюється відповідно до наказу Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України» [93]. Процес утримання об'єктів зеленого господарства включає: догляд за деревами і чагарниками, живоплотами, виткими рослинами, квітниками, газонами, садовими доріжками та майданчиками, малими архітектурними формами; захист зелених насаджень від шкідників і хвороб, садіння квітів, створення газонів, видалення окремих дерев, садіння окремих дерев, видалення аварійних дерев, санітарне очищення території об'єкта благоустрою.

Догляд за деревами і чагарниками здійснюється протягом року і включає: поливання, внесення добрив, вкриття, обприскування крон дерев, догляд за ґрунтом, боротьбу з бур'янами, обробку дупел і механічних пошкоджень, формування крон дерев і чагарників (п. 9.1, ст. 9 Наказу [93]).

Видалення зелених насаджень здійснюється на підставі Постанови КМУ «Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах», у разі:

- будівництва об'єкта архітектури;
- знесення аварійних, сухостійних і фаутичних дерев, а також самосійних і порослевих дерев з діаметром кореневої шийки не більше як 5 сантиметрів;
- ліквідації аварійної ситуації на інженерних мережах населеного пункту;
- відновлення світлового режиму в житловому приміщенні, що затіняється деревами;
- проведення ремонтних та експлуатаційних робіт в охоронній зоні повітряних ліній електропередачі, на трансформаторній підстанції і розподільному пункті системи енергопостачання, мережі водо-, теплопостачання та водовідведення, телекомунікаційній і кабельній мережі;
- досягнення деревом вікової межі;
- провадження господарської діяльності на території розсадників з вирощування декоративних дерев та кущів;
- ліквідації наслідків стихійного лиха, аварійної та надзвичайної ситуації [76].

Зняття родючого шару ґрунту здійснюється на підставі наказу Державного комітету України по земельних ресурсах (сьогодні – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру) «Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» [78].

Так, наприклад, під час здійснення містобудівної діяльності передбачено заходи щодо максимального збереження площі земельних

ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом. А зняття та складування родючого шару ґрунту відбувається з наступним його використанням для поліпшення малопродуктивних угідь, рекультивації земель та благоустрою населених пунктів і промислових зон.

Під час зняття ґрунтового покриву здійснюється пошарове зняття і роздільне складування верхнього, найбільш родючого шару ґрунту відповідно до структури ґрунтового профілю та материнської породи.

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру здійснює державний контроль за використанням та охороною земель у частині виконання умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту під час проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву (ст. 6 Закону 14)].

Однак нормативно-правового акта, який би врегульовував порядок знесення будівель і споруд, до цього часу не існує. Єдиним документом, що врегульовує окремі питання з цього приводу, є Постанова КМУ «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» [21]. Таким чином, самостійний статус робіт із знесення об'єктів будівництва законодавчо не визначений.

Важливим і обов'язковим елементом підготовки будівельного майданчика є від'єднання або перенесення існуючих інженерних мереж. В окремих випадках на будівельному майданчику можуть бути розташовані не тільки локальні, але й магістральні мережі електропостачання, водопроводу, фекальної та зливної каналізації, газопроводу, тепломережі, телефонізації і телебачення. Тоді до початку будівництва вищеназвані мережі мають бути винесені з території забудови і прокладені за межами майданчика, щоб забезпечити безперебійне функціонування магістральних мереж [119].

Що стосується санітарного очищення території як складової благоустрою населених пунктів, то хотілось би зазначити, що основним нормативно-правовим актом, який регулює це питання, є ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [64]. Так,

що стосується підприємств, установ, організацій, громадян, то вони під час розробки та використання нових технологій, проектування, розміщення, будівництва, реконструкції і технічного переобладнання підприємств; планування та забудови населених пунктів, каналізаційних, очисних та гідротехнічних споруд зобов'язані дотримуватися вимог санітарного законодавства (ст. 15 Закону).

Стосовно планування та забудови населених пунктів і курортів потрібно враховувати можливість створення найбільш сприятливих умов для життя та збереження здоров'я громадян.

Під час планування території нових і реконструкції існуючих курортів слід передбачати:

а) розміщення санаторно-курортних та рекреаційних закладів на територіях з рівнями шуму, що не перевищує допустимий встановленими нормативами рівень;

б) винесення промислових і комунально-складських об'єктів за межі курортних територій;

в) пристосування житлової забудови і громадських будівель, розміщених у курортній зоні, у рекреаційний фонд для обслуговування тих, що лікуються й відпочивають;

г) виключення з меж курортних територій транзитних транспортних потоків [7, с. 48].

У свою чергу, з метою запобігання, виявлення, зменшення або усунення шкідливого впливу небезпечних факторів на життя та здоров'я людей, а також стан навколишнього природного середовища, органи державної санітарно-епідеміологічної служби мають здійснювати державний нагляд за дотриманням юридичними та фізичними особами санітарного законодавства з подальшим застосуванням до порушників заходів примусового характеру. До таких заходів належать:

– у разі виявлення факту відступу від затвердженого проєкту здійснювати обмеження, тимчасову заборону або припинення будівництва, реконструкції чи розширення об'єктів;

– зупинення або припинення інвестиційної діяльності;

Крім того, особа може бути притягнута й до адміністративної відповідальності у вигляді накладення штрафу у розмірі 25% вартості розробки, якщо юридична або фізична особа – підприємець здійснила передачу замовникові у виробництво і застосування конструкторської, технологічної та проєктної документації, що не відповідає вимогам санітарних норм.

Крім того, Міністерством охорони здоров'я України видано Наказ «Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць» [65], який встановлює порядок санітарного очищення територій населених місць, прибирання об'єктів благоустрою, а також об'єктів з відокремленою територією, зокрема пляжів, ринків, парків, лікувально-профілактичних закладів, кладовищ тощо).

Під санітарним очищенням територій населених місць законодавець розуміє врегулювання на законодавчому рівні раціонального та своєчасного збирання, зберігання, перевезення та видалення, надійного знешкодження, економічно доцільної утилізації побутових відходів й екологічно безпечного захоронення побутових відходів, що утворюються на території населеного пункту та в місцях перебування людей, відповідно до схеми санітарного очищення (п. 2.1, ст. 2 Наказу [65]).

Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів» [66] закріплено обов'язковість погодження з органами санітарно-епідеміологічної служби проєктно-планувальних документів, зокрема: генеральні плани міст, сільських поселень; проєкти розміщення будівництва, приміських та курортних зон, планування промислових зон та вузлів; проєкти окремих

будівель та споруд; схеми і проекти інженерного обладнання та благоустрою (водопостачання, каналізування, санітарного очищення).

На суб'єктів господарювання покладено обов'язок щодо наявності експертного висновку органів санітарно-епідеміологічної служби в разі вибору земельної ділянки для здійснення будівництва; реалізації проектів планування і забудови населених пунктів, введення в експлуатацію житлових будинків, промислових та інших споруд; будівель культурно-побутового призначення.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)» [19] встановлені норми з дотримання санітарних вимог щодо охорони атмосферного повітря населених місць при розробці містобудівної документації; на стадії вибору земельної ділянки для будівництва; при проектуванні будівництва, реконструкції, розширення, технічного переозброєння чи перепрофілювання промислових і інших об'єктів та введення в експлуатацію.

Окремим нормативно-правовим актом здійснюється регулювання санітарно-епідеміологічного благополуччя в разі улаштування та експлуатації оздоровчих закладів. З метою забезпечення комфортних умов для відпочивальників та створення безпечних умов для праці, побуту, відпочинку місцевого населення на території зон відпочинку заборонено будівництво нових, розширення та реконструкція існуючих виробничих та інших об'єктів, що не пов'язані з обслуговуванням відпочивальників та населення, що постійно мешкає в цій місцевості, у протилежному випадку такі об'єкти підлягають виносу за межі зон відпочинку або зміні їх виробничого профілю [67].

Що стосується зниження рівня шуму як одного з елементів благоустрою населених пунктів, то слід відзначити, що шум здійснює шкідливий та небезпечний вплив на організм людини, зокрема може спричинити нервові, серцево-судинні захворювання, порушення обмінних процесів та функціонування органів слуху, виразкову хворобу тощо.

Із загальної кількості вищеназваних захворювань останнім часом значно зросла частка тих, які спричинені саме шумовим впливом. У зв'язку з цим слід звернути увагу на той факт, що протягом багатовікової еволюції людина так і не набула здатності адаптуватись до дії шуму, як і не було створено природного захисту для високочутливого та досконалого органу слуху людини від дії інтенсивного шуму.

Крім того, шум впливає на різні відділи головного мозку, змінюючи нормальні процеси вищої нервової діяльності, що спричинює підвищену втомлюваність, знижену розумову діяльність, загальну слабкість організму, роздратованість, апатію, послаблення пам'яті, депресію тощо. Відтак, щороку з розвитком промислового виробництва, будівельної діяльності виникає необхідність розробки нових заходів зниження рівня шуму, що має відбуватись обов'язково під чітким державним контролем.

До основних внутрішніх джерел техногенного шуму в будинках різного призначення відносять технологічне й інженерне обладнання. Основними джерелами зовнішнього техногенного шуму є потоки автомобільного, рейкового, водного, повітряного транспорту, промислові підприємства, їх установки, комунально-складські й транспортні підприємства, трансформаторні та газорозподільні підстанції, центральні теплові пункти, насосні й компресорні станції, будмайданчики, гаражі, автостоянки тощо. Джерелами зовнішнього біогенного шуму є стадіони, базари, майдани для мітингів, танцмайданчики, відкриті майданчики культурно-масового відпочинку, спортмайданчики, дискотеки, зоопарки, тваринницькі ферми тощо [10].

Відповідно до Державних будівельних нормативів, на території житлової забудови, промислових підприємств, ландшафтно-рекреаційних територій і в приміщеннях, де перебувають люди, має здійснюватися забезпечення шумового режиму, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам шляхом застосування містобудівних, архітектурних, об'ємно-планувальних, конструктивних, технологічних рішень та комплексу будівельно-акустичних заходів як для

об'єктів, що є джерелами шуму, так і для об'єктів, що потребують захисту від шуму. До таких заходів належать засоби звукоізоляції, звукопоглинання, екранування, віброізоляції і глушники шуму [10].

Згідно із Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [64], на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування покладено обов'язок з відвернення та зменшення шкідливого впливу шуму, неіонізуючих випромінювань на здоров'я населення. Зокрема, вони мають:

- вживати заходів щодо недопущення перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами впродовж доби у жилих будинках і прибудинкових територіях; лікувальних, санаторно-курортних закладах, будинках-інтернатах, закладах освіти, культури; готелях і гуртожитках; парках, скверах, зонах відпочинку;

- затвердити правила додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях щодо певних видів діяльності, які супроводжуються утворенням шуму, та встановити порядок проведення салютів, феєрверків, інших заходів із використанням вибухових речовин і піротехнічних засобів;

- здійснювати організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні заходи щодо попередження утворення та зниження рівнів шуму відповідно до встановлених санітарних норм (ст. 24 Закону [64]).

Затверджені наказом «Санітарні норми допустимої гучності звучання звуковідтворюючих і звукопосилюючих пристроїв у закритих приміщеннях та на відкритих майданчиках» обмежують рівні звуку, створювані звуковідтворювальними пристроями, вокально-інструментальними ансамблями, музичними групами і звукопідсилювальною апаратурою, у закритих концертних залах при проведенні естрадних концертів; у залах дискотек; у танцювальних залах будинків і палаців культури, клубів, баз і будинків відпочинку; у залах ресторанів, кафе, барів та інших підприємств громадського харчування [113].

Отже, дослідивши благоустрій як комплекс дій, можна подати його організаційну структуру (рис. 1.1).

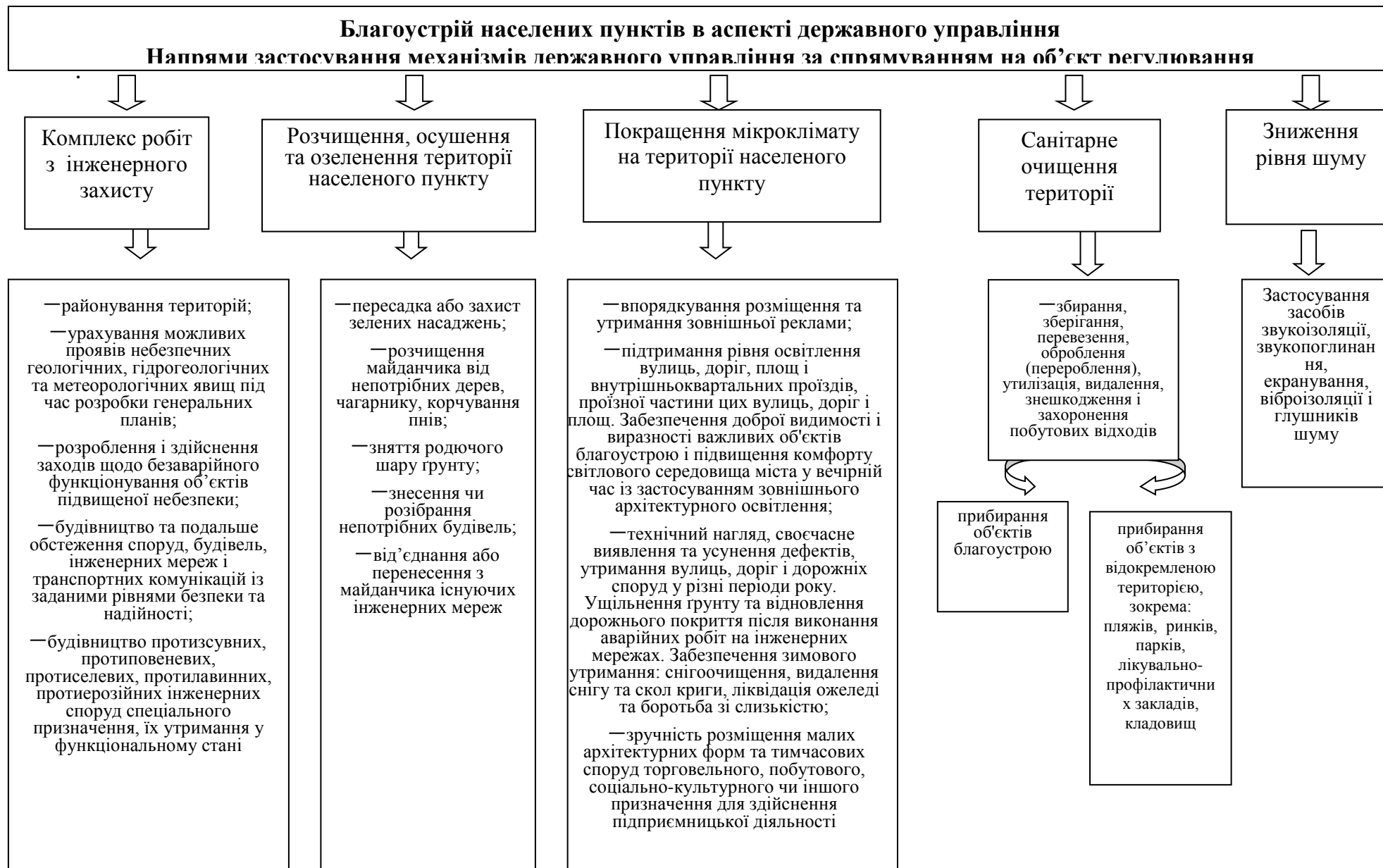

Рис. 1.1. Механізми державного регулювання організації благоустрою населеного пункту (удосконалено автором [118])

1.2. Організація благоустрою населених пунктів

На сьогодні спостерігається збільшення кількості проблем, пов'язаних з недостатнім рівнем благоустрою території населених пунктів, які потребують негайного вирішення. Серед них можна виділити такі: несвоєчасність виконання робіт із санітарного очищення території, відсутність заходів, що забезпечать належне поводження з твердими побутовими відходами, поява великої кількості стихійних сміттєзвалищ, занедбаний стан дорожнього господарства тощо. Для виконання цих завдань потрібно організувати процес благоустрою, який буде відповідати сучасним викликам суспільства.

Порядок організації благоустрою населених пунктів закріплено у ст. 20 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» і він має певні особливості, як-то:

– організацію благоустрою населених пунктів забезпечують місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до наданих ним повноважень. Так, відповідно до п. 44, 56-1 ч.1 ст. 26 та п. 7 ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать організація благоустрою населених пунктів. Крім того, сільські, селищні та міські ради мають встановлювати: правила з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечувати чистоту і порядок, торгівлю на ринках, вчиняти заходи щодо додержання тиші в громадських місцях, затверджувати вимоги до облаштування майданчиків для паркування транспортних засобів тощо [101]. На місцеві державні адміністрації покладено обов'язок зі здійснення державного контролю за додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою (ст. 16 Закону [102]). До того ж окремими повноваженнями наділено старосту, до повноважень якого

віднесено здійснення контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформування сільського, селищного, міського голови, виконавчих органів сільської, селищної, міської ради про його результати (п. 10 ч. 1 ст. 54-1 Закону [11]);

– благоустрій здійснюється в обов'язковому порядку на всій території населеного пункту. Так, відповідно до Типових правил благоустрою території населеного пункту, підприємства, установи й організації на власних та закріплених територіях повинні здійснювати увесь комплекс робіт, спрямованих на забезпечення та постійне підтримання чистоти і порядку, збереження зелених насаджень [97].

До того ж власник або користувач присадибної ділянки має забезпечувати належне утримання території загального користування, прилеглої до його присадибної ділянки [97]. Тобто має здійснювати прибирання прибудинкової території (майданчиків, садів, подвір'я, доріг, тротуарів, дворових і внутрішньоквартальних проїздів. Крім того, під час підготовки житлового фонду до експлуатації в зимовий період мають виконуватися такі роботи, як: приведення в технічно справний стан прибудинкової території із забезпеченням безперешкодного відведення атмосферних і талих вод від відмостки, спусків (входів) у підвал і їх віконних прияроків [92];

– фінансування місцевих програм з благоустрою населених пунктів проводиться за рахунок коштів місцевих бюджетів, за винятком тих, що перебувають у державній власності. Обов'язок з фінансування покладено на місцеві державні адміністрації, зокрема: фінансування підприємств, установ та організацій порядку, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також заходів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, благоустроєм та шляховим будівництвом (п. 4, ст. 18 Закону [102]);

– рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо благоустрою території населеного пункту є

обов'язковим для виконання всіх підприємств, установ, організацій та громадян, які розміщені на цій території (ст. 20 Закону [58]). Свідченням цього є передбачена ст. 150, 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративна відповідальність за вчинені правопорушення у вигляді порушення правил користування жилими приміщеннями, санітарного утримання місць загального користування, сходових кліток, ліфтів, під'їздів, придомових територій, порушення правил їх експлуатації, а також самовільне переобладнання та перепланування жилих будинків і жилих приміщень чи використання їх не за призначенням; порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів [42]. До того ж у разі умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства, якщо це призвело або могло призвести до неможливості експлуатації, порушення нормального функціонування таких об'єктів, що спричинило небезпеку для життя чи здоров'я людей або майнову шкоду у великому розмірі, особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності та в разі доведення її вини – позбавлена волі на строк до трьох років (ч.1, ст. 270-1 Кримінального кодексу України [45]).

Однак у чинному законодавстві не міститься норми, яка б надавала чітке визначення поняттю «організація благоустрою населених пунктів».

У Законі України «Про благоустрій населених пунктів» міститься Розділ IV, який має назву «Організація благоустрою населених пунктів», у якому визначено: елементи благоустрою; поняття комплексного благоустрою; порядок забезпечення благоустрою території підприємств, установ та організацій; утримання та благоустрій прибудинкових територій багатоквартирних житлових будинків та присадибної ділянки; охорона та утримання зелених насаджень; утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів, споруд інженерного захисту; освітлення об'єктів благоустрою; порядок поводження з відходами; утримання майданчиків та зон для виходу домашніх тварин тощо [8]. Тобто можна зробити висновок,

що вищеперелічені заходи у сукупності мають становити весь процес організації благоустрою.

Проте згідно із ст. 34 «Про благоустрій населених пунктів», органи місцевого самоврядування зобов'язані на власній території розробити Правила благоустрою території населеного пункту відповідно до Типових правил благоустрою території населеного пункту, у яких вони обов'язково мають визначити вимоги до [58]:

- впорядкування території підприємств, установ та організацій;
- утримання зелених насаджень на територіях загального користування;
- утримання будівель і споруд інженерного захисту території;
- санітарного очищення території.

Також органи місцевого самоврядування мають визначити розміри меж прилеглої до підприємств, установ та організацій території; порядок розміщення малих архітектурних форм; механізм здійснення самоврядного контролю [58].

До того ж принциповим моментом є організація благоустрою населених пунктів залежно від об'єктів благоустрою.

Так, благоустрій та утримання у належному стані парків, рекреаційних зон, садів, скверів і розташованих на їхніх територіях майданчиків для дозвілля здійснюється з обов'язковим дотриманням вимог Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», а також Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України; Правил будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки; Правил пожежної безпеки в Україні; Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць; ДБН В.2.3-5-2017 «Вулиці та дороги населених пунктів» тощо.

Парки, парки культури та відпочинку, парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва, гідропарки, лісопарки, районні сади; дендрологічні, національні, меморіальні та інші; сквери; міські ліси; зони рекреації; зелені

насадження в охоронних та санітарно-захисних зонах; прибережні зелені насадження; зелені насадження прибудинкової території належать до об'єктів благоустрою у сфері зеленого господарства населених пунктів (п. 3.1 Наказу [93]).

Так, структуру і планування парків і садів треба визначати залежно від цільового призначення, місця розміщення, рельєфу, ґрунтових та гідрологічних умов і характеру наявних зелених насаджень, під час розміщення яких треба враховувати їх алергічні властивості та відстані від таких насаджень до місць скупчення людей [8].

Під час формування мережі ландшафтних та рекреаційних територій населених пунктів слід виділяти: території загального користування (ділянки садово-паркового будівництва – парки, сади, сквери, бульвари; лісопарки; частково – об'єкти природно-заповідного фонду); території обмеженого користування (ділянки житлової забудови, об'єктів громадського обслуговування, культурної спадщини, виробництва); території спеціального призначення (охоронювані природні території, озеленення санітарно-захисних та охоронних зон, вздовж пішохідно-транспортних мереж, коридорів, сільськогосподарських та інших територій) [7].

Крім того, під час розміщення різних типів парків потрібно враховувати загальні принципи та специфічні особливості, необхідні для їх створення, зокрема: можливість максимального використання існуючої рослинності, рельєфу, водойм; забезпечення приєднання інженерних мереж до відповідних мереж населеного пункту; можливість будівництва капітальних споруд в умовах даного рельєфу, ґрунтових вод; наявність транспортних сполучень або можливість їх будівництва; віддаленість від промислових підприємств та великих магістралей [8].

У зонах відпочинку доцільно передбачати розміщення закладів і підприємств обслуговування шляхом формування громадських центрів. Розміри територій з урахуванням функціонального призначення громадського центру слід приймати, у відсотках від його загальної площі, як-

то: культурно-видовищних закладів – 1–2; фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд – 2–4; пляжів і пристроїв для відпочинку на воді – 4–8; майданчиків для відпочинку дітей – 3–6; майданчиків відпочинку та розваг дорослих – 5–7; адміністративно-господарських споруд – 4–5; зелених насаджень і квітників – до 70 [7].

Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва мають розташовуватися як у межах населених пунктів, так і на позаміських територіях. Вони можуть бути як самостійними архітектурно-ландшафтними об'єктами, так і складовими ансамблів палаців-музеїв, старовинних садиб, археологічних парків, містобудівних комплексів. На території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва слід виділяти такі функціональні зони: експозиційну, рекреаційну, наукову, адміністративно-господарську. У межах території парків-пам'яток доцільно створювати альтернативні функціональні зони: культурно-історичної (заповідної), буферної (для організації рекреації й обслуговування) та охоронної [7].

Встановлено ряд обмежень щодо розміщення в рекреаційних зонах атракціонів. Так, суб'єкти господарювання, які мають намір експлуатувати атракціони, зобов'язані отримати дозвіл територіального органу з нагляду за охороною праці. Допуск атракціонів до експлуатації здійснюється у випадках: після монтажу; після реконструкції атракціону; на початку кожного сезону; після ремонту атракціону; після перерви в експлуатації більше ніж на 12 місяців; після проведення експертного обстеження атракціону; після заборони експлуатації посадовою особою територіального органу з нагляду за охороною праці у разі виявлення дефектів та/або пошкоджень атракціонів [86].

До того ж територію атракціонів слід утримувати у чистоті, пішохідні доріжки, під'їзди та майданчики мають бути заощені або заасфальтовані. Під'їзди до будівель, у яких розміщені атракціони, та до атракціонів, розташованих просто неба повинні постійно утримуватись чистими та вільними [86].

Важливим моментом організації благоустрою у зонах відпочинку є дотримання заходів з пожежної безпеки під час здійснення видовищних вистав. Так, у разі необхідності проведення спеціальних вогневих ефектів на відкритих майданчиках відповідальним постановником мають бути опрацьовані й здійснені заходи щодо запобігання пожежам. Усі горючі декорації, сценічне оформлення, драпірування на сценах мають бути важкозаймистими або обробленими вогнезахисними засобами. Дерев'яні конструкції сценічної коробки мають бути оброблені вогнезахисними засобами, що забезпечують I групу вогнезахисної ефективності [91].

Обов'язково на території курортів, у місцях масового скупчення і відвідування громадян (парки, сквери, торгово-розважальні комплекси) мають влаштовуватись громадські вбиральні з розрахунку 1 санітарно-технічний прилад на 500 осіб. На цих територіях забороняється будівництво громадських вбиралень, каналізованих на вигріб [65].

Існують певні особливості з організації благоустрою територій – об'єктів культурної спадщини, що здійснюється на підставі Закону України «Про охорону культурної спадщини»; Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць»; «Про затвердження Списку історичних населених місць України»; «Про затвердження Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини»; Правил пожежної безпеки в Україні; ДБН Б.2.2-5:2011 «Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій. Благоустрій територій»; ДБН 360-92** «Містобудування. Планування та забудова міських і сільських поселень»; ДСТУ Б Б.2.2-10:2016 «Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування».

Для організації благоустрою територій – об'єктів культурної спадщини, обов'язково має розроблятися науково-проектна документація щодо

визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування і застосування як для окремих пам'яток, так і для їх груп, комплексів, ансамблів, містобудівних утворень [33].

Зони охорони пам'яток архітектури та містобудування визначаються на основі натурних досліджень території, детального аналізу історичних, іконографічних і картографічних матеріалів щодо розвитку планувальної структури та ролі пам'яток у довкіллі з максимальним використанням матеріалів здійснених раніше досліджень і обстежень, зокрема історико-архітектурного опорного плану. При розробленні науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування проводять такі дослідження [33]:

- аналіз природної основи території щодо визначення особливостей рельєфу, гідрографії, видів рослинності;

- історико-містобудівний аналіз щодо визначення історичного розвитку планування і забудови;

- натурні дослідження середовища щодо визначення просторової побудови, поверховості забудови, її стильових ознак, кольорового вирішення, впорядкування, дисгармонійних будівель та споруд;

- аналіз об'єктів культурної спадщини та існуючої забудови, розташованих на прилеглих до пам'яток територіях;

- аналіз видового розкриття пам'яток та визначення їх композиційної ролі [33].

Так, під час організації благоустрою територій – об'єктів культурної спадщини заборонено здійснювати знесення, зміну, переміщення пам'яток, та їх частин на інші місця (ст. 22 Закону [105]).

Забороняється змінювати призначення пам'ятки, її частин та елементів, робити написи, позначки на ній, на її території та в її охоронній зоні без дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини. Розміщення реклами на пам'ятках національного значення, у межах зон їх охорони, історичних ареалів населених місць здійснюється лише на підставі дозволу,

що видається центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини. Розміщення реклами на об'єктах всесвітньої спадщини забороняється (ст. 24 Закону [105]).

Консервація, реставрація, реабілітація, музеєфікація, ремонт, пристосування пам'яток національного значення здійснюються також лише за наявності письмового дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини на підставі погодженої з ним науково-проектної документації, а стосовно пам'яток місцевого значення – за наявності письмового дозволу органу виконавчої влади обласних, міських державних адміністрацій (ст. 26 Закону [105]). До того ж навіть вимоги органів протипожежної, санітарної, екологічної охорони та інших органів щодо умов утримання та використання пам'яток не можуть призводити до їх змін та не повинні погіршувати їх естетичну, історичну, мистецьку, наукову чи художню цінність (ст. 28 Закону [105]).

Законодавство встановлює вимоги щодо здійснення благоустрою історичних ареалів (найбільш освоєна в минулому і добре збережена частина території населеного місця, що відрізняється традиційним характером середовища і значною кількістю об'єктів культурної спадщини від інших, менш освоєних або погано збережених частин населеного місця) (п. 6 Постанови [79]). Взагалі збереження традиційного характеру середовища історичних ареалів, охорона і раціональне використання розташованих в їх межах нерухомих об'єктів культурної спадщини, збереження її містоформувальної ролі є пріоритетним напрямом містобудівної діяльності в межах історичних ареалів (п. 7 Постанови [79]).

В охоронних зонах має здійснюватися реставрація та реабілітація пам'яток, забезпечуватися охорона традиційного характеру середовища, усуватися споруди та насадження, які порушують традиційний його характер (п. 14 Постанови [79]). У зонах регулювання забудови може здійснюватися реконструкція будівель і споруд. Ступінь реконструкції визначається

цінністю наявних об'єктів культурної спадщини, розташуванням зони в історичному ареалі, особливостями об'ємно-просторового устрою історичного населеного місця. У зоні регулювання забудови мають бути збережені цінні історичні розпланування і забудова, здійснюватися озеленення та упорядження (п. 15 Постанови [79]).

Крім того, для використання пам'яток культурної спадщини обов'язковою вимогою є укладення охоронних договорів. У такому договорі обов'язково мають бути визначені: особливості режиму використання пам'ятки, види і терміни виконання реставраційних, консерваційних, ремонтних робіт, робіт з упорядження її території, інших пам'ятоохоронних заходів (п. 5 Постанови [84]). До такого договору обов'язково мають додаватися такі документи, як: акт технічного стану пам'ятки на момент укладення охоронного договору; опис культурних цінностей і предметів, які належать до пам'ятки, знаходяться на її території чи пов'язані з нею і становлять історичну, наукову, художню цінність, з визначенням місця і умов зберігання та використання; план поверхів пам'яток-будівель і споруд; план інженерних комунікацій та зовнішніх; генеральний план земельної ділянки, на якій розташована ця пам'ятка (у масштабі 1:50, 1:100, 1:500, 1:1000 або 1:2000) та її паспорт (п.6 Постанови [84]).

Але багато науковців вважають, що основним елементом організації благоустрою є здійснення озеленення, зокрема В. І. Шпара та А. В. Клименко вбачають здійснення інтенсивного озеленення багатопверхових споруд. На думку авторів, «.. підвищення рівня ефективності озеленення знизить тиск антропогенного впливу й впливу життєдіяльності людини на середовище перебування» [9]. А. В. Клименко здійснено порівняний аналіз якості озеленення мікрорайонів та дворів різних років забудови міста Києва. Запорукою успіху в озелененні житлових територій, на її думку, є розроблення системи підбору асортименту рослин для кожної ділянки об'єкта внутрішньоквартального озеленення. Частка озеленення має становити не менше ніж 40–70% від площі двору, а майданчики відпочинку

мають бути створені у вигляді невеличкого скверика з доріжками, квітами, деревами та кущами [10, с. 43].

Зелені насадження є одним із основних елементів благоустрою населених пунктів. Вони відіграють величезне санітарне значення, захищаючи від диму, вихлопних газів, пилу тощо. Зелені насадження беруть участь в оформленні площ та інших композиційних центрів, за їх допомогою підкреслюють особливості або приховують недоліки рельєфу. Об'єкти зеленого будівництва мають бути і часто є самостійними витворами садово-паркового мистецтва [28].

І з цим можна погодитися, бо зелені насадження міста – це важлива складова міського господарства, а система зелених насаджень є одним із найважливіших чинників у створенні найкращих екологічних, мікрокліматичних, санітарно-гігієнічних життєвих умов для мешканців міста. Система зелених насаджень міста займає важливе місце у вирішенні питань охорони і поліпшення стану довкілля, виконує комплексну роль оздоровчих, рекреаційних, захисних функцій, виступає стабілізатором екологічної рівноваги, природним біофільтром повітря, води і ґрунтів, які акумулюють техногенні викиди та є невід'ємною складовою формування сучасного культурного ландшафту міста [27].

Проте, незважаючи на важливість озеленення населених пунктів, спостерігаються негативні тенденції щодо зменшення загальної площі зелених насаджень усіх видів у межах населених пунктів України: на 81 тис. гектарів у 01.01.2017 р. порівняно із січнем 2015 р. Але загальна кількість підприємств зеленого господарства, що здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень, на кінець 2016 р. становила 580 одиниць, що більше ніж у 2014 р. на 12 одиниць [2, с. 146].

Отже, відзначимо важливість процесу озеленення для території населеного пункту, зокрема збільшення зелених насаджень сприятиме не тільки покращенню естетичного вигляду території, але й поліпшенню стану навколишнього природного середовища та, як наслідок, підвищенню стану

здоров'я громадян. Тому озеленення, беззаперечно, має займати ключову позицію з організації благоустрою території, і незалежно від того, до якого типу належить об'єкт благоустрою, різниця може бути лише в його інтенсивності [117].

1.3. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів

На сьогодні держава обрала шлях на децентралізацію управління. А враховуючи те, що повноваження місцевих органів влади суттєво розширено, зокрема до них належать планування та розвиток територіальної громади, вирішення питань забудови, благоустрою території, надання житлово-комунальних послуг, необхідним є чітко врегульований механізм, підкріплений нормативно-правовою основою, що й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Окремим питанням правового регулювання здійснення благоустрою населених пунктів присвячено праці Н. Л. Ільїної, Є. В. Пряхіна, А. І. Ріпенко, О. М. Соколовської, але проблемам контролю у цій сфері не приділялось достатньо уваги, що зумовлює необхідність подальшого їх вивчення. Зокрема, Є. В. Пряхіним здійснено комплексне дослідження законодавчих, теоретичних і практичних проблем діяльності щодо благоустрою населених пунктів. Проаналізовано основні етапи розвитку суспільних відносин у цій сфері. Висвітлено компетенції органів публічної влади у регулюванні питань благоустрою [2].

Особливості сучасного стану правового регулювання використання земель житлової та громадської забудови у межах населених пунктів для благоустрою досліджувала А. І. Ріпенко. Розкрито питання їх правового режиму, а також території приміських зон і міських агломерацій [3].

О. М. Соколовська вивчала поняття благоустрою з позиції більш досконалого функціонування житлово-комунального господарства та його складових. Особливу увагу присвячено питанню мінімізації адміністративних правопорушень шляхом зміни структури Державного комітету України з питань будівництва та архітектури та створенням відділу «перепланування та переобладнання приміщень житлових будинків та нежитлових приміщень», на який буде покладено відповідальність за видачу дозволів на переобладнання та перепланування [4].

Н. Л. Ільїною досліджено правову природу, ознаки та юридичні поняття екологічної безпеки за умов планування та забудови міст України. Визначено особливості застосування еколого-правової відповідальності у містобудівній діяльності [5].

А. М. Орлов присвятив своє дослідження проблемі поступової деградації курортних, лікувально-оздоровчих і рекреаційних місцевостей. Ним виявлено проблеми формування правового механізму природокористування й охорони навколишнього середовища оздоровчих і рекреаційних місцевостей Криму. Розроблено пропозиції щодо правового регулювання містобудівної, курортно-рекреаційної та іншої діяльності у цих місцевостях [6].

П. С. Покатаєвим розроблено теоретичні положення та надано практичні рекомендації щодо обґрунтування напрямів державної підтримки розвитку житлового будівництва в Україні. Вченим вироблено рекомендації з удосконалення механізмів державного регулювання цієї галузі та запропоновано модель формування прямих і зворотних фінансових потоків за реалізації житлових програм, яка характеризує ступінь впливу держави на виробничі та споживчі показники житлового будівництва [7].

Т. М. Плаксіє та А. В. Седляр досліджували розвиток системи благоустрою в історичному аспекті, зокрема на базі комплексного аналізу архівних джерел визначено особливості реформування органів місцевого самоврядування, зміну їх соціального складу, компетенції, фінансове

становище, діяльність стосовно розвитку благоустрою міст [8]. Висвітлено вплив муніципальних органів на розвиток комунального господарства міст, їх благоустрою, медичної сфери. Розглянуто напрями соціальної допомоги органів міського громадського управління населенню у другій половині XIX – на початку XX ст. [9].

Нормативно-правові акти можна класифікувати за юридичною силою на закони та підзаконні нормативні акти. У свою чергу, закони за юридичною силою класифікують таким чином: конституційні закони, що закріплюють засади суспільного і державного ладу та є юридичною базою поточного законодавства (Конституція; закони, що вносять зміни до Конституції, доповнюють або конкретизують положення Основного Закону); поточні закони, які приймають на основі та на виконання конституційних законів і які становлять поточне законодавство [34]. До того ж у сфері благоустрою населених пунктів нормативно-правові акти можна класифікувати за напрями здійснення благоустрою:

- щодо здійснення забудови населеного пункту;
- у сфері раціонального використання землі (як складової системи благоустрою, якій безпосередньо може бути завдано шкоду у разі нецільового її використання, або ж недотримання норм, правил і стандартів у сфері благоустрою);
- щодо санітарного очищення території населеного пункту;
- щодо забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами;
- стосовно розміщення малих архітектурних форм;
- щодо озеленення території;
- у напрямі зниження рівня шуму;
- щодо розчищення та осушення території;
- з приводу покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху;
- з інженерного захисту території.

Конституція України закладає основу суспільного та державного ладу, тому її положення знайшли своє відображення у сфері благоустрою населених пунктів:

- людина, її життя, здоров'я, її безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції);
- кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини (ст. 27 Конституції);
- кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст. 50 Конституції);
- кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки (ст. 66 Конституції [35]).

Отже, ми бачимо, що Конституція гарантує кожній особі, яка мешкає на території України, право на життя, здоров'я, безпечне для життя і здоров'я довкілля. Так, порушення правил користування та експлуатації житлових приміщень, санітарного утримання місць загального користування, сходових кліток, ліфтів, під'їздів, придомових територій, інженерного обладнання може спричинити пошкодження цих об'єктів, що, у свою чергу, може поставити під загрозу життя та здоров'я мешканців.

Також знищення або пошкодження зелених насаджень, окремих дерев, чагарників, газонів, квітників, не тільки спричинює шкоду зовнішньому вигляду, але й створює загрозу виникнення певних захворювань у мешканців території через імовірність зростання рівня пилу, інших шкідливих речовин та вуглекислого газу в атмосферному повітрі.

Для виконання вимог Конституції щодо забезпечення права на життя та здоров'я, безпечне довкілля державою запроваджено стандарти, норми і правила у сфері благоустрою населених пунктів.

Крім того, окремо можна виділити кодифіковані нормативні акти, які регулюють окремі положення з благоустрою населених пунктів:

Земельний кодекс України (ЗК України). Цей Кодекс встановлює категорії земель за їх основним цільовим призначенням, як-то: землі

житлової та громадської забудови; землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; землі оздоровчого призначення; землі рекреаційного призначення; землі історико-культурного призначення (ст. 19 ЗК України [36]). Кодекс визначає механізм зміни цільового призначення, встановлює порядок використання земель житлової та громадської забудови; земельних ділянок для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і гаражного будівництва; земельних ділянок житлово-будівельних і гаражно-будівельних кооперативів; земельних ділянок багатоквартирних будинків. Встановлює порядок отримання та припинення права власності (права користування) на землю. Визначає порядок використання дерев, які стоять на межі земельних ділянок.

Кодекс України про адміністративні правопорушення [37] (КУпАП). Визначає склад адміністративного правопорушення у сфері благоустрою населених пунктів: суб'єкт та об'єкт правопорушення, суб'єктивну та об'єктивну сторону, санкції, які можуть бути накладені на особу, що вчинила правопорушення у цій сфері.

Господарський кодекс України [38] (ГК України). Визначає загальні положення щодо ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності, порядок здійснення державного контролю та нагляду за господарською діяльністю, зокрема й той, що здійснюється у сфері благоустрою.

Ключовим нормативним актом, що здійснює правове регулювання сфери благоустрою населених пунктів, є Закон України «Про благоустрій населених пунктів» [10]. Він визначає правові, економічні, екологічні, соціальні й організаційні засади благоустрою населених пунктів. Закон спрямований на створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини, та закріплює призначення благоустрою населених пунктів.

Закон також визначає систему благоустрою населених пунктів; встановлює особливості управління у сфері благоустрою населених пунктів; визначає суб'єктний склад та перелік об'єктів у сфері благоустрою населених

пунктів, зокрема: обмеження при використанні об'єктів благоустрою; права й обов'язки громадян, підприємств, установ та організацій у сфері благоустрою; відшкодування збитків, завданих об'єкту благоустрою. Крім того, Закон закріплює обов'язковість проведення стандартизації і нормування у сфері благоустрою населених пунктів; встановлює механізм фінансового забезпечення благоустрою, порядок здійснення контролю у цій сфері.

Особливістю нормативно-правового регулювання сфери благоустрою є те, що воно здійснюється великою кількістю підзаконних нормативних актів: Наказами центральних органів виконавчої влади, Державними будівельними нормами (ДБН); Державними стандартами України (ДСТУ); Державними санітарними нормами та правилами (ДСанПіН); Регіональними будівельними нормами (РСН); Отраслевими дорожними нормами (ОДН); Государственными стандартами (ГОСТ); Відомчими будівельними нормами (ВБН); Галузевими будівельними нормами (ГБН); Галузевими стандартами України (ГСУ); Нормами технологічного проектування (НТП); Відомчими нормами технологічного проектування ВНТП; Строительными нормами (СН), Нормами противопожарной безопасности (НППБ).

Так, Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Типових правил благоустрою території населеного пункту» визначає: порядок здійснення благоустрою та утримання території об'єктів благоустрою; вимоги до впорядкування територій підприємств, установ, організацій у сфері благоустрою; вимоги до утримання зелених насаджень на об'єктах благоустрою – територіях загального користування; порядок утримання будівель і споруд інженерного захисту територій; вимоги до санітарного очищення території; розміри меж прилеглої до підприємств, установ та організацій території у числовому значенні; порядок розміщення малих архітектурних форм; порядок здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населених пунктів тощо [39].

Одним із ключових нормативних актів є ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій: Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій», який визначає: порядок благоустрою територій загального користування (рекреаційних зон, парків, скверів, майданів, площ, бульварів, вулиць, доріг, провулків, узвозів, пішохідних та велосипедних доріжок, пляжів, місць або зони вигулу тварин); порядок благоустрою прибудинкових територій, територій підприємств, територій водоохоронних зон та прибережних захисних смуг, природних та штучних водоймів у межах населених пунктів; вимоги до проєктування елементів благоустрою (покриття будівель та споруд, системи збирання і перевезення побутових відходів, громадських вбиралень, споруд системи інженерного захисту території, обладнання дитячих, спортивних та інших майданчиків, малих архітектурних форм, зелених насаджень тощо) [40].

За напрямками здійснення благоустрою населених пунктів правове регулювання здійснюють за допомогою таких нормативно-правових актів:

1. Щодо здійснення забудови населеного пункту.

Закон України «Про основи містобудування» [11] визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності в Україні. Він спрямований на формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [12] встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності. Нормативний акт спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Він визначає: перелік органів, що здійснюють управління у сфері містобудівної діяльності, архітектурно-будівельного контролю та нагляду; порядок фінансування робіт з планування територій; планування територій на державному, регіональному та місцевому рівнях; порядок розроблення та затвердження схем планування окремих частин території України; порядок складання генерального плану

населеного пункту та плану зонування території; механізм адміністрування єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, електронного кабінету та ведення реєстру будівельної діяльності; режим забудови територій для містобудівних потреб та здійснення комплексної забудови території.

Закон України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» [13] визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади проведення комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) із заміною застарілого житлового та нежитлового фондів.

Закон України «Про архітектурну діяльність» [14] визначає правові та організаційні засади здійснення архітектурної діяльності. Закон спрямований на формування сприятливого життєвого середовища, досягнення естетичної виразності, економічної доцільності і надійності будинків, споруд та їх комплексів. Закон визначає: порядок розроблення та затвердження проєкту об'єкта архітектури: механізм здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, авторського та технічного нагляду; коло уповноважених органів містобудування та архітектури; порядок здійснення ліцензування та професійної атестації виконавців робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури; права та обов'язки архітектора, замовників та підрядників.

Закон України «Про будівельні норми» регулює відносини у сфері нормування у будівництві та визначає правові й організаційні засади розроблення, погодження, затвердження, реєстрації і застосування будівельних норм [41].

Постанова КМУ «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» визначає механізм набуття права на виконання підготовчих та будівельних робіт, зокрема: подання повідомлення про початок виконання підготовчих або будівельних робіт, порядок отримання дозволу на виконання будівельних робіт [43].

Серед підзаконних нормативних актів можна виділити:

Наказ МОЗ України «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів», який встановлює вимоги до розміщення і проектування міських та сільських поселень, до планувальної організації та функціонального зонування території населеного пункту, сельбищної, виробничої, ландшафтно-рекреаційних територій; здійснення інженерної підготовки та обладнання територій; вимоги до охорони навколишнього середовища населених пунктів і зон рекреації (зокрема, захист від шуму та вібрації, захист від електромагнітних випромінювань) [42].

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів» визначає: процедуру розроблення проектної документації на будівництво об'єктів; порядок надання вихідних даних (містобудівні умови та обмеження; технічні умови; завдання на проектування), що повинен надати замовник генпроектувальнику; вимоги щодо складу та змісту науково-проектної документації на реставрацію пам'яток архітектури та містобудування; стадії проектування для об'єктів за класами наслідків (відповідальності) [44].

ДБН 360-92** «Планування і забудова міських і сільських поселень» [45], який визначає: функціонально-планувальну структуру міських поселень та архітектурно-планувальну організацію сельбищної території; вимоги до розміщення нового житлового будівництва у містах (зокрема порядок забудови вільних територій і реконструкції житлових кварталів; забудову нових і реконструкція існуючих територій дачних і садівницьких товариств та об'єднань громадян; садибну забудову; забудову промислової території, науково-виробничої зони; забудову ландшафтно-рекреаційної території); порядок озеленення території міста; організацію зони відпочинку; організацію транспорту і вулично-дорожньої мережі; розміщення інженерних мереж; регулювання мікроклімату; здійснення санітарного очищення території; організація водопостачання та водовідведення; захист від шуму,

вібрації, електричних і магнітних полів, випромінювань; охорона історичного середовища, пам'яток історії та культури тощо.

ДБН В.1.2-9-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека експлуатації» [46] визначає рівні та класи вимог до експлуатаційних властивостей будівельних виробів; встановлює регламентні технічні умови для оцінювання відповідності будівель та споруд; експлуатаційні характеристики та оцінювання відповідності; визначає строк служби, довговічність; встановлює ймовірність настанів ризиків (від нещасних випадків через падіння після ковзання, через падіння після спотикання, падіння через зміни в рівні; від нещасних випадків через опіки, через електричний удар та електрошок, через вибух тощо).

ДБН В.1.2-8-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища [47], визначає рівні та класи вимог до експлуатаційних властивостей будівельних виробів; визначає основні положення щодо перевірки дотримання основної вимоги «безпека життя і здоров'я людини та захисту навколишнього природного середовища»; встановлює вимоги стосовно середовища в приміщенні, здійснення водопостачання та відведення стічних вод, видалення твердих відходів тощо.

ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення» [48] встановлює вимоги щодо формування об'ємно-планувальної та конструктивної структури будинків, до окремих елементів будинків, квартир (рівня їх комфорту та параметрів), спеціалізованого житла для осіб похилого віку, інвалідів та гуртожитків; визначає санітарно-гігієнічні вимоги, дотримання пожежної безпеки; встановлює вимоги до інженерного обладнання будинків (ліфтів, сміттєвидалення, водопостачання і каналізації, опалення, вентиляції і кондиціонування, газопостачання) тощо.

ДБН В.1.2-14-2009. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ [49] визначає умови експлуатації будівель, споруд та будівельних

конструкцій, вплив на них навколишнього середовища; закріплює класифікацію будівельних об'єктів, класи наслідків (відповідальності) будівель і споруд, терміни їх експлуатації тощо.

ДБН В.2.1-10-2009. Основи та фундаменти споруд. Основні положення проєктування [50] визначає принципи проєктування котлованів для влаштування фундаментів і заглиблених споруд; встановлює вимоги до проєктування основ і фундаментів на ґрунтах з особливими властивостями проєктування (на просідаючих ґрунтах, на набряклих ґрунтах, на водонасичених біогенних ґрунтах та мулах, на засолених ґрунтах на насипних та намивних ґрунтах, на знімальних ґрунтах, на територіях з особливими умовами проєктування, у сейсмічних районах, на зсувонебезпечних територіях тощо).

2. У сфері раціонального використання землі.

Закон України «Про землеустрій» [15] визначає правові та організаційні основи діяльності у сфері землеустрою і спрямований на регулювання відносин, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами із забезпечення сталого розвитку землекористування.

Закон України «Про охорону земель» визначає правові, економічні та соціальні основи охорони земель з метою забезпечення їх раціонального використання, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, інших корисних властивостей землі, збереження екологічних функцій ґрунтового покриву та охорони довкілля [51]. Закон встановлює нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів, якісного їх стану, показників деградації земель та ґрунтів; встановлює вимоги до власників і землекористувачів при здійсненні ними господарської діяльності (зокрема, при спорудженні й експлуатації лінійних інженерних споруд, у разі можливості забруднення відходами, у процесі містобудівної діяльності).

Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» визначає правові, економічні та соціальні основи

організації здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, зокрема в частині здійснення заходів щодо запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами; додержання вимог екологічної безпеки під час проєктування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів [52].

Серед підзаконних нормативних актів можна виділити:

Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища «Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства», яка встановлює порядок розрахунку розмірів відшкодування шкоди суб'єктами господарювання та фізичними особами в процесі їх діяльності через забруднення земель хімічними речовинами, їх засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами [53].

Наказ Укравтодору «Про затвердження Порядку видачі дозволів на розміщення, будівництво, реконструкцію та функціонування об'єктів сервісу на землях дорожнього господарства та згод і погоджень на об'єкти зовнішньої реклами вздовж автомобільних доріг загального користування», який встановлює: порядок видачі дозволів на розміщення, будівництво і реконструкцію об'єктів сервісу, згод та погоджень на розміщення спеціальних конструкцій і зовнішньої реклами на землях дорожнього господарства вздовж автомобільних доріг загального користування; порядок узгодження проєктно-кошторисної документації та видачі ордерів на право виконання робіт на землях дорожнього господарства; основні вимоги до розміщення та оснащення об'єктів сервісу, розміщення спеціальних конструкцій і зовнішньої реклами [54].

3. Щодо санітарного очищення території населеного пункту.

Закон України «Про відходи», що визначає правові, організаційні та економічні засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням

обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, сортуванням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, а також з відверненням негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини на території України [55]. До того ж він визначає заходи: щодо запобігання або зменшення обсягів утворення відходів, щодо обмеження та запобігання негативному впливу відходів; встановлює вимоги щодо поводження з побутовими відходами; визначає організаційно-економічні заходи щодо забезпечення утилізації відходів і зменшення обсягів їх утворення.

Постанова КМУ «Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів» [56] визначає суб'єктів, яким надано право органами місцевого самоврядування надавати послуги з вивезення побутових відходів; порядок підписання договору (його основні умови) про надання послуг між споживачем та виконавцем послуг з вивезення побутових відходів; порядок збирання та перевезення побутових відходів; здійснення оплати за отримані послуги.

Необхідність вирішення критичної ситуації, яка склалася з утворенням, накопиченням, зберіганням, переробленням, утилізацією та захороненням відходів, що характеризується подальшим розвитком екологічних загроз, зумовила розробку та схвалення «Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року». Стратегія визначає головні напрями державного регулювання у сфері поводження з відходами в найближчі десятиліття з урахуванням європейських підходів. Її реалізація сприятиме: впровадженню системи управління відходами на інноваційних засадах; покращенню стану навколишнього природного середовища, санітарного та епідемічного благополуччя населення; залученню інвестицій у сферу поводження з відходами та створенню сучасної інфраструктури поводження з відходами; збільшенню обсягів збирання, заготівлі, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини; стимулюванню суб'єктів господарювання до

провадження виробничої діяльності з використанням безвідходних та екологічно безпечних технологій тощо [57].

Сфера санітарного очищення території населеного пункту регулюється рядом Директив ЄС, як-то: Директива європейського парламенту та ради ЄС 2008/98/ЄС «Про відходи та скасування деяких Директив»[58] та Директива Ради № 1999/31/ЄС «Щодо полігонів захоронення відходів» [59].

Серед підзаконних нормативних актів можна виділити:

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Правил експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами», що регулює: порядок приймання побутових відходів; експлуатацію об'єктів перевантаження, сортування побутових відходів, перероблення органічної складової, що є у складі побутових відходів; експлуатацію об'єктів зі спалювання побутових відходів; встановлює вимоги щодо охорони, освітлення, засобів зв'язку та пожежної безпеки [60].

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Правил експлуатації полігонів побутових відходів» регулює порядок: приймання, складування та обліку відходів; експлуатації машин, механізмів і устаткування, що обслуговують полігони побутових відходів; дотримання екологічної, пожежної та санітарної безпеки на полігонах; забезпечення охорони, освітлення та засобів зв'язку [61].

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Методики роздільного збирання побутових відходів» [63] визначив: порядок впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів; побудову технологічних схем роздільного збирання. Встановив вимоги щодо ємностей, які мають використовуватися для роздільного збирання твердих побутових відходів. агітаційної роботи щодо безпечного в санітарно-епідемічному та екологічному відношенні поводження з такими відходами.

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Методичних рекомендацій з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів» затвердив порядок збирання побутових відходів за їх видами

(тверді, великогабаритні та ремонтні відходи, окремі компоненти твердих відходів): за контейнерною схемою, у багатоквартирних будинках із сміттєпроводами, на присадибній ділянці одноквартирного житлового будинку. Встановив порядок: перевезення кожного з видів побутових відходів, перероблення окремо для кожного з видів (чорний метал, кольоровий метал, папір, текстиль, синтетична плівка, скло) та утилізації [64].

Наказ МОЗ України «Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць» встановлює вимоги щодо санітарного очищення об'єктів благоустрою, зокрема щодо прибирання території лікувально-профілактичних закладів, території парків, пляжів; порядок здійснення механізованого миття, поливання і підмітання проїжджої частини вулиць і майданів з твердим покриттям у літній період та обробки дорожніх покриттів технологічними матеріалами у зимовий період; порядок перевезення, видалення та зберігання у контейнерах побутових відходів, відведення стічних вод, що утворилися в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності [62].

Крім того, санітарне очищення території населеного пункту регулюється декількома Державними стандартами України (ДСТУ) та Державними санітарними нормами та правилами (ДСанПіН), як-то: ДСТУ 2195-99 (ГОСТ 17.9.0.2-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу. Склад, вміст, виклад і правила внесення змін [65]; ДСТУ 3911-99 (ГОСТ 17.9.0.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги [66]; ДСТУ 3910-99 (ГОСТ 17.9.1.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій [67]; ДСанПіН 2.2.7.029-99. Гігієнічні вимоги щодо поведження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення [68].

4. Щодо забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами.

Засади рекламної діяльності в Україні, відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, регулює Закон України «Про рекламу». До елементів благоустрою належить лише зовнішня реклама, і саме цей Закон регулює порядок її розміщення; встановлює вимоги, яким вона має відповідати; встановлює заборону на її розташовування; регулює порядок розміщення зовнішньої реклами на пам'ятках національного або місцевого значення та в межах зон охорони цих пам'яток, історичних ареалів [69].

Постанова КМУ «Про затвердження Типових правил розміщення зовнішньої реклами» регулює порядок розміщення зовнішньої реклами на територіях, будинках і спорудах з урахуванням їх архітектурних, функціонально-планувальних, історико-культурних чинників, типології елементів місцевого середовища та з додержанням правил благоустрою територій населених пунктів. Постанова регулює порядок розташування рекламних засобів у межах охоронних зон інженерних комунікацій, на перехрестях, біля дорожніх знаків, світлофорів, пішохідних переходів та зупинок транспорту загального користування, а також визначає вимоги щодо отримання дозволу на розміщення реклами [70].

Серед підзаконних нормативних актів слід виділити Наказ МВД України «Про порядок узгодження розміщення реклами на транспортних засобах та встановлення рекламних носіїв відповідно до вимог законодавчих та нормативно-правових актів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху», який визначає основні вимоги щодо розміщення реклами на транспортних засобах або порядок встановлення рекламоносіїв; встановлює загальні вимоги та порядок оформлення формуляра на розміщення реклами на транспортному засобі або встановлення рекламоносія, порядок оформлення погодження розміщення реклами та порядок здійснення контролю у цій сфері [71].

Зовнішнє освітлення регулює ряд підзаконних нормативних актів технічного характеру, як-то: державні стандарти, зокрема ДСТУ Б А.3.2-15:2011 «Норми освітлення будівельних майданчиків» [87], ДСТУ Б А.2.4-24:2008 «Внутрішнє електричне освітлення. Робочі креслення» [88], НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок» [89], ДСТУ Б В.2.2-6-97 «Будинки і споруди. Методи вимірювання освітленості» [90].

5. Щодо розміщення малих архітектурних форм.

Нормативних актів, які регулюють розміщення малих архітектурних форм, дуже мало. Лише одна стаття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» (ст. 28) присвячена цьому питанню. Серед підзаконних нормативних актів можна виділити Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності», який встановлює порядок отримання паспорта прив'язки тимчасової споруди (малої архітектурної форми); схему розміщення тимчасової споруди; технічні умови щодо інженерного забезпечення споруди; порядок реєстрації паспорта прив'язки, строк його дії та умови призупинення дії паспорта прив'язки [72].

6. Щодо озеленення території.

Процес озеленення регулює Закон України «Про благоустрій населених пунктів». Саме в цьому нормативному документі законодавець постійно наголошує на обов'язковості проведення озеленення в процесі здійснення забудови території.

З метою охорони і збереження зелених насаджень у містах та інших населених пунктах, їх утримання у здоровому й упорядкованому стані, створення бази даних для розроблення програм будівництва, відновлення та експлуатації об'єктів зеленого господарства розроблено Інструкцію з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України [30]. Цією Інструкцією визначено увесь комплекс робіт з інвентаризації, починаючи із зняття з наявних геодезичних, картографічних матеріалів копій планів

об'єктів зеленого господарства, на яких проводиться інвентаризація. Крім того, Інструкція надає механізм визначення якісного стану насаджень.

Затверджено Положення про систему моніторингу зелених насаджень у містах і селищах міського типу України [31] та Порядок видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах [32]. Останній регулює порядок формування та сплати відновної вартості зелених насаджень. Крім того, визначає порядок видалення зелених насаджень на різних територіях: меморіального комплексу та кладовищі, на земельній ділянці, яка перебуває у приватній власності, та на присадибній ділянці тощо.

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України» [73] визначає перелік об'єктів благоустрою зеленого господарства населених пунктів, порядок їх використання; встановлює права й обов'язки балансоутримувача; визначає порядок створення, догляду, охорони та захисту зелених насаджень від шкідників і хвороб, їх капітальний та поточний ремонт.

6. У напрямі зниження рівня шуму.

Цей напрям благоустрою регулюють лише підзаконні нормативні акти, як-то:

ДБН В.1.1-31:2013 «Захист територій, будинків і споруд від шуму» [74] встановлює: нормовані параметри і допустимі рівні шуму; вимоги до звукоізоляції внутрішніх та зовнішніх огорожувальних конструкцій. Визначає механізм захисту від шуму інженерного обладнання житлових і громадських будинків, сельбищних територій міських та сільських поселень;

ДСТУ 2325-93 Шум. Терміни та визначення. Включає в себе терміни та визначення, які належать до загальних понять шкідливих для людини факторів та акустики. Він використовується у документації всіх видів, науково-технічній, навчальній і довідковій літературі та комп'ютерних інформаційних системах, проте не поширюється на терміни й визначення звукової вібрації, музичної та фізіологічної акустики [75].

7. Щодо інженерного захисту територій.

Цей напрям благоустрою також регулюється лише підзаконними нормативними актами, зокрема:

Наказ Мінрегіонбуду «ДБН В.1.1-25-2009 «Інженерний захист територій та споруд від підтоплення та затоплення», який визначає запобіжні заходи щодо підтоплення та затоплення територій і споруд, а також з улаштування поверхневого водовідведення на територіях міст та селищ при експлуатації водопровідних, каналізаційних, теплових мереж і споруд. Наказ також встановлює вимоги щодо проектування та вибору типів захисних споруд від підтоплення й затоплення [82];

Наказ Держкоммістобудування України ДБН В.1.1-3-97 «Інженерний захист територій, будинків і споруд від зсувів та обвалів. Основні положення», що визначає: особливості інженерних вишукувань (обсяг, склад та зміст матеріалів комплексних інженерних вишукувань, необхідність додаткового виконання спеціальних видів вишукувань); порядок визначення стійкості схилів, величин зсувного тиску та навантажень від обвалів; вимоги щодо освоєння зсувонебезпечних та обвалонебезпечних територій; особливості організації будівництва; вимоги щодо експлуатації протизсувних і протиобвальних споруд [83].

8. Щодо розчищення та осушення територій.

Що стосується правового регулювання цього напрямку благоустрою, то слід відзначити, що воно здійснюється на слабкому рівні. Серед нормативних актів можна виділити лише підзаконні акти, зокрема Наказ Державного комітету України по водному господарству «Про затвердження Інструкції з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель», який встановлює організаційні засади здійснення моніторингу меліорованих земель та механізм здійснення спостереження за об'єктами моніторингу; визначає порядок здійснення робіт та звітність з моніторингу меліорованих земель [76].

9. Щодо покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху.

Що стосується об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі населених пунктів, то окремі норми містяться в Законі України «Про дорожній рух». Так, ст. 6 Закону визначено компетенцію органів місцевого самоврядування, до яких належать:

- організація дорожнього руху на території міста і району згідно з відповідними генеральними планами, проектами детального планування та забудови населених пунктів, автоматизованих систем керування дорожнім рухом, комплексних транспортних схем і схем організації дорожнього руху та з екологічно безпечними умовами;

- розробка, затвердження та реалізація міських і районних програм розвитку дорожнього руху та його безпеки;

- організація будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів;

- прийняття рішень про розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів та стоянок таксі на вулицях і дорогах населених пунктів тощо [24].

А ст. 23 Закону України «Про дорожній рух» визначає основні вимоги щодо будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів.

Закон України «Про Правила дорожнього руху» встановлює обмеження щодо паркування транспортних засобів на проїзній частині; визначає порядок нанесення горизонтальної дорожньої розмітки за різними кольорами та товщиною ліній для майданчиків для паркування та краю проїзної частини доріг, не віднесених за умовами руху до автомагістралей [79].

Постановою КМУ «Про затвердження Правил паркування транспортних засобів» визначено порядок: розміщення майданчиків для паркування (окремо для кожного з видів майданчиків – підземних та багаторівневих спеціально обладнаних майданчиків); встановлення обладнання майданчиків для паркування [77].

До того ж державна політика у сфері благоустрою щодо цих об'єктів здійснюється відповідно до Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони [25]; Технічних правил ремонту і утримання вулиць та доріг населених пунктів [26]; ДБН В.2.3-4:2007 «Автомобільні дороги» [27] ДБН В.2.3-5-2001 «Вулиці та дороги населених пунктів» [28] та інших Державні будівельних норм (ДБН), зокрема ДБН Б. «Містобудівні нормативні документи» та ДБН В. «Технічні нормативні документи. Технології виробництва».

Стандарт ДСТУ 3587–97 «Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану» встановлює вимоги до експлуатаційного стану автомобільних доріг, вулиць і доріг населених пунктів та залізничних переїздів, покриття проїзної частини узбіччя, розділювальних смуг і укосів земляного полотна, видимості в поздовжньому профілі розміщення зелених насаджень на автомобільних дорогах загального користування, мостів і шляхопроводів залізничних переїздів, розміщення рекламоносіїв, стоянок, АЗС, дорожніх знаків, дорожньої розмітки та світлофорів, зовнішнього освітлення [78].

Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Технічних правил ремонту і утримання вулиць та доріг населених пунктів» встановлює вимоги до конструктивних, експлуатаційних та геометричних параметрів, що визначають стан вулиць та доріг, їх інженерного обладнання і штучних споруд вулично-дорожньої мережі. Він визначає порядок здійснення ремонту доріг як у зимовий, так і в літній періоди, а також здійснення технічного обліку і паспортизації вулиць та доріг [80].

Озеленення об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі здійснюється відповідно до Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України [29], у якому надано визначення об'єкта благоустрою зеленого господарства, виділено його елементи. До того ж нормативно-правовий акт містить норми, що регулюють: використання та

утримання об'єктів благоустрою зеленого господарства; права й обов'язки балансоутримувача об'єктів благоустрою зеленого господарства державної чи комунальної форми власності; створення зелених насаджень, порядок їх охорони та догляд за ними і подальший облік; порядок розробки технологічних карт; захист зелених насаджень від шкідників і хвороб; систему огляду міських зелених насаджень; вимоги щодо здійснення капітального та поточного ремонту об'єктів благоустрою зеленого господарства.

Як окрему групу нормативних актів можна виділити ті, що регулюють порядок здійснення контролю у цій сфері, зокрема такі: Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду», Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України «Про затвердження Примірного положення про інспекцію з благоустрою населеного пункту».

Велику роль у вдосконаленні сфери благоустрою відіграла Постанова КМУ «Про затвердження Національного плану дій щодо підвищення рівня благоустрою населених пунктів та прилеглих до них територій на 2010–2015 роки» [92], якою було передбачено розробити і затвердити:

- державні будівельні норми «Благоустрій територій»;
- правила благоустрою та схем санітарного очищення населених пунктів;
- правила утримання домашніх тварин;
- порядок визначення на конкурсних засадах підприємств, установ, організацій, відповідальних за утримання об'єктів благоустрою населених пунктів;
- порядок залучення громадськості, насамперед молоді, до здійснення заходів з благоустрою населених пунктів та прилеглих до них територій.

З метою зростання мотивації усіх учасників відносин у сфері благоустрою Урядом прийнято рішення щодо проведення щорічної акції «За чисте довкілля». Так, Розпорядження КМУ «Деякі питання проведення щорічної акції «За чисте довкілля» та дня благоустрою територій населених пунктів» [22] передбачає забезпечення утримання територій населених пунктів у належному стані, їх санітарного очищення, збереження об'єктів загального користування та створення умов, сприятливих для життєдіяльності населення.

Благоустрій окремих видів територій здійснюється з дотриманням особистих вимог. Так, благоустрій територій оздоровчих закладів здійснюється із дотриманням Державних санітарних правил розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів [8], у яких визначено вимоги: щодо розміщення оздоровчих закладів; щодо планувальної організації території та конструктивних рішень будівель і споруд; щодо санітарно-технічного обладнання; санітарно-гігієнічні вимоги до харчоблоку; порядок санітарного очищення та благоустрій території оздоровчих закладів, утримання приміщень та інвентарю; щодо експлуатації та режиму роботи оздоровчих закладів (зокрема: до складу і якості води в місцях водокористування населення); порядок контролю за будівництвом і правила приймання в експлуатацію новозбудованих (реконструйованих) оздоровчих закладів.

Щодо об'єктів культурної спадщини благоустрій територій здійснюється з урахуванням положень Закону України «Про охорону культурної спадщини» [105]. Так, межі, зони охорони, обсяги і строки проведення робіт з консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, ремонту і пристосування об'єктів культурної спадщини, благоустрою історико-культурного заповідника та упорядження історико-культурної заповідної території мають визначатися у плані організації території історико-культурного заповідника – науково-проектній документації (п. 6 ст. 33 Закону [105]).

Крім того, було видано Постанову КМУ «Про затвердження Списку історичних населених місць України» [20] та на її виконання – Постанову КМУ «Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць» [95]. Під історичним ареалом слід розуміти найбільш освоєну в минулому та добре збережену частину території населеного пункту, що відрізняється традиційним характером середовища і значною кількістю об'єктів культурної спадщини від інших, менш освоєних або погано збережених частин. (п. 6 Постанови [95]).

Для кожного історичного ареалу має бути визначено режим використання та конкретні обмеження щодо господарської діяльності на його території. Правила охорони та використання історичних ареалів мають бути враховані під час розроблення місцевих містобудівних програм (п. 16 Постанови [95]).

Також було видано Постанову КМУ «Про затвердження Порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини» [65].

Що стосується об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі населених пунктів, то їх утримання й ремонт здійснюються з дотриманням вимог Закону України «Про автомобільні дороги» [56]. Так, у цьому нормативному акті містяться норми, що встановлюють відповідальність органів місцевого самоврядування за функціонування та розвиток вулиць і доріг міст та населених пунктів, зокрема:

- за стан вулиць і доріг, у тому числі щодо безпеки руху транспортних засобів і пішоходів;
- за якість робіт з проектування, будівництва, реконструкції, ремонту та утримання вулиць і доріг;
- за розміщення технічних засобів організації дорожнього руху, об'єктів дорожнього сервісу та рекламоносіїв (ст. 21 Закону [56]).

Нормативне визначення поняття «благоустрій населених пунктів» міститься у п. 1 ст. 1 Закону України «Про благоустрій населених пунктів»:

комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та інше, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля [58].

Проте окремі положення стосовно поняття благоустрою населених пунктів містяться й в інших нормативно-правових актах.

Так, якщо передбачено комплексну забудову території, то всі заходи, як-то проведення інженерної підготовки, спорудження зовнішніх інженерно-транспортних мереж, об'єктів соціальної сфери, житлових будинків, інших об'єктів будівництва, а також на благоустрій території, мають здійснюватися з урахуванням громадських інтересів (п. 1, ст. 33 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [108]). Отже, зі змісту цієї статті можна зробити висновок, що реалізація політики з благоустрою населених пунктів має обов'язково враховувати інтереси громадян, які мешкають на цій території. Нашу думку підтверджує ряд нормативно-правових актів.

Так, Закон України «Про благоустрій населених пунктів» наділяє громадян рядом прав, зокрема:

- брати участь в обговоренні правил та проєктів благоустрою території населених пунктів;
- вносити пропозиції з питань благоустрою на розгляд органів влади підприємств, установ та організацій;
- отримувати повну та достовірну інформацію про затвердження правил благоустрою території населеного пункту та за необхідності роз'яснення їх змісту;
- брати безпосередню участь у здійсненні заходів з благоустрою населених пунктів, озелененні та утриманні в належному стані садиб, дворів, парків, площ, вулиць, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і

спортивних майданчиків, ремонті шляхів і тротуарів, інших об'єктів благоустрою тощо (ст. 17 Закону [58]).

Крім того, громадяни мають право вимагати негайного виконання робіт з благоустрою населеного пункту у разі, якщо їх невиконання може завдати шкоди життю, здоров'ю або майну громадян.

Для здійснення контролю у сфері благоустрою населених пунктів громадянам надано право здійснення громадського контролю (п. 3, ч. 1, ст. 11 Закону України «Про благоустрій населених пунктів»). Зокрема, це питання врегульоване Положенням, затвердженим Міністерством будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів» [61] Право здійснення такого контролю покладено на громадських інспекторів. Проте вважаємо, що цей механізм є недосконалим, оскільки, по-перше, громадський контроль має здійснюватися без будь-якої оплати за інспектування (тобто на добровільних засадах), що знижує мотивацію інспектора сумлінно виконувати покладені на нього обов'язки зі здійснення рейдів та перевірок та сприяння притягнення винних осіб до відповідальності. По-друге, інспектор, має виконувати покладені на нього обов'язки у вільний від основної роботи час. Однак це питання буде більш детально досліджено у Розділі 3 дисертації [116].

Висновки до розділу 1

1. На сьогодні держава рухається в напрямку децентралізації управління. Саме децентралізація має вирішити цілий ряд проблем, до яких належать і ті, що стосуються покращення системи благоустрою населених пунктів. Одним із основних завдань децентралізації стало створення підстав для формування фінансово незалежних територіальних громад, які матимуть

можливість самостійно встановлювати на власній адміністративно-територіальній одиниці податки та збори й розпоряджатися ними на власний розсуд, що дасть змогу спрямувати значно більшу частину коштів на вирішення проблем забудови, благоустрою території; оновлення інфраструктури та покращення умов перебування мешканців населених пунктів.

2. Досліджено порядок організації благоустрою населених пунктів та виділено його особливості. Встановлено, що принциповим моментом організації благоустрою населених пунктів є належність об'єктів благоустрою до певної категорії, як-то: благоустрій та утримання у належному стані парків, рекреаційних зон, садів, скверів та майданчиків для дозвілля; благоустрою територій – об'єктів культурної спадщини та інших.

3. Виявлено, що структуру і планування парків і садів треба визначати залежно від цільового призначення, місця розміщення, рельєфу, ґрунтових та гідрологічних умов і характеру наявних зелених насаджень, під час розміщення яких треба враховувати їх алергічні властивості. У зонах відпочинку доцільно передбачати розміщення закладів і підприємств обслуговування шляхом формування громадських центрів; встановлювати ряд обмежень щодо розміщення в рекреаційних зонах атракціонів.

4. Виявлено, що багато науковців основним елементом організації благоустрою вважають озеленення. Доведено важливість процесу озеленення території населеного пункту незалежно від того, до якого типу належить об'єкт благоустрою, різниця може полягати лише в його інтенсивності, адже, наприклад, зелені насадження міста є важливою складовою міського господарства і їх система є найважливішим чинником у створенні найкращих екологічних, мікрокліматичних життєвих умов для мешканців міста.

5. Розглянуто основні напрями нормативно-правового забезпечення за сферами державного регулювання: щодо історичних населених місць України, об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі населених пунктів, територій оздоровчих закладів та охорони і збереження зелених насаджень.

Встановлено, що нормативне забезпечення включає: правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів та містобудівної діяльності в Україні. Законодавство спрямоване на створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини, формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини, сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Також законодавство забезпечує здійснення архітектурної діяльності, зокрема, спрямоване на формування сприятливого життєвого середовища, досягнення естетичної виразності, економічної доцільності і надійності будинків, споруд та їх комплексів.

6. Констатовано, що нормативно-правові акти у сфері благоустрою населених пунктів за юридичною силою класифікують на закони та підзаконні нормативні акти. У свою чергу, закони за юридичною силою поділяють на конституційні закони та поточні закони. Запропоновано розширити класифікацію нормативно-правових актів у сфері благоустрою населених пунктів за напрямками здійснення благоустрою: щодо здійснення забудови населеного пункту у сфері раціонального використання землі; щодо санітарного очищення території населеного пункту; щодо забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами; щодо розміщення малих архітектурних форм; щодо озеленення території в напрямі зниження рівня шуму; щодо розчищення та осушення території; щодо покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху; щодо інженерного захисту території.

Список використаних джерел до розділу 1

1. Бородюк В. М., Фролова Г. С. Соціально-економічний аспект благоустрою населених пунктів. *Економіка промисловості*. 2010. № 4. С. 216–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2010_4_37 (дата звернення: 15.01.2020).
2. Головка Л. В. Благоустрій сільських поселень України: сучасні проблеми та напрями їх вирішення. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 154–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_14 (дата звернення: 25.01.2020).
3. Господарський кодекс України : Закон від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 18.01.2020).
4. Гурик М. Ю., Яйченя В. П., Мельник Ю. А., Парфентьева І. О. Особливості організації та благоустрою територій вищих навчальних закладів України. *Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві*. 2017. Вип. 7. С. 43–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmrb_2017_7_9 (дата звернення: 28.01.2020).
5. ДБН 360-92** «Планування і забудова міських і сільських поселень» : лист від 19 березня 2002 р. № 1/52-170. *Держбуд України*. URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_360_92_ua/1-1-0-116 (дата звернення: 03.02.2020).
6. Дударець В. Благоустрій територій у ландшафтному дизайні та його особливості. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2015. Вип. 26. С. 118–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2015_26_15 (дата звернення: 29.01.2020).
7. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій : Наказ від 26 квітня 2019 р. № 104. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://online.>

budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=83211 (дата звернення: 21.01.2020).

8. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій: планування та забудова міст, селищ і функціональних територій : Наказ від 28 жовтня 2011 р. № 259. *Мінрегіон України*. URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_b_2_2_5_2011/1-1-0-1033 (дата звернення: 23.01.2020).

9. ДБН В.1.1-25-2009. Інженерний захист територій та споруд від підтоплення та затоплення : Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 2 грудня 2009 р. № 550. URL: <http://profidom.com.ua/v-1/v-1-1/1248-dbn-v-1-1-25-2009-inzhenernij-zahist-teritorij-ta-sporud-vid-pidtoplenna-ta-zatoplenna> (дата звернення: 22.01.2020).

10. ДБН В.1.1-31:2013. Захист територій, будинків і споруд від шуму. *Офіційне видання Мінрегіон України*. Київ, 2014. URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=1364945&menu=1> (дата звернення: 28.01.2020).

11. ДБН В.1.1-3-97. Інженерний захист територій, будинків і споруд від зсувів та обвалів. Основні положення : Наказ Держкоммістобудування України від 28 лютого 1997 р. № 30. URL: <http://profidom.com.ua/v-1/v-1-1/1215-dbn-v-1-1-3-97-inzhenernij-zahist-teritorij-budinkiv-i-sporud-vid-zsuviv-ta-obvaliv-osnovni-polozhenna> (дата звернення: 16.01.2020).

12. ДБН В.1.2-14-2009. Загальні принципи забезпечення надійності та конструктивної безпеки будівель, споруд, будівельних конструкцій та основ : Наказ від 30 грудня 2008 р. № 709. *Мінрегіонбуд України*. URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v12_14_2009/1-1-0-327 (дата звернення: 12.02.2020).

13. ДБН В.1.2-8-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища : Наказ Мінрегіонбуд України від 26 січня 2008 р., № 38. URL: <http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-90> (дата звернення: 15.01.2020).

14. ДБН В.1.2-9-2008. Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека експлуатації : Наказ від 26 січня 2008 р. № 37. *Мінрегіонбуд України*. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-91> (дата звернення: 29.01.2020).

15. ДБН В.2.1-10-2009. Основи та фундаменти споруд. Основні положення проектування : Наказ Мінрегіонбуду України від 19 січня 2009 р. № 5. URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v21_10_2009/1-1-0-319 (дата звернення: 18.01.2020).

16. ДБН В.2.2-15-2005. Житлові будинки. Основні положення : Наказ від 18 травня 2005 р. № 80. *Мінрегіонбуд України*. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-1> (дата звернення: 27.01.2020).

17. ДБН В.2.3-4:2007. Автомобільні дороги : Наказ від 31 жовтня 2007 р. № 292. *Мінрегіонбуд України*. URL: <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-197> (дата звернення: 21.01.2020).

18. ДБН В.2.3-5-2001. Вулиці та дороги населених пунктів : Наказ від 11 квітня 2001 р. № 89. *Держбуд України*. URL: <https://kyivavtodor.kievcity.gov.ua/files/2015/4/27/3.doc> (дата звернення: 24.01.2020).

19. Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами) : Наказ від 9 липня 1997 р. № 201. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=803> (дата звернення: 12.02.2020).

20. Державні санітарні правила розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів : Наказ від 19 червня 1996 р. № 172. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0378-96/page2> (дата звернення: 12.02.2020).

21. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт : Постанова від 13 квітня 2011 р. № 466. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF> (дата звернення: 21.01.2020).

22. Деякі питання проведення щорічної акції «За чисте довкілля» та дня благоустрою територій населених пунктів : Розпорядження від 31 березня

2010 р. № 777-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D1%80> (дата звернення: 28.01.2020).

23. Директива європейського парламенту та ради ЄС 2008/98/ЄС «Про відходи та скасування деяких Директив»: Міжнародний документ. Директива від 19 листопада 2008 р. *Європейський Союз*. URL: <https://menr.gov.ua/news/31288.html> (дата звернення: 22.01.2020).

24. Директива Ради № 1999/31/ЄС щодо полігонів захоронення відходів: Міжнародний документ. Директива від 26 квітня 1999 р. № 1999/31/ЄС. *Європейський Союз*. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_925 (дата звернення: 10.02.2020).

25. ДСанПіН 2.2.7.029-99. Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення: Постанова від 1 липня 1999 р. № 29. *Головний державний санітарний лікар України*. URL: http://dbn.co.ua/_ld/18/1813_-2.2.7.029-99-p.pdf (дата звернення: 18.01.2020).

26. ДСТУ 2195-99 (ГОСТ 17.9.0.2-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Технічний паспорт відходу. Склад, вміст, виклад і правила внесення змін: Наказ від 8 вересня 1999 р. № 167. *Держстандарт України*. URL: <https://www.twirpx.com/file/1116657/> (дата звернення: 11.02.2020).

27. ДСТУ 2325-93. Шум. Терміни та визначення: наказ від 1 січня 1995 р. № 2325-93. *Міністерство інфраструктури України*. URL: https://dnaop.com/html/43863/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_2325-93 (дата звернення: 21.02.2020).

28. ДСТУ 3587-97. Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану: Наказ від 31 липня 1997 р. № 441. *Держстандарт України*. URL: <https://ukryama.com/files/DSTU3587-97UA.pdf> (дата звернення: 21.01.2020).

29. ДСТУ 3910-99 (ГОСТ 17.9.1.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Класифікація відходів. Порядок найменування відходів за генетичним принципом і віднесення їх до класифікаційних категорій: Наказ

від 8 вересня 1999 р. № 167. *Держстандарт України*. URL: http://document.ua/ohorona-prirodi_-povodzhennja-z-vidhodami_-klasifikacija-vid-std2069.html (дата звернення: 19.02.2020).

30. ДСТУ 3911-99 (ГОСТ 17.9.0.1-99). Охорона природи. Поводження з відходами. Виявлення відходів і подання інформаційних даних про відходи. Загальні вимоги : Наказ від 3 лютого 2000 р. № 97. *Держстандарт України*. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=51385 (дата звернення: 29.01.2020).

31. ДСТУ Б А.2.4-24:2008. Внутрішнє електричне освітлення. робочі креслення. URL: http://profidom.com.ua/a-2/a-2-4/1397-dstu-b-a-2-4_242008-spdb-vnutrishne-jelektrichne-osvitlenna-robochi-kreslenna (дата звернення: 11.02.2020).

32. ДСТУ Б А.3.2-15:2011. Норми освітлення будівельних майданчиків : Наказ від 29 грудня 2011 р. № 404. *Мінрегіон України*. URL: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTY4/dsty_b_a.3.2-15-2011.pdf (дата звернення: 28.01.2020).

33. ДСТУ Б Б.2.2-10:2016. Склад та зміст науково-проектної документації щодо визначення меж і режимів використання зон охорони пам'яток архітектури та містобудування : Наказ від 24 червня 2016 р. № 178. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://ndpi.com.ua/articles/28.pdf> (дата звернення: 26.01.2020).

34. ДСТУ Б В.2.2-6-97. Будинки і споруди. Методи вимірювання освітленості : Наказ від 15 вересня 1997 р. № 157. *Держкоммістобудування України*. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-1076> (дата звернення: 18.01.2020).

35. Земельний кодекс України : Закон від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 22.01.2020).

36. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ : Національна академія державного управління при Президентіві України, 2016. 36 с.

37. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ : Національна академія державного управління при Президентіві України, 2016. 471 с.

38. Ігнатенко О. П. Формування державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 89–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_12 (дата звернення: 22.01.2020).

39. Ільїна Н. Л. Організаційно-правові засади забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові міст України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2008. 20 с.

40. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ : Кондор, 2006. 477 с. URL: <http://diplomvkarmane.org.ua/library/yuridicheskaya-biblioteka/165-2010-05-10-10-38-32/628-2010-05-17-18-50-05/> (дата звернення: 13.02.2020).

41. Клименко А. В. Моніторинг стану благоустрою та озеленення міста Києва. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27 (3). С. 41–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2017_27 (дата звернення: 29.01.2020).

42. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1329896557051809> (дата звернення: 18.01.2020).

43. Кодекс цивільного захисту України : Закон від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/print> (дата звернення: 22.01.2020).

44. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.01.2020).

45. Кримінальний кодекс України : Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1482410985679014> (дата звернення: 23.01.2020).

46. Мельникова О. С. Проблеми благоустрою та водопостачання стримуючі фактори у розвитку житлово-комунального господарства: *Економіка промисловості*. 2011. № 4. С. 334–343. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2011_4_50 (дата звернення: 02.02.2020).

47. НПАОП 40.1-1.32-01. Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок. URL: https://dnaop.com/html/1692/doc%D0%9D%D0%9F%D0%90%D0%9E%D0%9F_40.1-1.32-01 (дата звернення: 21.01.2020).

48. Орлов А. М. Правові проблеми природокористування й охорони навколишнього середовища оздоровчих та рекреаційних місцевостей (на матеріалах Автономної Республіки Крим) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ : НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2005. 19 с.

49. Парфентьева І. О., Мельник Ю. А., Олексин Х. А., Шевчук Т. В. Особливості благоустрою території центральної частини сіл в аспекті об'єднання територіальних громад. *Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві*. 2018. Вип. 10. С. 113–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stmrb_2018_10_17 (дата звернення: 13.02.2020).

50. Пасевич М. Ф. Благоустрій – це візитна картка кожного населеного пункту. URL: <http://ivaselrada.com.ua/novyny/item/161-blahoustritsevizytakartkakozhnohonaselenohopunktu.html> (дата звернення: 21.02.2020).

51. Плаксіє Т. М. Міське самоврядування Середньої Наддніпрянщини в другій половині XIX – на початку XX століть : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Запоріжжя : Запорізь. держ. ун-т, 2001. 19 с.

52. Покатаєв П. С. Державна підтримка розвитку житлового будівництва в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2011. 20 с.

53. Покатаєв П. С. Самоврядний контроль в системі благоустрою населених пунктів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 21. С. 85–88.

54. Покатаєв П. С. Регулювання сфери благоустрою населених пунктів: адміністративно-правовий аспект : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. 430 с.

55. Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Форум : «Екологія и здоровье». URL: http://childflora.org.ua/?page_id=2 (дата звернення: 13.02.2020).

56. Про автомобільні дороги : Закон від 8 вересня 2005 р. № 2862-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2862-15/print> (дата звернення: 21.02.2020).

57. Про архітектурну діяльність : Закон від 20 травня 1999 р. № 687-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14> (дата звернення: 11.02.2020).

58. Про благоустрій населених пунктів : Закон від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/page2> (дата звернення: 21.01.2020).

59. Про будівельні норми : Закон від 5 листопада 2009 р. № 1704-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17> (дата звернення: 28.01.2020).

60. Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80/print1509793533482428> (дата звернення: 22.02.2020).

61. Про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів : Положення від 16 січня 2007 р. № 7. *Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0220-07> (дата звернення: 23.02.2020).

62. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон від 19 червня 2003 р. № 963-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-15> (дата звернення: 11.02.2020).

63. Про дорожній рух : Закон від 30 червня 1993 р. № 3353-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (дата звернення: 19.02.2020).

64. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12/print> (дата звернення: 25.02.2020).

65. Про затвердження державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць : Наказ від 17 березня 2011 р., № 145. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11> (дата звернення: 22.02.2020).

66. Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів : Наказ від 19 червня 1996 р. № 173. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96> (дата звернення: 15.02.2020).

67. Про затвердження державних санітарних правил розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів : Наказ від 19 червня 1996 р. № 172. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=5185> (дата звернення: 18.02.2020).

68. Про затвердження єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони : Постанова від 30 березня 1994 р. № 198. *Кабінет*

Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/198-94-%D0%BF> (дата звернення: 18.02.2020).

69. Про затвердження інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України: Наказ від 24 грудня 2001 р. № 226. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02> (дата звернення: 02.02.2020).

70. Про затвердження інструкції з організації та здійснення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель: Наказ від 16 квітня 2008 р. № 108. *Державний комітет України по водному господарству*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0656-08/print1509869473362923> (дата звернення: 19.02.2020).

71. Про затвердження методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: Наказ від 27 жовтня 1997 р. № 171. *Міністерство охорони навколишнього природного середовища*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98> (дата звернення: 21.01.2020).

72. Про затвердження методики роздільного збирання побутових відходів: Наказ від 1 серпня 2011 р. № 133. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1157-11> (дата звернення: 11.02.2020).

73. Про затвердження методичних рекомендацій з організації збирання, перевезення, перероблення та утилізації побутових відходів: Наказ від 7 червня 2010 р. № 176. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=06LE775B9B> (дата звернення: 18.02.2020).

74. Про затвердження національного плану дій щодо підвищення рівня благоустрою населених пунктів та прилеглих до них територій на 2010–2015 роки: Розпорядження від 4 листопада 2009 р., № 1320-р. *Кабінет*

Міністрів України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1320-2009-%D1%80> (дата звернення: 23.02.2020).

75. Про затвердження положення про систему моніторингу зелених насаджень у містах і селищах міського типу України : Наказ від 4 серпня 2008 р. № 240. *Міністерство з питань житлово-комунального господарства України.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0981-08> (дата звернення: 11.02.2020).

76. Про затвердження порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах : Постанова від 1 серпня 2006 р. № 1045. *Кабінет Міністрів України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1045-2006-%D0%BF> (дата звернення: 21.02.2020).

77. Про затвердження порядку видачі дозволів на розміщення, будівництво, реконструкцію та функціонування об'єктів сервісу на землях дорожнього господарства та згод і погоджень на об'єкти зовнішньої реклами вздовж автомобільних доріг загального користування : Наказ від 29 вересня 2005 р. № 414. *Укравтодор.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1266-05/print1510060898246600> (дата звернення: 01.02.2020).

78. Про затвердження порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок : Наказ від 4 січня 2005 р. № 1. *Державний комітет України по земельних ресурсах.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05> (дата звернення: 19.02.2020).

79. Про затвердження порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць : Постанова від 13 березня 2002 р. № 318. *Кабінет Міністрів України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-%D0%BF> (дата звернення: 08.02.2020).

80. Про затвердження порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю : Постанова від 23 травня 2011 р. № 553. *Кабінет*

Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF> (дата звернення: 28.02.2020).

81. Про затвердження порядку здійснення державного архітектурно-будівельного нагляду: Постанова від 19 серпня 2015 р. № 698. *Кабінет Міністрів України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-2015-%D0%BF#n8> (дата звернення: 18.02.2020).

82. Про затвердження порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності: Наказ від 21 жовтня 2011 р. № 244. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1330-11> (дата звернення: 15.02.2020).

83. Про затвердження порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів: Наказ від 16 травня 2011 р. № 45. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11> (дата звернення: 19.02.2020).

84. Про затвердження порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини: Постанова від 28 грудня 2001 р. № 1768. *Кабінет Міністрів України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-2001-%D0%BF> (дата звернення: 16.01.2020).

85. Про затвердження порядку укладення охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини: Постанова від 28 грудня 2001 р. № 1768. *Кабінет Міністрів України.* URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1768-2001-%D0%BF> (дата звернення: 23.02.2020).

86. Про затвердження правил будови і безпечної експлуатації атракціонної техніки: Наказ від 1 березня 2006 р. № 110. *Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-06> (дата звернення: 05.02.2020).

87. Про затвердження правил експлуатації об'єктів поводження з побутовими відходами : Наказ від 4 травня 2012 р. № 196. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0821-12> (дата звернення: 22.02.2020).

88. Про затвердження правил експлуатації полігонів побутових відходів : Наказ від 1 грудня 2010 р. № 435. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1307-10> (дата звернення: 23.02.2020).

89. Про затвердження правил надання послуг з вивезення побутових відходів : Постанова від 10 грудня 2008 р. № 1070. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1070-2008-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2020).

90. Про затвердження правил паркування транспортних засобів : Постанова від 3 грудня 2009 р. № 1342. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1342-2009-%D0%BF> (дата звернення: 15.02.2020).

91. Про затвердження правил пожежної безпеки в Україні : Наказ від 30 грудня 2014 р. № 1417. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15> (дата звернення: 18.02.2020).

92. Про затвердження правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій : Наказ від 17 травня 2005 р. № 76. *Державний комітет України з питань житлово-комунального господарства*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05> (дата звернення: 21.02.2020).

93. Про затвердження правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України : Наказ від 10 квітня 2006 р. № 105. *Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06/print> (дата звернення: 01.02.2020).

94. Про затвердження примірного положення про інспекцію з благоустрою населеного пункту : Наказ від 9 листопада 2007 р. № 177. *Міністерство з питань житлово-комунального господарства України*. URL: http://www.uazakon.com/documents/date_bs/pg_gxgexh.htm (дата звернення: 19.02.2020).

95. Про затвердження списку історичних населених місць України : Постанова від 26 липня 2001 р. № 878. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF> (дата звернення: 11.01.2020).

96. Про затвердження технічних правил ремонту і утримання вулиць та доріг населених пунктів : Наказ від 14 лютого 2012 р. № 54. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0365-12> (дата звернення: 25.02.2020).

97. Про затвердження типових правил благоустрою території населеного пункту : Наказ від 27 листопада 2017 р. № 310. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1529-17> (дата звернення: 19.01.2020).

98. Про затвердження типових правил розміщення зовнішньої реклами : Постанова від 29 грудня 2003 р. № 2067. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2067-2003-%D0%BF> (дата звернення: 21.02.2020).

99. Про землеустрій : закон від 22 травня 2003 р. № 858-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/print1510616028937722> (дата звернення: 13.02.2020).

100. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду : Закон від 22 грудня 2006 р. № 525-V. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/525-16> (дата звернення: 01.02.2020).

101. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1509793287> (дата звернення: 19.02.2020).

102. Про місцеві державні адміністрації : Закон від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення: 11.02.2020).

103. Про основи містобудування : Закон від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2780-12> (дата звернення: 21.01.2020).

104. Про охорону земель : Закон від 19 червня 2003 р. № 962-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-15/print> (дата звернення: 01.02.2020).

105. Про охорону культурної спадщини : Закон від 8 червня 2000 р. № 1805-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 21.02.2020).

106. Про порядок узгодження розміщення реклами на транспортних засобах та встановлення рекламних носіїв відповідно до вимог законодавчих та нормативно-правових актів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху : Наказ від 23 липня 2001 р. № 583. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0652-01/print1510148186580469> (дата звернення: 12.02.2020).

107. Про правила дорожнього руху : Постанова від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF/print1509535533649132> (дата звернення: 15.01.2020).

108. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/print> (дата звернення: 11.02.2020).

109. Про рекламу : Закон від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80/print1509692658205495> (дата звернення: 12.02.2020).

110. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядження від 8 листопада 2017 р. № 820-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80/print1510060898246600> (дата звернення: 01.02.2020).

111. Пряхін Є. В. Адміністративно-правове регулювання і забезпечення дотримання правил благоустрою населених пунктів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. 19 с.

112. Ріпенко А. І. Правове регулювання використання земель житлової та громадської забудови для благоустрою : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2010. 20 с.

113. Санітарні норми допустимої гучності звучання звуковідтворюючих і звукопосилюючих пристроїв у закритих приміщеннях та на відкритих майданчиках : Наказ від 7 липня 1987 р. № 4396-87. *Міністерства охорони здоров'я СРСР. Головне санітарно-епідеміологічне управління*. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4713> (дата звернення: 15.02.2020).

114. Седляр А. В. Соціально-економічна діяльність органів міського самоврядування на Волині та Поділлі (1892–1918 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. Наук : 07.00.01. Київ : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2009. 20 с.

115. Соколовська О. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі житлово-комунального господарства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 18 с.

116. Солоннікова І. М. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 3 (59). С. 59–65.

117. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів: теоретичний та прикладний аспект. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 4. С. 239–248.

118. Солоннікова І. М. Формування політики благоустрою населених пунктів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 119–125

119. Теличенко В. І., Терентьєв О. М., Лапідус О. А. Технологія зведення будівель і споруд. 2-ге вид. перероб. і допов. Москва : Вища школа, 2004. URL: <http://bibliograph.com.ua/spravochnik-129-tehnologia/16.htm> (дата звернення: 11.02.2020).

120. Тернопіль: Схема озеленення міста : пояснювальна записка. Київ, 2017. URL: https://tmrada.gov.ua/files/Rishennia_sesiii/PZ-shema-OZ-Ternopil-0418 (дата звернення: 25.01.2020).

121. Шпара В. І. Проектування інтенсивного озеленення та благоустрою в умовах висотної ущільненої забудови. *Містобудування та територіальне планування*. 2012. Вип. 46. С. 655–660. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_46_93 (дата звернення: 16.02.2020).

122. Щербина Є. М. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 305–312. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_1_44 (дата звернення: 22.02.2020).

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА БЛАГОУСТРОЮ ТЕРИТОРІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗА НАПРЯМАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

2.1. Державне регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами та зовнішнього освітлення як елемента благоустрою населених пунктів

У нинішніх умовах господарювання реклама має не тільки суто інформативний характер, її активно застосовують суб'єкти підприємницької діяльності як один з найпоширеніших та найефективніших методів ведення конкурентної боротьби. Насиченість інформаційного простору різноманітною як за змістом, так і за формою інформацією змушує конкурентів вдаватись до якомога креативніших, а іноді й агресивних засобів рекламування. У гонитві за споживачем рекламодавці не рідко порушують принципи чесної та добросовісної конкуренції: застосовують недостовірну, необ'єктивну порівняльну рекламу, вдаються до дискредитації конкурентів [67].

Але недобросовісна реклама шкодить не лише діловій репутації підприємця, вона негативно впливає на зовнішній вигляд території населеного пункту, суттєво спотворюючи його, а іноді й створюючи небезпечні ситуації, зокрема в разі порушення правил розміщення рекламоносіїв на автомобільних дорогах.

Створення та надання реклами розглядають такі науковців, як: З. Антонова, Ю. Громенко, Р. Мокшанцева, І. Окландер, Я. Тереляк, Т. Тишка, А. Толкачев, Л. Хромов. Багато авторів присвятили свої дослідження правовому регулюванню рекламної діяльності та її впорядкуванню.

Так, А. Стрельниковим обґрунтовано новий підхід до визначення вини юридичної особи за порушення законодавства про рекламу. Запропоновано оригінальну класифікацію видів реклами, її обмежень, правовідносин, що становлять об'єкт порушень законодавства про рекламу, недобросовісної реклами [78]. Л. Микитенко досліджено державний контроль як складову адміністративно-правового регулювання рекламної діяльності. Охарактеризовано діяльність органів виконавчої влади, що здійснюють такий контроль, визначено їх систему та контрольні повноваження у сфері рекламної діяльності [30].

Зокрема, А. Черемнова проаналізувала правове регулювання комерційної реклами в Україні. Значну увагу приділила державному регулюванню та саморегулюванню реклами, недобросовісній рекламі й санкціям за порушення рекламного законодавства [87]. Водночас О. Шишка та Л. Мамчур розглянули питання правового регулювання реклами в цивілістичному аспекті [28; 93].

Г. Ульянова приділила увагу захисту авторських прав у правовідносинах, що виникають у зв'язку з рекламою [84]; О. Лисенко – правовому захисту суспільства від шкідливої інформації, зокрема способам захисту від: неналежної реклами; від інформації, що негативно впливає на суспільну мораль; дискримінації прав і законних інтересів особи, що мають місце в такій рекламі [26].

Г. Гранадзер, К. Луценко та Т. Джига проаналізували політичну рекламу як засіб розвитку комунікативного дискурсу [8]; як іміджеву технологію в системі комунікації та маркетингу [27]; як метод та технологію впливу на масову свідомість [17].

Питання рекламної діяльності розглядало багато вчених-економістів. Так, А. Швець та О. Підлісна запропонували організаційно-економічний механізм проведення рекламних кампаній підприємств [89], зокрема у сфері туризму [32].

Але фахівці в галузі державного управління дуже рідко порушують питання регулювання рекламної діяльності. Зокрема, можна відзначити праці А. Гринько-Гузевської (розкрито процедурні питання державного управління в частині адміністративної процедури надання дозволу на розміщення зовнішньої реклами та надання послуг у сфері реклами органами державної влади [9]) та Є. Ромат (охарактеризовано систему рекламних комунікацій органів державної влади у взаємозв'язку з іншими засобами маркетингових комунікацій) [70].

Проте, дослідження встановлених державою правил розміщення та подальшого використання зовнішньої реклами як елементу благоустрою населених пунктів практично не проводили, тоді як це питання є дуже актуальним, адже зовнішній вигляд території багатьох населених пунктів суттєво зіпсовується саме внаслідок неправильно розташованої й неграмотно оформленої зовнішньої реклами.

Визначення поняття реклами подано в ст. 1 ЗУ «Про рекламу» в такому вигляді: інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та способом і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо стосовно предмету, що рекламується [59].

У свою чергу, рекламу поділяють на внутрішню та зовнішню залежно від її розташування.

Якщо досліджувати рекламу як елемент благоустрою, то потрібно приділити увагу саме зовнішній рекламі, оскільки саме вона визначена в абз. 4 п. 1 ст. 21 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів».

Під зовнішньою рекламою законодавець розуміє ту, що розміщується на спеціальних тимчасових і стаціонарних конструкціях – рекламоносіях, розташованих на відкритій місцевості, а також на зовнішніх поверхнях будинків, споруд, на елементах вуличного обладнання, над проїжджою частиною вулиць і доріг (ст. 1 Закону [59]).

Як елемент благоустрою реклама підлягає державному регулюванню, зокрема встановлено низку обмежень щодо її застосування. Так, наприклад

законодавством заборонено самовільно на об'єктах благоустрою встановлювати об'єкти зовнішньої реклами (абз. 5 п. 1 ст. 16 Закону [36]).

Типові правила благоустрою території населеного пункту зобов'язують підприємства, установи та організації на власних і закріплених за ними територіями здійснювати комплекс робіт, спрямований на забезпечення та постійне підтримання чистоти і порядку, зелених насаджень, зокрема проводити очищення опор ліній електропередач, стовбурів дерев, парканів, будівель від оголошень, реклам, вивішених у недозволених місцях (п. 2–3 Правил [54]).

Крім того, суб'єкти господарювання зобов'язані забезпечувати належний режим роботи й слідкувати за технічним станом засобів та обладнання зовнішнього освітлення, вивісок, вітрин, світлової реклами.

Враховуючи те, що наразі в Україні активно впроваджують політику енергозбереження, законодавством передбачено, що всі вітрини повинні бути обладнані спеціальною освітлювальною апаратурою, переважно енергозбережною.

Принципове значення має використання зовнішньої реклами біля об'єктів культурної спадщини. Розміщення реклами на пам'ятках місцевого значення, історичних ареалах населених місць здійснюється лише на підставі дозволу, що видається за участю органів місцевої влади (п. 5 ст. 24 ЗУ «Про охорону культурної спадщини» [56]).

Доволі жорсткі правила розміщення зовнішньої реклами встановлено, відповідно до Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони [46].

На рис. 2.1 подано схему державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населеного пункту, яка надасть змогу сформулювати краще уявлення про: вимоги щодо розміщення зовнішньої реклами в межах смуг відведення; встановлену заборону щодо розташування зовнішньої реклами; обмеження щодо самих

предметів реклами; перелік інстанцій, з якими потрібно погоджувати розміщення зовнішньої реклами.

Але схема представлена доволі стисло, хоча б стосовно предметів реклами, серед яких наведено такі: лікарські засоби, засоби медичної техніки, методи профілактики, діагностики, лікування й реабілітації, допінгові речовини; алкогольні напої та тютюнові вироби; зброя; цінні папери; об'єкти будівництва. Якщо звернутися, наприклад, до норм законодавства, які регулюють порядок реклами лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування й реабілітації, то варто відзначити, що законодавець детально прописує обмеження, зокрема:

- залежність від наявності рецепта лікаря;
- представлення об'єктивної та зрозумілої споживачеві інформації про лікарський засіб, медичний виріб, метод профілактики, діагностики чи реабілітації;
- спростування необхідності консультації з фахівцем у разі застосування рекламованого лікарського засобу чи медичного виробу;
- сприяння враженню щодо обов'язкових наслідків погіршення здоров'я в разі невикористання лікарських засобів, медичних виробів чи послуг, що рекламуються;
- щодо наведення зображень зміни людського тіла або його частин внаслідок хвороби;
- поширення інформації, що сприятиме оманливому враженню споживача щодо лікарських препаратів як харчових домішок або косметичних засобів;
- представлення листів подяки, рекомендацій, нібито, вдячних пацієнтів (споживачів), які наводять на роздуми про безумовний позитивний результат від застосування рекламованої лікарської (медичної) продукції, тощо.

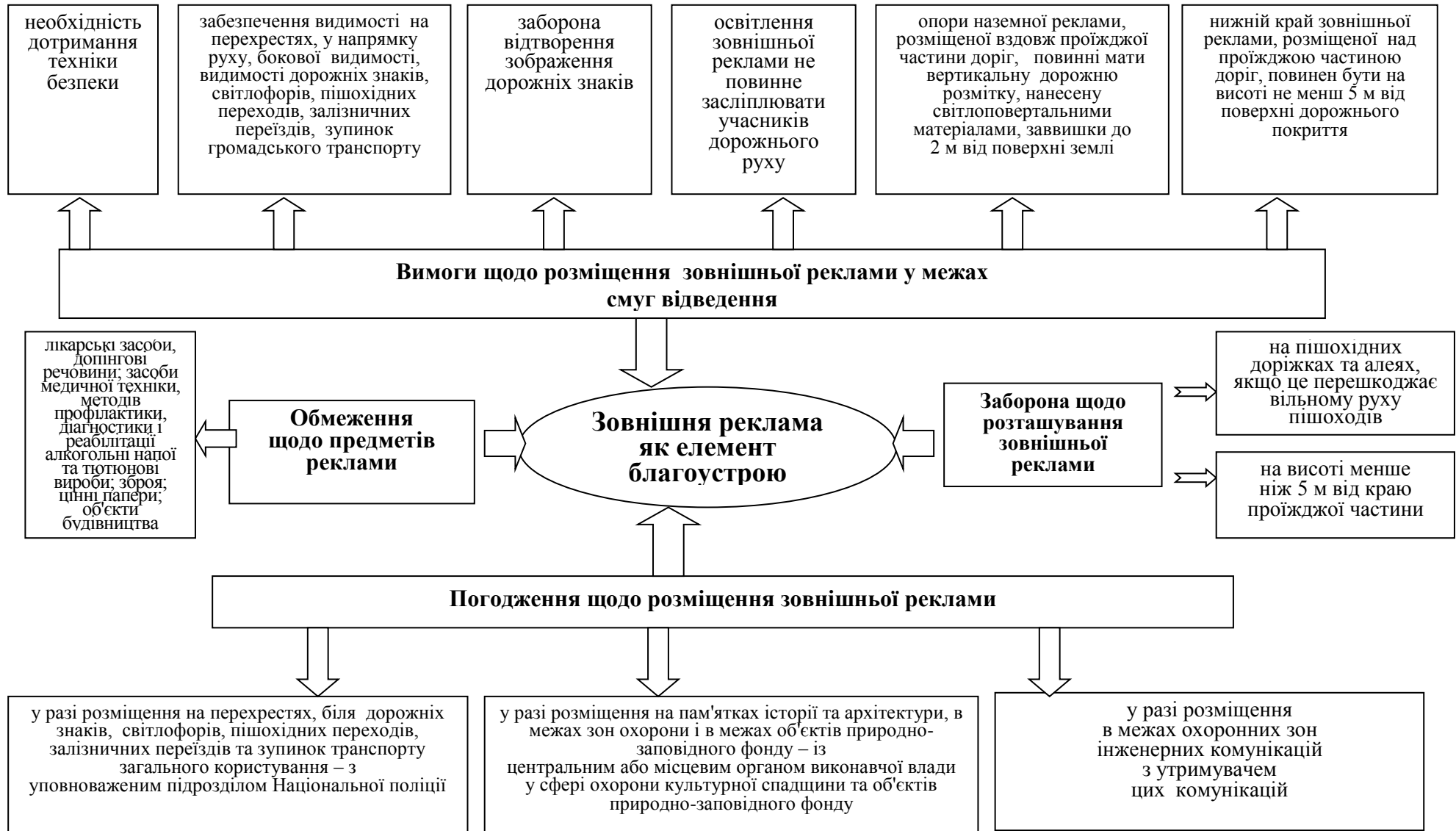

Рис. 2.1. Схема державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населеного пункту (побудовано автором на підставі [36; 59; 73])

Суворі обмеження встановлено й стосовно зовнішньої реклами алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які залежать від:

– місця розташування реклами. Встановлено заборону на розміщення реклами на зовнішніх і внутрішніх поверхнях транспортних засобів загального користування та метрополітену; у місцях проведення масових заходів освітнього, спортивного, релігійного чи політичного характеру, розважальних заходів; у місцях, призначених для неповнолітніх осіб, зокрема ближче ніж за 300 метрів від території дошкільних, середніх загальноосвітніх та інших навчальних закладів;

– психологічного сприйняття. Заборонено за допомогою реклами здійснювати вплив на формування думки щодо паління як необхідного атрибуту досягнення успіху в різних сферах суспільного життя або ж як одного із засобів розв'язання особистих проблем. Не повинна реклама створювати враження стосовно алкогольних напоїв чи тютюнових виробів як продукції, що має лікувальні якості, є стимулюючими або заспокійливими засобами.

Але розміщення зовнішньої реклами повинно враховувати й інші фактори. Так, реклама може позитивно впливати, зокрема [86]:

– на раціональне використання вільного часу, підвищення комфорту в побуті. Прямо чи опосередковано вона звертає увагу споживача на нові форми продажу товарів і торговельного обслуговування, тим самим полегшуючи домашній побут людей (шляхом реклами нових більш зручних товарів та послуг), економить час виробника й продавця на просування своєї продукції;

– підвищення якості товарів. Адже на сьогодні саме завдяки рекламі споживачі мають можливості здійснювати порівняння однакових видів товарів чи послуг, роблячи свій вибір на користь якісніших, тим самим стимулюючи виробників більше уваги приділяти якості їх продукції;

– стимулювання технічного прогресу. Тим, що реклама звертає увагу на товари, на їх властивості та особливості використання, вона сприяє впровадженню у виробництво новітніх технічних досягнень (щодо сировини, обладнання), надає допомогу вченим у вирішенні нових завдань. Реклама активізує раціоналізаторську рух і впливає на розвиток продуктивних сил;

– створення сприятливого життєвого середовища для мешкання людей. Реклама відіграє важливу роль у благоустрої населених пунктів. У наш час неможливо уявити міські вулиці без вітрин магазинів. Проте вони не повинні бути лише прикрасою, їх бажано використовувати в освітньо-виховних цілях, пов'язувати тематику експозицій з досягненнями промисловості;

– участь у підвищенні культурного рівня населення. Реклама підвищує рівень культури населення, сприяючи усуненню застарілих споживчих звичок, формуванню й розвитку нових потреб, упровадженню в життя нових товарів. За допомогою реклами є можливість пропагування шкоди паління й зловживання алкогольними напоями, вона розширює знання про раціональне харчування, культуру побуту. Робить свій внесок у поширення основних уявлень про моду, смак, естетику в цілому.

Проте, обов'язково потрібно враховувати, що реклама – потужний засіб впливу й маніпуляції людиною. Вона здатна формувати та змінювати світогляд і поведінку людей, використовуючи найтонші особливості людської психології. Частіше вона діє не на логічному рівні, а на емоції та підсвідомість [2, с. 151].

І в цьому випадку можна говорити про недобросовісну рекламу. Її визначення подано в ст. 10 ЗУ «Про рекламу» як такої, що вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження [59].

Недобросовісною вважають рекламу, що містить некоректні порівняння товару з наявним в обігу товаром, створеним іншими виробниками; ганьбить честь, гідність та ділову репутацію конкурентів; рекламує заборонені товари; дискредитує людей, що не користуються рекламованими товарами [1].

Можна виділити як створену з порушенням законодавчо встановлених принципів неетичну рекламу, тобто таку, що містить інформацію, яка порушує загальноприйняті норми гуманності та моралі шляхом застосування образливих слів, образів, порівнянь за расою, національністю, професією, віком, статтю, релігійними, політичними та іншими переконаннями людей. Отже, реклама не повинна: без обґрунтованих причин грати на почутті страху; викликати або провокувати акти насильства; містити елементи дискримінації за расовою, національною й релігійною ознакою, статтю, віковою групою; посилювати комплекси, пов'язані із зовнішньою непривабливістю [83].

Виділяють поняття недостовірної реклами, тобто такої, що містить недостовірні дані, якими можуть бути відомості про офіційне визнання, отримані нагороди, результати випробувань товару, правила і терміни проведення лотереї, конкурсу, кількості призів або виграшів. Зазвичай рекламодавці в такому разі використовують такі слова: найкращий, перший, єдиний [1].

Рекламодавці використовують низку способів маніпуляції свідомістю споживачів товарів чи послуг, зокрема:

- шляхом викривлення інформаційного потоку, опускаючи, спотворюючи, узагальнюючи до невпізнанності інформацію, іноді використовуючи послання на авторитети відомих політиків, науковців, спортсменів, іноді із застосуванням гумору, жартів, метафор;

- шляхом впливу на слабкості людей: викликання почуття провини, жалю до себе чи оточення; впливаючи на певні потреби споживача та його

інтереси; шляхом підсилення амбіцій віднесенням споживачів товарів чи послуг, які пропонуються для користування, до категорії еліти;

– шляхом зловживання людськими потребами. Згідно з ієрархією потреб А. Маслоу, потреби поділяють на фізіологічні; безпеки; належності та причетності; визнання та самоствердження; самовираження. Перші два види є первинними та природженими, до них належить потреба в їжі, воді, одязі, повітрі, тобто ті, що мають задовольняти людину для підтримання в належному фізичному стані її організму, вони є фізіологічними. І саме спираючись на ці потреби, рекламодавці спрямовують свої дії на підсилення людських потреб та інстинктів.

Відбуваються такі маніпуляції шляхом «роботи» із зовнішніми параметрами й внутрішніми (психофізіологічними, загальнолюдськими та культурно-специфічними, особистісними) особливостями того, ким маніпулюють [5].

Але використання недобросовісної реклами може спричинити негативні наслідки, а саме завдати шкоди особі, державі або суспільству в цілому.

Так, наприклад, шкода, заподіяна певній особі, може мати як матеріальний, так і моральний характер. Матеріальна може полягати в завданні збитків шляхом поширення неправдивої інформації щодо товарів чи послуг, які пропонує продавець, спричинених зниженням попиту на товари чи послуги, які вона реалізує. Стосовно моральної шкоди, то вона, унаслідок неправомірних дій рекламодавця, може спотворити честь, гідність та ділову репутацію. Державі може бути завдано шкоди внаслідок розповсюдження державної таємниці, розміщенням викликів щодо розпалювання расової, національної чи релігійної ворожнечі, повалення конституційного ладу [10, с. 98].

Тому принциповим моментом у разі розміщення зовнішньої реклами є дотримання її основних принципів, таких як: точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві шкоди;

відсутність інформації або зображень, що порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності, у разі порушення цих основних принципів, можна говорити про здійснення протиправного правопорушення, за що особа може бути притягнута до відповідальності.

На рис. 2.2 наведено механізм адміністративно-правового регулювання діяльності у сфері розміщення зовнішньої реклами, який надасть змогу сформулювати чітке уявлення про принципи, яким повинна відповідати зовнішня реклама, суб'єктів правопорушення, органи державної виконавчої влади, які мають здійснювати контроль за дотриманням правомірності здійснення рекламної діяльності, виявляти правопорушення, застосовувати відповідні санкції.

Система вуличного освітлення є обов'язковим елементом інфраструктури міста, що застосовують для освітлення доріг, вулиць, парків та стадіонів, приватних територій, промислових підприємств і будинків різноманітних компаній [82, с. 45]. Основне завдання систем вуличного освітлення – запобігання вчиненню протиправних дій: актам вандалізму, порушенням безпеки дорожнього руху й громадського порядку. Крім того, система зовнішнього освітлення призначена для створення безпечних та комфортних умов перебування жителів населеного пункту.

Освітлення є складовою комплексного благоустрою території населеного пункту.

Визначення графіків роботи зовнішнього освітлення території покладено на виконавчі органи сільських, селищних та міських рад.

Але забезпечення утримання, належного функціонування та збереження освітлювальних приладів на території об'єктів благоустрою, упровадження енергозберіжних технологій та обладнання здійснюються балансоутримувачами об'єктів благоустрою відповідно до вимог державних стандартів, норм і правил (ст. 29 Закону [36]).

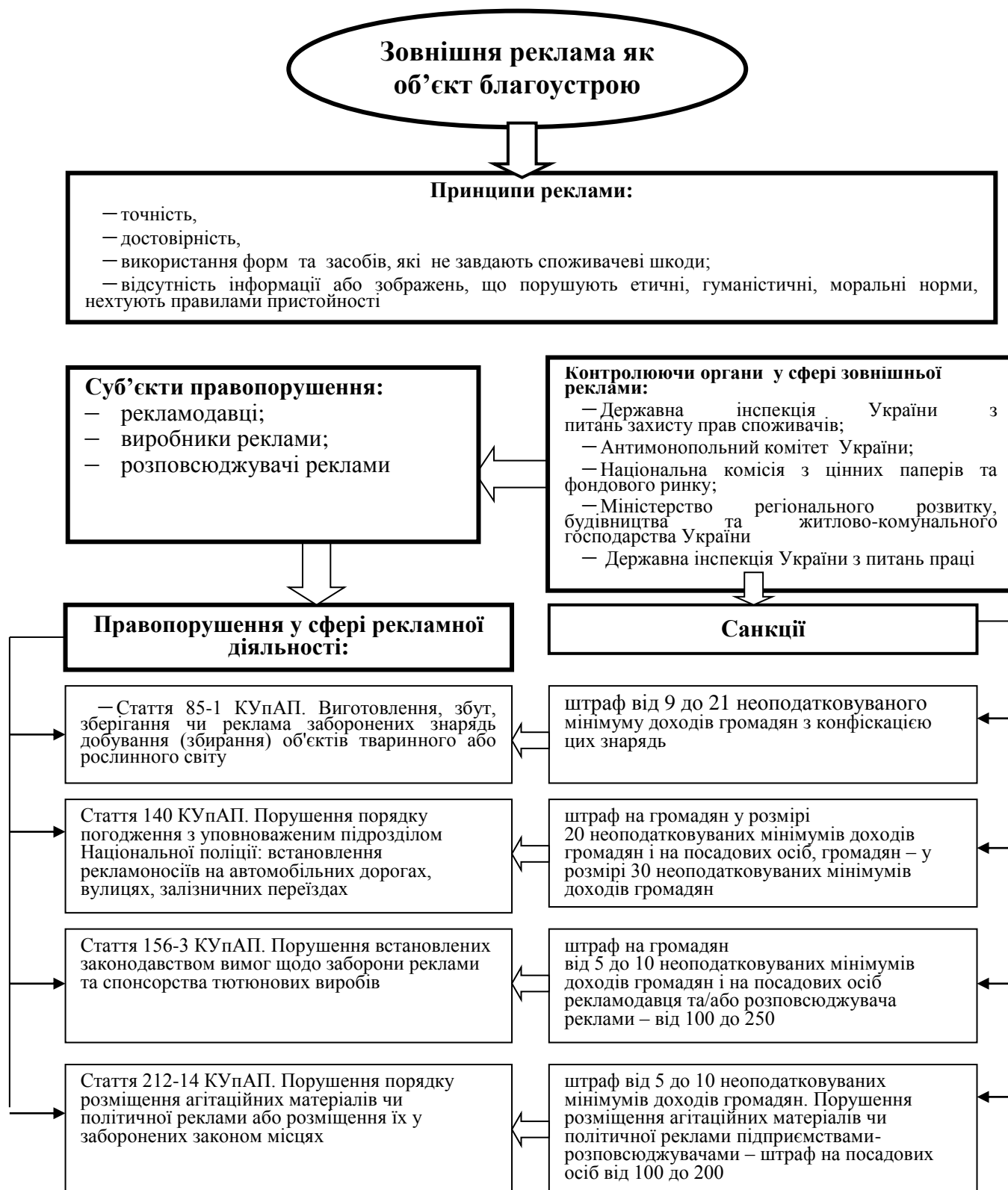

Рис. 2.2. Механізм адміністративно-правового регулювання діяльності у сфері розміщення та використання зовнішньої реклами (побудовано автором на підставі [23; 59; 73])

Проте, однією із серйозних проблем на сьогодні є невідповідність вуличного освітлення населених пунктів Державним будівельним нормам та стандартам України, що підтверджено замірами Віденської муніципальної лабораторії. Експерти вказували на те, що Україна відстає в технологіях контролю, замірів рівня освітлення, комфорту та безпеки. Також в Україні немає сертифікованої лабораторії, яка б досліджувала якість світильників в аспекті яскравості. За застарілою традицією вимірюють не яскравість світильників, а освітленість, що є грубою помилкою в плані безпеки та екології, а також призводить до надлишкового енергоспоживання [31].

Але необлаштованість засобами освітлення проїзної частини вулиць, тротуарів, перехресть є однією з основних причин смертності й травматизму внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) в Україні.

Так, до смертельних наслідків у 38% випадків призводить необлаштованість пішохідних переходів (відсутність освітлення, розмітки тощо) [30, с. 261]. Понад 80% необхідної інформації водій отримує через зорове сприйняття, будь-яке поліпшення умов видимості надає змогу підвищити безпеку дорожнього руху. Якісне обладнання забезпечує надійність, безпеку водіїв і перехожих у пізній час доби, а також у місцях з поганою видимістю. Тому системи вуличного, дорожнього освітлення є чи не найбільш перспективними технологіями [83, с. 67].

Основними напрямками реалізації Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року (схваленої на виконання Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй, яка прийняла 2 березня 2010 р. резолюцію № 64/255 «Підвищення безпеки дорожнього руху в усьому світі»), стало виконання програм та заходів, серед яких:

– підвищення рівня безпеки пішохідів та осіб з інвалідністю (облаштування тротуарів, оновлення пішохідної інфраструктури, освітлення вулиць, популяризація використання пішоходами та велосипедистами світловідбивних засобів тощо);

– підвищення рівня безпеки на перехрестях (облаштування захищених поворотів на нерегульованих перехрестях, поліпшення освітлення) [65].

Але через обмеженість коштів у місцевих бюджетах зазвичай частину вуличного освітлення вночі відключають, причиною чого є бажання заощадити кошти, що призводить до появи суцільної темряви та можливості виникнення дорожньо-транспортних пригод, знищення чи пошкодження об'єктів благоустрою, вчинення інших протиправних дій щодо фізичних осіб, їх майна або ж майна, що належить юридичним особам будь-якої форми власності.

Однією з причин такої економії стало видання Постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 15 грудня 2016 р. № 2210, відповідно до якої втратила чинність постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України «Про Порядок диференціювання за годинами доби тарифів на електроенергію, яка використовується для зовнішнього освітлення населених пунктів» від 22 жовтня 2004 р. № 1030 [37].

Раніше, розрахунки за електричну енергію, яка відпускається на потреби зовнішнього освітлення, здійснювалися за єдиним роздрібним тарифом відповідного класу напруги із застосуванням коефіцієнта 0,6 у межах зон доби (у січні, листопаді та грудні з 17.00 до 7.00 години, у лютому та жовтні – з 18.00 до 6.00 годин тощо) [57].

На сьогодні з передачею низки повноважень у сфері благоустрою органам місцевого самоврядування запровадження диференційованого тарифу є організаційно неможливим, оскільки:

– відсутні пропозиції постачальників електричної енергії щодо її вартості;

– потрібно забезпечити погодинний облік електричної енергії, однак органи місцевого самоврядування не мають для цього спеціального обладнання – автоматизованої системи комерційного обліку електричної

енергії (АСКОЕ), тож не можуть прорахувати необхідних видатків на його встановлення, оскільки не оголошено ціну на електричну енергію [66].

Проблема забезпечення якісного зовнішнього освітлення може бути вирішена такими шляхами:

– реалізація проєктів вуличного освітлення з енергозбережними технологіями;

– забезпечення вуличного освітлення з використанням сонячних батарей.

Але реалізація таких проєктів потребує значних фінансових вкладень, що неможливо з причин обмеженості фінансової спроможності місцевих бюджетів. Вирішенням цієї проблеми є використання механізму співробітництва територіальних громад, що надає можливість скоротити інвестиційні витрати та розширити додаткові можливості територіальної громади щодо залучення зовнішніх ресурсів.

Таке співробітництво може здійснюватися у вигляді реалізації спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів або ж у вигляді спільного фінансування суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів (ст. 4 Закону [61]).

На сьогодні механізм співробітництва дуже активно використовують у сфері благоустрою за напрямками: організації процесу поводження з твердими побутовими відходами; будівництва доріг, автомагістралей, інших інфраструктурних об'єктів тощо.

2.2. Осушення та розчищення території як складова благоустрою населених пунктів

У п. 1 ст. 1 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» подано нормативне визначення поняття благоустрою населених пунктів як комплексу робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та інше, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля [36]. Отже, аналіз змісту статті Закону дає підстави стверджувати, що осушення є одним з елементів благоустрою населених пунктів.

Основними природними умовами, в яких формується процес підтоплення, є наявність слабопроникних ґрунтів та їх прошарків, розташування водотривких шарів відносно близько до поверхні ґрунту, слабка дренажність територій. На міських територіях до природних факторів додається техногенний вплив, який призводить до активізації процесів підтоплення; цей вплив зумовлений зміною відміток поверхні територій, що забудовуються, погіршенням природної дренажності, ефектом екранування потоків вологи тощо [14].

Розвиток процесу підтоплення супроводжується зміною фізико-механічних властивостей ґрунтів, зменшенням їх несучої здатності та природного ґрунтового опору, активізацією небезпечних геологічних процесів (зокрема: карст, зсуви, суфозія), що призводить до непередбачених осідань будівель і споруд та їх руйнування [14].

Осушення земель – один із видів меліорації, який полягає у відведенні зайвої води, створенні сприятливого для рослин водно-повітряного режиму.

Є комплексом гідротехнічних заходів, спрямованих на вилучення надлишків вологи з ґрунтів і гірських порід. Застосовується з метою підвищення родючості ґрунтів, будівництва доріг, технічних споруд, оздоровлення місцевості. Осушення дає можливість освоювати нові землі: болота, заболочені луки й пасовиська. В Україні найчастіше застосовують такі методи осушення земель:

- прискорення поверхневого стоку дощових і снігових вод;
- дренаж, зниження рівня ґрунтових вод.

Отже, для цілей будівництва доріг, житлових будинків, технічних споруд, нежитлових будівель, комплексної забудови населеного пункту може йтися про інженерний захист територій і споруд від підтоплення та затоплення. Такий захист виконують з метою забезпечення безперебійного й надійного функціонування та розвитку всіх об'єктів господарювання, створення належних екологічних і соціальних умов життя населення території, дотримання нормативних санітарно-гігієнічних умов.

Під спорудами інженерного захисту територій потрібно розуміти комплекс інженерних споруд, призначений для відвернення негативної дії небезпечного підняття рівня ґрунтових вод і пов'язаних із ним процесів на господарську діяльність та умови проживання населення на певній території, а також захисту від наслідків цих процесів [51].

Інженерний захист території населених пунктів забезпечує пониження рівня підземних вод. Нормативна глибина залягання рівня ґрунтових вод на всій території населеного пункту встановлена на рівні 1,5 м, під автодорогами – 0,5-2,0 м; на території кладовищ – 2,5 м, стадіонів – 1,0 м, дерево-чагарникових порід – 1,2 м, будівель з підвалами – 0,5-1,0 (від підлоги підвалу). Територія, де близько залягають ґрунтові води, осушується шляхом підвищення відміток поверхневі землі, а також будівництвом дренажу [7].

Серед основних видів запобіжних заходів виділяють:

- штучне підвищення планувальних відміток поверхні території;
- будівництво берегових, головних, перехоплюючих та інших видів дренажів;
- нормативне ущільнення ґрунту при засипанні котлованів та траншей;
- улаштування гідроізоляції фундаментів, заглиблених споруд і комунікацій;
- забезпечення належного відведення стоку поверхневих вод;
- забезпечення ретельного виконання робіт із будівництва водонесучих мереж, штучних водомістких об'єктів;
- улаштування протифільтраційних екранів під промисловими накопичувачами та завіс навколо них [14].

Держава проводить політику щодо законодавчого та організаційного забезпечення процедури захисту від підтоплення.

Зокрема, у жовтні 2003 р. схвалено Концепцію Державної програми запобігання і боротьби з підтопленням земель [62]. В основу цієї програми покладено еколого-економічний механізм, який передбачає справляння цільових платежів, спрямованих на відтворення екологічного стану водних об'єктів та режиму земель.

В основу реалізації Програми покладено світовий досвід упровадження басейнових схем керування водними ресурсами та оптимізації гідроекологічної ситуації.

Виконання Програми передбачено в три етапи. Перший – комплексне оцінювання гідроекологічної ситуації й основних факторів розвитку підтоплення земель.

Другий – стабілізація гідроекологічної ситуації та реалізація першочергових заходів із захисту земель від підтоплення, зокрема: розроблення й реалізація технічних проєктів, спрямованих на захист земель і населених пунктів від підтоплення та забезпечення екологічної оптимізації водогосподарського комплексу.

Третій – відновлення природного стану підтоплених земель та поверхневих і підземних водних об'єктів, перш за все на територіях з високою еколого-економічною, історико-ландшафтною цінністю та значною густотою населення.

У квітні 2004 р. затверджено Державну Програму запобігання і боротьби з підтопленням земель [45]. У межах цієї Програми передбачено здійснення на кожному з етапів її реалізації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців відповідного профілю. Крім того, заплановано посилення співпраці з громадськими організаціями у здійсненні інформаційних та просвітницьких заходів із запобігання підтопленню земель.

У вересні 2009 р. схвалено Концепцію Загальнодержавної цільової екологічної програми укріплення берегів поверхневих водних об'єктів та їх інженерного захисту на період до 2015 р. [63].

Останнім часом у всіх регіонах спостерігається руйнування берегів морів, річок, ставків, озер і водосховищ, що зумовлює погіршення екологічних умов, призводить до виникнення надзвичайних ситуацій, особливо в населених пунктах, де негативний вплив природних чинників посилюється техногенними факторами.

Програмою було визначено шляхи й способи розв'язання цієї проблеми та джерела фінансування заходів, пов'язаних з укріплення берегів водних об'єктів. Така політика сприяє зниженню рівня ризику виникнення надзвичайних ситуацій та створенню безпечних, комфортних умов для життєдіяльності населення певної адміністративно-територіальної одиниці [75].

Санітарне очищення території населених пунктів належить до комплексу робіт з благоустрою та передбачає здійснення планувальних, організаційних, санітарно-технічних та господарських заходів щодо збирання, зберігання, перевезення, оброблення (перероблення), утилізації, видалення, знешкодження і захоронення побутових відходів, включаючи

небезпечні відходи, що утворилися в населених місцях, а також прибирання об'єктів благоустрою з метою запобігання шкідливому впливу факторів середовища життєдіяльності на життя і здоров'я людини та майбутніх поколінь [44].

Відходами є будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається (ст. 1 Закону [38]).

На сьогодні в Україні накопичено близько 36 млрд тонн відходів, з яких утилізується лише 30% промислових та 4% побутових відходів. Основними джерелами утворення відходів є підприємства гірничорудного, хімічного, металургійного, машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного та агропромислового комплексів.

Погіршується ситуація у сфері поводження з небезпечними відходами, загальний обсяг накопичення яких становить близько 1,6 млрд тонн, а також з не придатними до використання та забороненими до застосування хімічними засобами захисту рослин, які на сьогодні зберігаються на 4075 складах з порушенням вимог щодо забезпечення екологічної безпеки. Понад 11 млн тонн побутових відходів, накопичення яких значною мірою залежить від погодних умов, ступеня благоустрою житлових будинків, рівня життя населення тощо, захоронюються на 6 тис. полігонах загальною площею близько 9 тис. гектарів та частково утилізуються на сміттєспалювальних заводах. Послуги з вивезення побутових відходів надають лише 75% населення, що призводить до утворення щороку несанкціонованих звалищ [24].

Більш детальну інформацію щодо утворення та поводження з відходами, зокрема побутовими, подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні показники утворення та поводження з відходами

Показники	2010	2015	2016	2017	2018	Зміни (2018- 2010)
Утворено відходів, тис. тонн	425914,2	312267,6	295870,1	366054	352333,9	-73580,3
Утворено відходів на одну особу, кг	419191,8	306214,3	289523,6	360196	346790,4	-72401,4
Утилізовано, тис. тонн	145710,7	92463,7	84630,3	100056,3	103658,1	-42052,6
Зібрано, отримано побутових відходів, тис. тонн	9765,5	11491,8	11562,6	11271,2	11857,2	2091,7
Розміщено на стихійних звалищах, тис. тонн	87,4	14,4	12,4	3,7	2,5	-84,9
Вилучено внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок, тис. тонн	1367,6	6,5	19,8	19,5	6,7	-1360,9

Джерело: побудовано на підставі [18].

Загалом можна простежити тенденцію до зменшення кількості утворених відходів порівняно з 2010 р. (на 73 580,3 тис. тонн), але з 2015 р. до статистичних даних лише частково включено Донецьку та Луганську області та Республіку Крим, тоді як саме в цих областях завжди спостерігалася велика кількість відходів як у потужних промислових регіонах. Порівняно з 2015 р. зросла кількість утворених відходів на 40066,3 тис. тонн (тобто на 12,8%). Спостерігається зростання й кількості утилізованих відходів у 2018 р., порівняно з 2015 р. (на 12,1%). Щодо зібраних, отриманих побутових відходів, то також має місце тенденція до зростання на 365,4 тис. тонн (що дорівнює 3,2%). Але збільшення цих видів відходів відбувається значно меншими темпами.

Позитивні тенденції спостерігаються щодо розміщення відходів на стихійних звалищах, адже порівняно з 2015 р. кількість таких відходів зменшилась на 11,9 тис. тонн (тобто у 5,76 разу).

Державними будівельними нормами встановлено обов'язковий перелік елементів благоустрою парків, скверів, пляжів, який включає урни й контейнери для збирання побутових відходів (п. 5.2.10, 5.2.12, 5.2.14 [13]).

До того ж на всіх об'єктах благоустрою урни для сміття повинні бути встановлені в достатній кількості. Відстань між урнами повинна становити 10-40 м на територіях з підвищеною щільністю населення та 50-100 м – на територіях із середньою і низькою щільністю населення. Урни обов'язково мають бути встановлені в місцях зупинки громадського транспорту, входу в метро та громадські і житлові будівлі та споруди (п. 3.1 [44]).

На території з колективним користуванням прибудинковою територією (багатоквартирна багатоповерхова забудова) потрібно передбачати: майданчики розміщення контейнерів для збирання побутових відходів [13].

Контейнерні майданчики повинні мати водонепроникне тверде покриття та бути обладнані навісами, огорожею та ізольовані від об'єктів обслуговування населення, господарських дворів і магістральних вулиць смугою зелених насаджень шириною не менше 1,5 м, не повинні бути прохідними для пішоходів і транзитного руху транспорту. Також вони мають бути віддалені від меж земельних ділянок навчальних та лікувально-профілактичних закладів, стін житлових та громадських будівель і споруд, майданчиків для ігор дітей та відпочинку населення на відстань не менше 20 м. Місця розміщення контейнерів для зберігання побутових відходів на присадибній ділянці та відстань від них до власного житлового будинку визначає власник будинку з додержанням правил добросусідства (п. 2.7, 2.8 [44]).

Стратегія поводження із твердими побутовими відходами повинна базуватись на Схемах санітарного очищення населених пунктів, а норми надання послуг з вивезення твердих побутових відходів повинні визначатися

відповідно до Правил визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів [34]. Визначення норм здійснюється за результатами вимірювання кількості побутових відходів, залежно від об'єму, маси, середньої щільності. Вимірювання кількості побутових відходів має проводитись у житлових будинках та на підприємствах, установах й організаціях, де: виключено змішування твердих, великогабаритних, ремонтних і рідких відходів; побутові відходи від житлових будинків та побутові відходи від інших об'єктів збирають і перевозять окремо; виключено переповнення контейнерів [34].

На території населеного пункту слід передбачати місця для встановлення пунктів приймання вторинної сировини від кінцевих споживачів, які будуть приймати відходи: паперу, картону, пластику, скла, упаковки, відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів, електричного та електронного обладнання та шин у місцях продажу, приватних домогосподарствах, адміністративних, соціальних, громадських, комерційних, розважальних, рекреаційних, туристичних закладах (п. 11.2.4 [12]).

Останнім часом з метою захисту навколишнього природного середовища роблять наголос на необхідності запровадження роздільного збирання сміття. Під роздільним збиранням побутових відходів потрібно розуміти збирання побутових відходів за окремими компонентами, що входять до складу твердих побутових відходів, за такою класифікацією: органічна складова побутових відходів, що легко загниває; папір та картон; полімери; скло; побутовий металобрухт; текстиль; дерево; небезпечні відходи у складі побутових відходів; кістки, шкіра, гума [29].

Політику роздільного збирання сміття почали активно запроваджувати зі схваленням Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 р., якою було передбачено низку заходів у цьому напрямі, а саме:

– прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на ведення реєстрів для суб'єктів господарювання, які надають послуги з вивезення побутових відходів;

– реалізацію економічних інструментів: стимулювання перероблення побутових відходів; впровадження механізму повного фінансування системи управління відходами з урахуванням принципів «забруднювач платить» та «плати за те, що викидаєш»;

– удосконалення процедури формування тарифу на послуги з поводження з побутових відходів;

– запровадження відповідальності споживача послуг з вивезення побутових відходів за неукладення договору з виконавцем таких послуг;

– посилення відповідальності суб'єкта господарювання, який надає послуги з вивезення, перевезення побутових відходів, які не визначені органом місцевого самоврядування у схемі санітарного очищення населеного пункту та правилах благоустрою;

– запобігання та зведення до мінімуму утворення побутових відходів;

– створення ефективної та рентабельної системи збирання та вивезення побутових відходів з максимальним охопленням населення відповідними послугами; залучення населення до роздільного збирання шляхом стимулювання;

– розбудову мережі регіональних полігонів [64].

На виконання стратегії було внесено зміни та прийнято низку нормативно-правових актів. Так, до ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» внесено зміни, якими передбачено стимулювання споживачів до роздільного збирання відходів шляхом виключення з плати за послугу поводження з побутовими відходами вартості операцій з поводження з роздільно зібраними (відсортованими) корисними компонентами цих відходів [42].

На сьогодні у 26 країнах Євросоюзу, Канаді та США діє система розширеної відповідальності виробника, яка являє собою відповідальність за продукцію протягом усього її життєвого циклу. І якщо йдеться про упаковку,

то, випускаючи товар, виробники піклуються про подальшу долю його упаковки: розробляють такі її види, які менше впливають на навколишнє середовище й підлягають переробленню, фінансують упровадження роздільного збирання відходів упаковки з подальшою передачею цих відходів на перероблення. Зобов'язавшись виконувати конкретні норми щодо перероблення та утилізації, які закріплені на рівні профільного закону, виробники створюють організації розширеної відповідальності, делегуючи їм частину своїх повноважень. Такі організації забезпечують створення системи роздільного збирання відходів упаковки по всій країні [79].

До того ж, існує ще декілька підходів до відповідальності виробників товарів в упаковці щодо створення систем безпечного поводження з відходами упаковки, зокрема:

– *запровадження податку на упаковку*. Зазвичай це є екологічний податок, який накладають на кожен вироблену упаковку. Після стягнення податку кошти повинні бути спрямовані на створення інфраструктури, що допоможе зібрати, переробити, утилізувати таку упаковку;

– *використання депозитної системи*. Депозитна система забезпечує повернення відходів упаковки через спеціальні автоматизовані прийомні пункти. В обмін на повернені відходи упаковки часто видають відповідні грошові талони в розмірі вартості упаковки, які можна застосувати для розрахунку в торгових мережах;

– *використання змішаної системи*. Змішана система має ознаки декількох систем або допускає співіснування декількох систем [60].

В Україні передбачено справляння екологічного податку, платниками якого є суб'єкти господарювання, юридичні особи, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, під час провадження діяльності яких на території України здійснюються: викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів як вторинної сировини на власних територіях; утворення та тимчасове

зберігання радіоактивних відходів їх виробниками (ст. 240 ПК України [33]). Як бачимо, в Україні діє зовсім інший механізм справляння цього податку, який залежить від обсягу викидів в атмосферне повітря та водні об'єкти, або ж у разі зберігання відходів.

Проте, вважаємо, що, крім фіскальних методів забезпечення належного поводження з відходами, доцільно розглянути методи стимулювання юридичних та фізичних осіб, зокрема до роздільного збирання сміття. Стимулювання може бути у вигляді надання податкових пільг: з податку на прибуток для юридичних осіб (дозвіл включати до складу витрат, що зменшують оподатковуваний дохід); з податку на доходи фізичних осіб (зменшення оподатковуваного доходу фізичної особи – підприємця в разі придбання та встановлення на власній і/або прилеглий території контейнерів для вторинної сировини та/або урн для викидання основних типів упаковки: пластику, скла, металу, паперу) [71].

До того ж, можна передбачити надання пільг з податку на доходи фізичних осіб (у вигляді зменшення річного оподатковуваного доходу) у разі встановлення ними на власній території урн для викидання основних типів упаковки.

Але з метою популяризації роздільного збирання сміття потрібно проводити заходи у вигляді реклами в засобах масової інформації щодо спричинення школи довкіллю в разі накопичення побутових відходів на несанкціонованих сміттєзвалищах та некоректної його утилізації; надання можливості юридичним і фізичним особам отримати податкові пільги в разі здійснення заходів з роздільного збирання сміття.

Розчищення території включає в себе комплекс робіт, зокрема: пересадку або захист зелених насаджень; розчищення майданчика від непотрібних дерев, чагарнику, корчування пнів; зняття родючого шару ґрунту; знесення чи розібрання непотрібних будівель; від'єднання або перенесення з майданчика інженерних мереж [80].

Видалення зелених насаджень здійснюється на підставі Постанови КМУ «Про затвердження Порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах», у разі:

- будівництва об'єкта архітектури;
- знесення аварійних, сухостійних і фаутичних дерев, а також самосійних і порослевих дерев з діаметром кореневої шийки не більш як 5 сантиметрів;
- ліквідації аварійної ситуації на інженерних мережах населеного пункту;
- відновлення світлового режиму в житловому приміщенні, що затіняється деревами;
- проведення ремонтних та експлуатаційних робіт в охоронній зоні повітряних ліній електропередачі, на трансформаторній підстанції і розподільному пункті системи енергопостачання, мережі водо-, тепlopостачання та водовідведення, телекомунікаційній і кабельній мережі;
- досягнення деревом вікової межі;
- провадження господарської діяльності на території розсадників з вирощування декоративних дерев та кущів;
- ліквідації наслідків стихійного лиха, аварійної та надзвичайної ситуації [48].

Зняття родючого шару ґрунту здійснюється відповідно до Наказу державного комітету України по земельних ресурсах «Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» [49].

Так, наприклад, при здійсненні містобудівної діяльності передбачено заходи щодо максимального збереження площі земельних ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом. А зняття та складування родючого шару ґрунту відбувається з наступним його використанням для поліпшення малопродуктивних угідь, рекультивації земель та благоустрою населених пунктів і промислових зон.

При знятті ґрунтового покриву здійснюється пошарове зняття і роздільне складування верхнього, найбільш родючого шару ґрунту відповідно до структури ґрунтового профілю та материнської породи.

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру здійснює державний контроль за використанням та охороною земель у частині виконання умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту під час проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву (ст. 6 Закону [41]).

На практиці знесення будівель, споруд і їх фундаментів виконують шляхом членування на частини для подальшого демонтажу або обваленням. Збірні залізобетонні будівлі розбирають за схемою знесення, зворотній схемі монтажу. Перед початком демонтажу елемент звільняють від зв'язків. При розбиранні кожен відокремлюваний збірний елемент повинен попередньо розкріпитися та займати стійке положення. Знесення кам'яних будівель та споруд здійснюють обваленням екскаваторами з різним навісним обладнанням: куля-молотами, клин-бабами, відбійними молотками. Вертикальні частини будівель для запобігання розкиду уламків по площі обрушають усередину будови. Іноді обвалення здійснюють також і вибуховим способом [80].

Однак, немає нормативно-правового акту, який би регулював порядок знесення будівель і споруд. Єдиним документом, що регулює окремі питання із цього приводу, є Постанова КМУ «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» [16]. Таким чином, самостійний статус робіт із знесення об'єктів будівництва законодавчо не визначений.

Важливим і обов'язковим елементом підготовки будівельного майданчика є від'єднання або перенесення інженерних мереж. В окремих випадках на підготовлюваному будівельному майданчику можуть бути розташовані не лише локальні, а й магістральні мережі електропостачання, водопроводу, фекальної та зливової каналізації, газопроводу, тепломережі,

телефонізації й телебачення. Тоді до початку будівництва вищеназвані мережі повинні бути винесені з території забудови й прокладені за межами майданчика, щоб забезпечити безперебійне функціонування магістральних мереж [80].

Щодо санітарного очищення території як складової благоустрою населених пунктів, то потрібно зазначити, що основним нормативно-правовим актом, який регулює це питання, є ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [43]. Так, підприємства, установи, організації, громадяни при розробленні і використанні нових технологій, проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції та технічному переобладнанні підприємств; плануванні та забудові населених пунктів, каналізаційних, очисних та гідротехнічних споруд зобов'язані дотримуватися вимог санітарного законодавства (ст. 15 Закону).

Під санітарним очищенням територій населених місць законодавець розуміє врегульоване на законодавчому рівні раціональне та своєчасне збирання, зберігання, перевезення та видалення, надійне знешкодження, економічно доцільну утилізацію побутових відходів і екологічно безпечне захоронення побутових відходів, що утворюються на території населеного пункту та у місцях перебування людей, відповідно до схеми санітарного очищення (п. 2.1 ст. 2 Наказу [44]).

Принципове значення має порядок очищення територій населених міст у зимовий період. Так, власники, балансоутримувачі або особи, які утримують території населених пунктів, зобов'язані здійснювати механізоване посипання піщаною або змішаною сумішшю проїзної частини вулиць, тротуарів, площ, мостів, шляхопроводів, перехресть, підйомів і узвозів з урахуванням вимог, встановленими Технічними правилами ремонту і утримання вулиць та доріг населених пунктів [53].

Зокрема, вони зобов'язані:

- очищати дахи, карнизи та інші елементи будинків, будівель та споруд від снігу та бурульок, не допускаючи пошкодження їх покрівель, зелених насаджень, електромереж, рекламних конструкцій;

- огороджувати небезпечні місця на тротуарах, переходах; вивозити сніг та бурульки, що зняті з дахів, карнизів та інших елементів будівель протягом доби;

- від початку снігопаду прибирати сніг для запобігання утворенню накату;

- розчищати снігові вали над зливостічними колодязями, очищати від снігу, льоду та бруду оголовки цих колодязів та дощоприймачів у разі сніготанення та на початку весняного періоду [74].

2.3. Державна політика щодо утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів як складової благоустрою населених пунктів

Вулично-дорожня мережа належить до найбільш стійких характерних особливостей міста, що зберігається в процесі його розвитку й реконструкції, тому вона повинна відповідати не лише сучасним вимогам щодо перепустки транспортних і пішохідних потоків, а також враховувати їхній розвиток на довгострокову перспективу. Формування вулично-дорожньої мережі міста залежить від транспортних, соціально-економічних природно-кліматичних, історичних і просторово-планувальних умов, а функціональне призначення – від призначення території населеного пункту та характеру її забудови [77, с.75].

Останніми роками проблема технічного стану вулиць і доріг є гострою, близько 90% з них перебуває в незадовільному стані та потребує ремонту, незважаючи на зростання обсягів капіталовкладень у ремонт комунальних

доріг населених пунктів. Тому виникає потреба в пошуку нових заходів з удосконалення державної політики в цій сфері.

Зазвичай питання утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів досліджували фахівці технічних спеціальностей.

Так, С. В. Роман розроблено новий науковий підхід до планування дорожніх ремонтно-експлуатаційних робіт у міських умовах, зокрема скориговано модель прогнозування зміни рівності проїзної частини міських вулиць і доріг у часі з урахуванням впливу щільності розташування люків, колодязів, інженерних мереж їх проїзної частини [69].

Дослідником С. Л. Ігнатовим запропоновано критерій для оптимальної побудови мережі автомобільних доріг з урахуванням впливу мережі на формування транспортних потоків і транспортних потоків – на формування конфігурації мережі [22].

Технології утримання вулично-дорожньої мережі міста в період з позитивною температурою повітря розкрито в праці Г. М. Іванченка. Зокрема, висвітлено основні принципи територіального розміщення об'єктів комунального господарства міста, планування й визначення обсягів прибиральних робіт [20].

Крім того, В. В. Івасенко досліджено проблему проектування безбар'єрної вулично-дорожньої мережі з урахуванням принципів універсального дизайну. Так, запропоновано включення принципу естетичної привабливості, який враховував би потреби всіх користувачів вулично-дорожнього простору населених пунктів [21].

Важливим аспектом є дотримання екологічної складової під час утримання вулично-дорожньої мережі міста. Саме цьому питанню присвячено, низку наукових праць, зокрема А. Г. Батракової. Авторка обґрунтувала вирішення проблеми енергоощадження на етапі розробки проєктів автомобільних доріг на основі економії паливних ресурсів, створення умов для екологічної безпеки автомобільних доріг, підвищення безпеки й поліпшення умов діяльності водія [3]. Водночас О. В. Храпаль

розроблено засади еколого-економічної складової паспорту автомобільних доріг третього екологічного класу, сутність якого полягає у визначенні інтегрованого показника оцінювання стану навколишнього середовища, завдяки якому можна дослідити екологічні наслідки функціонування дорожньо-транспортного комплексу [85, с. 5].

Ю. С. Вдовенко присвятив свої праці пошуку джерел фінансування розвитку автомобільних доріг регіону, зокрема запропонував здійснювати поєднання державних, регіональних та приватних джерел розбудови автодорожньої мережі шляхом застосування концесії як форми приватно-державного партнерства в автодорожній сфері. Він сформулював пропозиції щодо оцінювання ефективності автодорожнього концесіювання з використанням показників прямого та мультиплікативного ефекту, які характеризують вигоду учасників проекту й оцінюють вплив розвитку доріг на промисловість, будівництво, сільське господарство, соціальну сферу [6]. В умовах обмеженості фінансових ресурсів місцевого самоврядування для ремонту, модернізації вулично-дорожньої мережі ці пропозиції є дуже слушними.

Відповідно до п. 1 ст. 22 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», комплекс робіт з улаштування (відновлення) покриття доріг і тротуарів, обладнання пристроями для безпеки руху є складовою комплексного благоустрою на території населеного пункту, який здійснюється з метою поліпшення інженерно-технічного і санітарного стану території, покращання її естетичного вигляду [36].

Складовими вулиць і доріг населених пунктів є: проїзна частина вулиць і доріг, трамвайне полотно, дорожнє покриття, штучні споруди, споруди дорожнього водовідводу, технічні засоби організації дорожнього руху, зупинки міського транспорту, стоянки таксі, тротуари, пішохідні та велосипедні доріжки, зелені насадження, наземні та підземні мережі, майданчики для паркування (ст. 18 ЗУ «Про автомобільні дороги» [35]).

ДБН В.2.3-5-2001 «Вулиці та дороги населених пунктів» поділяє дороги і вулиці за категоріями таким чином: головні (призначені для руху транспорту, що обслуговує адміністративні та громадські будинки і споруди, розташовані в межах площі, а також для проведення свят, народних гулянь, демонстрацій, парадів); перед значними громадськими спорудами і будинками (виставки, парки, торгові центри), стадіонами, палацами спорту, театрами; транспортні; вокзальні; багатофункціональні; ринкові; передзаводські [15].

Відповідно до Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів, вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки, майданчики для паркування транспортних засобів належать до об'єктів благоустрою. Роботи з ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів поділяють на такі види, як: капітальний ремонт; поточний ремонт (ремонт вулично-дорожньої мережі та штучних споруд поділяють на середній і дрібний) та утримання [52].

Під утриманням об'єктів благоустрою населених пунктів потрібно розуміти регулярне проведення заходів щодо запобігання передчасному зносу, щодо забезпечення нормальних умов їх функціонування, щодо створення сприятливих умов пересування для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення [52].

Стан вулиць та доріг оцінюють за такими параметрами:

– конструктивними (проектна пропускна здатність; проектна несуча здатність дорожнього одягу; конструктивні параметри окремих елементів вулиць та доріг, їх інженерного обладнання, штучних споруд вулично-дорожньої мережі; міцність, пружність, пластичність дорожнього одягу; рівність, шорсткість, слизькість дорожнього покриття в нормальних погодних умовах; кількість, повнота та вид технічних засобів регулювання дорожнього руху);

– експлуатаційними (інтенсивність дорожнього руху; стан і працездатність штучних елементів та споруд, інженерного обладнання

вулиць і доріг; показник слизькості дорожнього покриття; стан і працездатність зливостоків та інших водовідвідних споруд; стан елементів інженерного обладнання вулиць та доріг; стан технічних засобів регулювання дорожнього руху) [50].

До того ж, Єдиними правилами ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони затверджено обов'язки власників дорожніх об'єктів або дорожньо-експлуатаційних організацій, зокрема:

- своєчасно і якісно виконувати експлуатаційні роботи із дотриманням норм і стандартів з безпеки руху;
- постійно контролювати експлуатаційний стан усіх елементів дорожніх об'єктів та негайно усувати виявлені пошкодження;
- контролювати якість робіт, що виконуються підрядними організаціями;
- вирішувати питання забезпечення експлуатації дорожніх об'єктів у надзвичайних ситуаціях та несприятливих погодно-кліматичних умовах [53].

Крім того, власник або балансоутримувач об'єкта благоустрою вулично-дорожньої мережі населеного пункту повинен забезпечувати утримання цього об'єкта з необхідною кількістю машин, механізмів, спеціалізованої техніки, посипних матеріалів та реагентів (ст. 28-1 Закону [36]).

Власники або балансоутримувачі об'єктів благоустрою вулично-дорожньої мережі зобов'язані забезпечити її утримання відповідно до Правил утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів та технічних засобів регулювання дорожнього руху (ст. 28-1 Закону [36]).

Зокрема, Правила регулюють:

- порядок утримання світлофорів (своєчасність затвердження балансоутримувачем графіків вмикання світлофорів з урахуванням інтенсивності дорожнього руху та графіків перевірки їх роботи; здійснення перевірки зовнішнього стану і денної видимості світлофора, технічного стану та регулювання комутаційної апаратури, його силових щитів (не менше ніж

один раз на місяць); технічного стану тросів світлофора; дотримання чистоти його оптичного пристрою (не рідше ніж 4 рази на рік));

– порядок утримання дорожніх знаків, огорожень, дорожньої розмітки, напрямних стовпчиків, пристроїв примусового зменшення швидкості (проведення технічного обстеження та виявлення наявності бруду в літній період та наявності снігу або крижаних відкладень у зимовий період);

– порядок утримання контролерів, засобів обробки і передачі інформації, засоби диспетчерського зв'язку (здійснення технічного обстеження периферійного обладнання, що включає роботи з перевірки його функціонування та програмного забезпечення системи) [52].

На рис. 2.3 подано розподіл доріг загального користування за типами покриттів. Як бачимо, найбільше чорних шосе – 43%. Проте, через обмежене фінансування близько 90% автомобільних доріг загального користування не ремонтували понад 30 років. Відтак автомобільні дороги загального користування (169,6 тис. км) не відповідають сучасним вимогам як за міцністю (39,2%), так і за рівністю (51,1%). Потребують особливої уваги штучні споруди та мостові переходи. З 16 191 мосту тільки 7 471 відповідає чинним нормам та стандартам, термінового ж ремонту потребують 1865 мостових переходів [81].

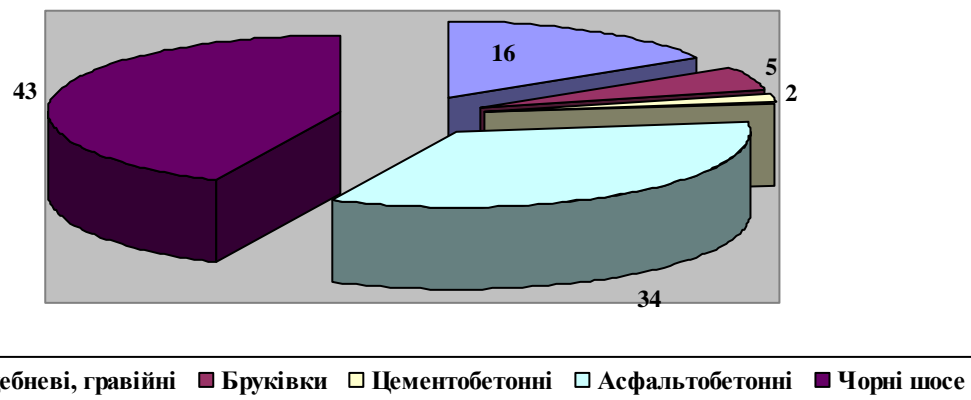

Рис. 2.3. Розподіл доріг загального користування за типами покриттів, % [76]

Складовими автомобільної дороги загального користування в межах смуги відведення є: земляне полотно; проїзна частина; дорожнє покриття; смуга руху; споруди дорожнього водовідводу, водоочисні, шумозахисні; штучні споруди; засоби технологічного зв'язку; інженерне облаштування (освітлення, стаціонарні комплекси вимірювання вагових і габаритних параметрів транспортних засобів, примусового зниження швидкості руху); архітектурне облаштування (архітектурні споруди та декоративні насадження, призначені для забезпечення естетичного вигляду автомобільних доріг); технічні засоби організації дорожнього руху тощо [40].

Інформації щодо стану вулиць та доріг міст немає. Погіршення їх якості відбувається внаслідок недотримання умов експлуатації вулично-дорожньої мережі, причинами чого є таке:

- відсутність системи доріг для перепустки транзитних і вантажних потоків, особливо відносно центральної частини міста;
- мережа магістральних вулиць не становить єдиного цілого, наявні тупикові вулиці й «вузькі місця» (шляхопроводи, мости тощо);
- вичерпання магістральними вулицями, які підводять транспортні потоки до центру міста, своєї пропускної спроможності;
- значне відставання розвитку вулично-дорожньої мережі міст, незважаючи на те, що останніми роками якість рухомого транспортного складу значно покращилась;
- недостатня організація у створенні умов ефективної роботи вуличного масового пасажирського транспорту;
- недостатнє використання резервів пропускної спроможності залізничного транспорту в транспортному обслуговуванні населення міста;
- відсутність чіткої зваженої політики в організації автостоянок (головне завдання при їх розміщенні полягає не в забезпеченні безпеки, а в організації дорожнього руху) [77, с. 42].

У листопаді 2016 р. було прийнято ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування», який визначив, що збереження та розвиток мережі автомобільних доріг загального користування для держави мають пріоритетне значення [40]. На підставі цього Закону 122 667 км доріг перейшли в зону відповідальності місцевих органів влади, а 46 985 км залишилися в підпорядкуванні Державного агентства автомобільних доріг України.

Такий крок мав сприяти:

– підвищенню ефективності управління автомобільними дорогами місцевого значення завдяки можливості місцевих органів виконавчої влади швидко та оперативно приймати рішення;

– появі зацікавленості місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в залученні додаткових джерел фінансування розвитку та утриманню автомобільних доріг місцевого значення;

– підвищенню рівня відповідальності органів місцевої влади за стан автомобільних доріг;

– поліпшенню транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг, зокрема для забезпечення роботи автобусних маршрутів до сільських населених пунктів;

– поліпшенню соціально-економічних показників, пов'язаних з підвищенням рівня комфортності та безпеки руху, завдяки вдосконаленню управління автомобільними дорогами [68].

На підставі дослідження нормативно-правової бази на рис. 2.4 подано напрями державної політики з утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів, які відображають організаційні заходи на державному рівні та на рівні громад, а також заходи фінансового характеру.

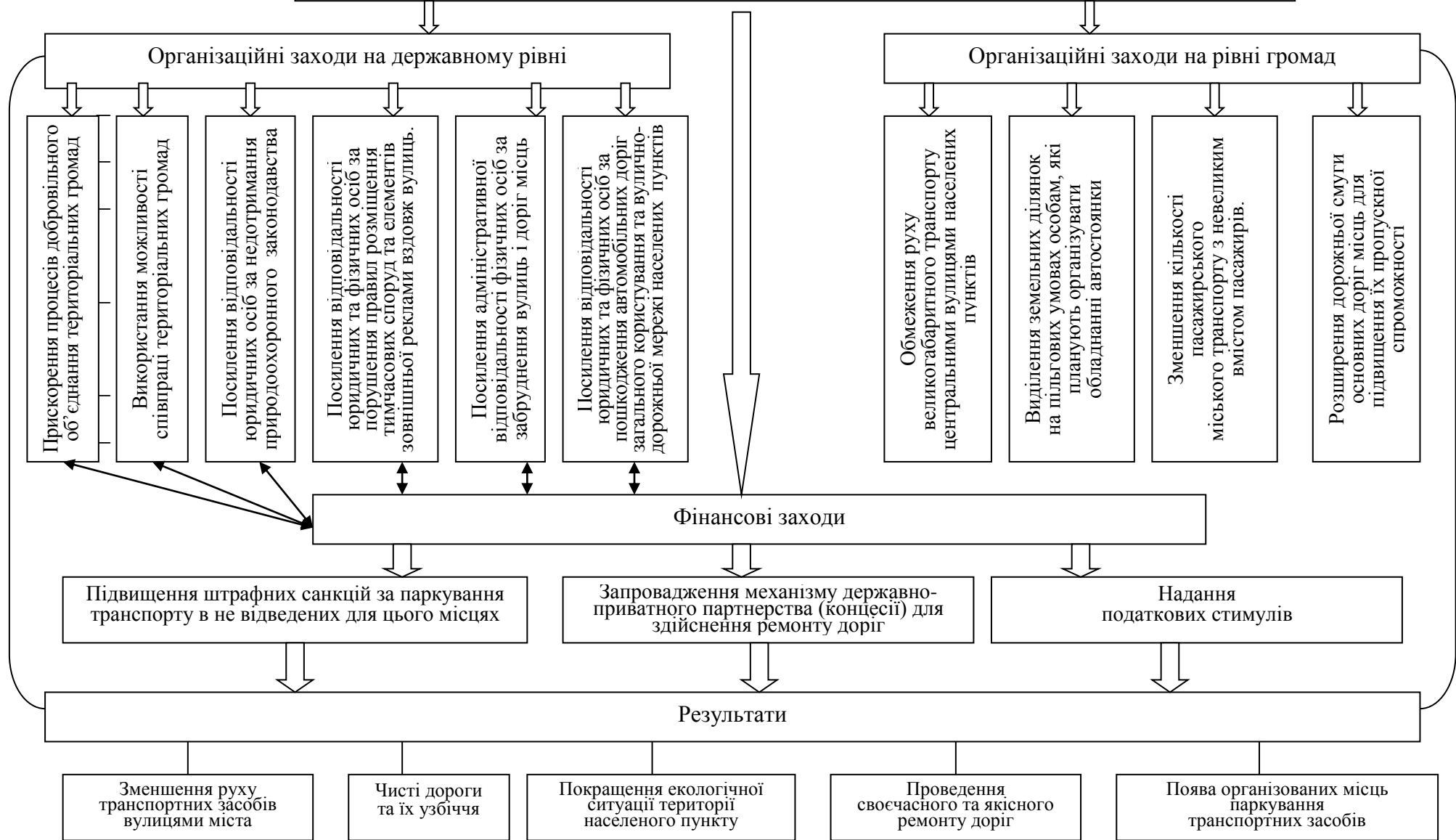

Рис. 2.4. Напрями державної політики з утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів (пропозиції автора [72])

Надамо більш детальне пояснення кожного із запропонованих заходів.

1. Організаційні заходи на державному рівні:

– *прискорення процесів добровільного об'єднання територіальних громад*. Процес добровільного об'єднання громад має цілий ряд переваг для останніх, тому ці заходи зараховано до заходів фінансового характеру. Відповідно до внесених змін до ЗУ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин», об'єднані територіальні громади мають можливість отримати у своє розпорядження: 60% податку на доходи фізичних осіб; акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, що зараховується до бюджетів об'єднаних територіальних громад, міських бюджетів; податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності; податок на майно (нерухомість, земля, транспорт); єдиний податок; 25% екологічного податку; державне мито; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір; надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном що перебуває в комунальній власності; рентні платежі; концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності тощо [39]. Отримані надходження можуть бути спрямовані на капітальний чи поточний ремонт вулично-дорожньої мережі, а також на її утримання;

– *використання можливості співпраці територіальних громад*. Так, у ст. 4 ЗУ «Про співробітництво територіальних громад» виділено п'ять форм співробітництва, серед яких: реалізація спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів; спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів [20]. У разі нестачі фінансових ресурсів у місцевих бюджетів для фінансування ремонту доріг громади мають можливість укласти договір про співробітництво з метою акумуляції фінансових ресурсів на такий ремонт,

але це більше стосується доріг загального користування, тих, наприклад, що сполучають населені пункти між собою;

– посилення відповідальності юридичних осіб за недотримання природоохоронного законодавства під час проведення ремонтних робіт.

Відповідно до п. 22.6 ДБН А.3.2-2-2009 «Охорона праці і промислова безпека у будівництві: Основні положення», з метою дотримання в процесі будівництва вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища в проектно-технологічній та проектно-кошторисній документації необхідно врахувати, що прокладання тимчасових автомобільних шляхів необхідно здійснювати так, щоб запобігти та унеможливити ушкодження сільськогосподарських угідь, дерев і кущів; вчиняти заходів щодо запобігання пилоутворенню та забрудненню атмосферного повітря під час ремонту чи будівництва [11]. Але законодавець більш відповідально ставиться до питання охорони навколишнього природного середовища, оскільки порушення правил екологічної безпеки під час будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію споруд та інших об'єктів, якщо це спричинило загибель людей чи екологічне забруднення, вважається злочином та карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ст. 236 КК України [25]). Якщо дії забудовника не призвели до тяжких наслідків, то їх можна кваліфікувати як правопорушення, вчинене за ст. 96 КУпАП «Порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва», що передбачає накладення штрафу на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Проте, вважаємо, що більш доцільно розглянути питання ще більшого підвищення штрафних санкцій, які могли б бути спрямовані до бюджету та використані надалі для ліквідації наслідків неправомірної дії забудовника, ніж застосовувати до нього санкції у вигляді позбавлення волі;

– посилення відповідальності юридичних та фізичних осіб за порушення правил розміщення тимчасових споруд та елементів зовнішньої реклами вздовж вулиць. Відповідно до Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони, розміщення малих архітектурних форм та елементів зовнішньої реклами може здійснюватися лише на підставі дозволів, що видають місцеві органи виконавчої влади за погодженням з уповноваженим підрозділом Національної поліції, дорожньо-експлуатаційними та іншими заінтересованими організаціями [46]. Порушення визначеного порядку погодження вважається адміністративним правопорушенням та може каратися у вигляді накладення штрафу на громадян у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340,00 грн), і на посадових осіб – у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (510,00 грн).

Однак, видається, що розмір санкцій є дуже незначним, адже порушення порядку розміщення цих тимчасових споруд може спричинити обмеження видимості, пошкодження дорожнього покриття, що, у свою чергу, може стати причиною дорожньо-транспортної пригоди, тому варто розглянути питання щодо підвищення розміру санкцій, можливо, до розміру ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – для громадян та двісті – для посадових осіб;

– посилення відповідальності юридичних та фізичних осіб за пошкодження автомобільних доріг загального користування та вулично-дорожньої мережі населених пунктів. Так, ст. 139 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено притягнення до адміністративної відповідальності громадян та посадових осіб за умисне та вчинене з необережністю пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів, трамвайних колій, технічних засобів регулювання дорожнього руху у вигляді накладення штрафу на громадян від двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340,00 грн) або

притягнення до громадських робіт на строк від тридцяти до сорока годин; на посадових осіб, відповідальних за технічний стан та утримання автомобільних доріг та вулиць, – від тридцяти неоподатковуваних мінімумів (510,00) або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин [23]. Вважаємо, що потрібно переглянути розмір санкцій у бік суттєвого збільшення, адже пошкодження автомобільних доріг, дорожніх споруд, залізничних переїздів, трамвайних колій, технічних засобів регулювання дорожнього руху може призвести не лише до дорожньо-транспортної пригоди, унаслідок чого може бути спричинено шкоду здоров'ю та життю людини, навколишньому природному середовищу. Вважаємо доцільним підвищення розміру санкцій до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – для громадян (1700,00 грн) та двісті – для посадових осіб (3400,00 грн);

– посилення адміністративної відповідальності фізичних осіб за забруднення вулиць і доріг місць. Згідно зі ст. 141 КУпАП, передбачено притягнення до адміністративної відповідальності у вигляді накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто від 17,00 до 51,00 грн) осіб, які здійснюють звалювання снігу і сміття у смузі відводу автомобільних шляхів. Крім того, ст. 139 КУпАП встановлює притягнення до адміністративної відповідальності за забруднення дорожнього покриття у вигляді накладення штрафу на громадян від двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340,00 грн) або притягнення до громадських робіт на строк від тридцяти до сорока годин [23]. Вважаємо, що санкції за забруднення громадянами смуги відводу автомобільних шляхів є дуже малими (від 17,00 до 51,00 грн), обов'язково потрібно їх переглянути хоча б до розміру від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340,00 до 510,00 грн), але можна й запровадити притягнення до громадських робіт, що дозволило б не тільки прибрати територію, а й зекономити на праці робітників комунальних підприємств.

2. До організаційних заходів на рівні громад зараховано таке:

– обмеження руху великогабаритного транспорту центральними вулицями населених пунктів. Відповідно до Постанови КМУ «Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами», рух великовагових та великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами може здійснюється лише на підставі дозволу на участь у дорожньому русі, виданим перевізникові уповноваженим підрозділом Національної поліції. До того ж, повинні надавати дозвіл на підставі погоджувальних документів з власниками вулично-дорожньої мережі та з власниками автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів, які відповідають за їх експлуатаційне утримання [58]. З метою забезпечення безпеки руху і збереження автомобільної дороги під час розроблення маршруту великовагового та великогабаритного транспортного засобу беруться до уваги стан дорожнього покриття, сезонні природнокліматичні фактори, несуча спроможність і габарити штучних споруд. Обмеження або заборона руху в денну пору доби за температури повітря вище +28 С° поширюється на транспортні засоби фактичною масою понад 24 тонни і навантаженням на вісь 7 тонн (п. 33, 35 Постанови [46]).

Порушення правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями або залізничними переїздами вважається адміністративним правопорушенням та тягне за собою накладення штрафу на водіїв у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (510,00 грн) і на посадових осіб, відповідальних за експлуатацію транспортних засобів, – сорока неоподатковуваних мінімумів (680,00 грн) (ст. 123.1 КУпАП [23]).

Великовагові та великогабаритні транспортні засоби спричиняють значну шкоду дорожньому покриттю населеного пункту, особливо в літній період у денний час. На сьогодні мають місце перевищення максимального навантаження на вісь транспортного засобу при здійсненні вантажних

перевезень, тож обов'язково потрібно розглянути питання забезпечення належного вагового контролю на в'їздах до населених пунктів. Враховуючи щільний транспортний потік не тільки у великих містах, а й у районних центрах, варто взагалі заборонити проїзд таких транспортних засобів центральними вулицями населених пунктів;

– *виділення земельних ділянок на пільгових умовах особам, які планують організувати обладнання автостоянки.* Відповідно до п. 2 ст. 93 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), громадянам та юридичним особам України, іноземцям і особам без громадянства земельні ділянки можуть передаватися в оренду. У свою чергу, землекористувачі зобов'язані: забезпечувати використання землі за цільовим призначенням та своєчасно сплачувати земельний податок або орендну плату [19]. Відповідно до ст. 274, 288 Податкового кодексу України (далі – ПК України), за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, ставка земельного податку встановлюється у розмірі не більше 3% від їх нормативної грошової оцінки. Розмір орендної плати не може бути меншим за розмір земельного податку, тобто 3% їх нормативної грошової оцінки, та не може перевищувати 12% нормативної грошової оцінки [33]. Плата за землю належить до місцевих податків, тобто розмір ставок та порядок надання податкових пільг визначаються на рівні місцевих громад, тому для впорядкування дорожнього руху в межах населеного пункту для покращення естетичного вигляду території та зменшення рівня пошкодження вулично-дорожньої мережі доцільно розглянути питання щодо зменшення розміру ставок земельного податку та орендної плати особам, які використовують земельну ділянку для організації спеціально облаштованої стоянки транспортних засобів;

– *зменшення кількості пасажирського міського транспорту з невеликим вмістом пасажирів.* Для перевезення пасажирів на міських автобусних маршрутах загального користування зазвичай використовують маршрутні «таксі», які вміщують невелику кількість пасажирів, тому для обслуговування пасажиро-потоків потрібна їх велика кількість, що суттєво

збільшує кількість учасників дорожнього руху та створює підґрунтя для більш швидкого руйнування доріг. Виведення на маршрути автобусів із великим вмістом пасажирів суттєво зменшить щільність дорожнього руху.

– *розширення дорожньої смуги основних доріг місць для підвищення їх пропускної спроможності.* У великих містах з причини значної кількості транспортних засобів спостерігаються великі черги на дорогах та вулицях міст, а через велику завантаженість доріг відбувається більш швидкий знос земельного полотна. Розширення ширини дорожньої смуги надало б можливість розвантажити дороги та уповільнити знос земельного полотна.

3. До фінансових заходів нами зараховано таке:

– *підвищення штрафних санкцій за паркування транспорту в не відведених для цього місцях.* Так, порушення вимог правил зупинки чи стоянки транспортних засобів тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (225,00 грн), якщо такі дії водія створили перешкоди дорожньому руху або загрозу безпеці руху, то розмір штрафу може дорівнювати тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (510,00 грн) (ст. 122 КУпАП [23]). Доцільно переглянути розмір штрафу за таке порушення, навіть якщо дії водія не спричинили загрози безпеці руху, залишення транспортного засобу в не відведених для цього місцях може завдяки шкоди дорожньому полотну;

– *запровадження механізму державно-приватного партнерства (концесії) для здійснення ремонту доріг.* Використання цього механізму надасть можливість для відновлення дорожнього фонду, створення розгалуженої мережі автомобільних доріг, залучення інвестицій. Проте, існує низка проблем, які стоять на заваді використання цього механізму, зокрема: залишається невирішеним питання функціонування платних автомобільних доріг в Україні; більшість дорожнього фонду має незадовільний стан; висока вартість технічного обслуговування; поширення практики перевищення максимального навантаження на вісь транспортного засобу при здійсненні вантажних перевезень; неспроможність забезпечити належний ваговий

контроль на дорогах; недостатність супровідної інфраструктури вздовж доріг; слабе дорожнє сполучення з іншими видами транспортної інфраструктури. До того ж, суттєво заважає використовувати механізм державно-приватного партнерства відсутність гарантій з боку держави щодо довгострокового фінансування у зв'язку з короткостроковим бюджетуванням та складний механізм отримання земельних ділянок під будівництво [86]. Проте, вирішення всіх вищезазначених проблем допомогло б відбудувати не лише автомобільні дороги загального користування, що сприяло б покращенню сполучення між населеними пунктами, а й вулично-дорожньої мережі населених пунктів. Водночас запровадження платних доріг надало б змогу регулярно підтримувати їх належний стан;

– *надання податкових стимулів*. Вважаємо доцільним розглянути питання надання податкових пільг у вигляді звільнення від сплати податку на додану вартість юридичним особам та фізичним особам – підприємцям, які ввозять на митну територію України машини та обладнання, що планується використовувати для ремонту дорожнього покриття.

Висновки до розділу 2

1. Досліджено законодавчо встановлені правила розміщення та подальшого використання зовнішньої реклами. Розглянуто порушення законодавчо визначених принципів рекламної діяльності, зокрема розміщення та використання недобросовісної, недостовірної, неетичної реклами, що може спричинити негативні наслідки, а саме завдати шкоди особі, державі або суспільству в цілому.

2. За результатами дослідження побудовано схему державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населеного пункту, яка надає змогу сформувати чітке уявлення

про: вимоги щодо розміщення зовнішньої реклами в межах смуг відведення; встановлену заборону щодо розташування зовнішньої реклами; обмеження щодо самих предметів реклами; перелік інстанцій, з якими потрібно погоджувати розміщення зовнішньої реклами.

3. Принциповим моментом у разі розміщення зовнішньої реклами є дотримання її основних принципів, таких як: точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві шкоди; відсутність інформації або зображень, що порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності. Запропоновано механізм адміністративно-правового регулювання діяльності у сфері розміщення та використання зовнішньої реклами, який надасть змогу сформулювати більш чітке уявлення про принципи, яким повинна відповідати зовнішня реклама; суб'єктів правопорушення; органи державної виконавчої влади, які повинні здійснювати контроль за дотриманням правомірності здійснення рекламної діяльності, виявляти правопорушення, застосовувати відповідні санкції.

4. Досліджено сучасний стан доріг загального користування за типами покриття та вулично-дорожньої мережі населених пунктів. Встановлено, що 169,6 тис. км не відповідають сучасним вимогам як за міцністю покриття, так і за рівністю. Потребують особливої уваги штучні споруди та мостові переходи, більшість з яких не задовольняє чинні норми й стандарти.

5. Незважаючи на те, що з 1 січня 2018 р. система управління автомобільними дорогами загального користування перебуває в стадії реформування, результатом чого стала передача повноважень у частині управління ними місцевим органам влади, не спостерігається покращення їх стану.

6. З метою вдосконалення системи управління вулично-дорожньої мережі населених пунктів запропоновано напрями державної політики в цій сфері, які подано у вигляді організаційних заходів на державному та місцевому рівнях, і заходи фінансового характеру, результатом чого має

статі: зменшення руху транспортних засобів вулицями міста; чисті дороги та їх узбіччя; покращення екологічної ситуації території населеного пункту; проведення своєчасного та якісного ремонту доріг; поява більшої кількості організованих місць паркування транспортних засобів.

Список використаних джерел до розділу 2

1. Алексина Т. А. Деловая этика : учебник для академического бакалавриата. Москва : изд-во «Юрайт», 2015. 384 с. Серия: Бакалавр. Академический курс. URL: http://stud.com.ua/19226/etika_ta_estetika/dilova_etika (дата обращения: 12.01.2020).

2. Антонова З. О. Психологічні особливості впливу реклами на споживача. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. Вип. 1. С. 149–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_1_24 (дата звернення: 21.01.2020).

3. Батракова А. Г. Энергозберігаюче трасування автомобільних доріг з урахуванням екологічних і ергономічних вимог системи «людина – автомобіль – дорога – середовище»: автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.22.11. Харків : Харк. держ. автомоб.-дорож. техн. ун-т, 2001. 18 с.

4. Бондарчук Б. А. Порівняльний аналіз можливостей використання освітлювальних систем з різними за типами джерелами світла : І науково-технічна конференція магістрантів ІЕЕ (за результатами дисертаційних досліджень магістрантів) : зб. наук. пр. Київ : КПІ імені Ігоря Сікорського ; ІЕЕ, 2018. 380 с. URL: <https://iee.kpi.ua/sites/default/files/2018-12/1magister.pdf> (дата звернення: 22.01.2020).

5. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 384 с. URL: <https://javalibre.com.ua/java-book/book/2911040> (дата звернення: 19.01.2020).

6. Вдовенко Ю. С. Приватно-державні джерела фінансування розвитку автомобільних доріг регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ : Нац. транспорт. ун-т, 2008. 20 с.

7. Використання земель населених пунктів з основами містобудування / за ред. А. Я. Сохнича. Львів : вид-во «Ліга-Прес», 2010. 168 с. URL: <http://buklib.net/books/35804/> (дата звернення: 22.01.2020).

8. Гранадзер Г. Б. Політична реклама як засіб розвитку комунікативного дискурсу : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. 16 с.

9. Гринько-Гузевська А. В. Рекламна діяльність в Україні: державно-управлінські засади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ : ін-т законодавства Верховної Ради України, 2010. 20 с.

10. Громенко Ю. О. Форми недобросовісної конкуренції у сфері реклами. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 97–100. URL: http://www.pap.in.ua/1_2017/30.pdf (дата звернення: 25.01.2020).

11. ДБН А.3.2-2-2009. Охорона праці і промислова безпека у будівництві: Основні положення : Наказ від 27 січня 2009 р. № 45. *Мінрегіонбуд України*. URL: <http://kbu.org.ua/assets/app/documents/dbn2/12.1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%90.3.2-2-2009.%20%D0%9D%D0%9F%D0%90%D0%9E%D0%9F%2045.2-7.02-12.%20%D0%A1%D0%A1%D0%91%D0%9F.%20%D0%9E%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD.pdf> (дата звернення: 28.01.2020).

12. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій : Наказ від 26 квітня 2019 р. № 104. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/b_2_2_12/1-1-0-1802#load (дата звернення: 15.01.2020).

13. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій: Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій : Наказ від 28 жовтня 2011 р. № 259. *Мінрегіон України*. URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_b_2_2_5_2011/1-1-0-1033 (дата звернення: 21.01.2020).

14. ДБН В.1.1-25-2009. Інженерний захист територій та споруд від підтоплення та затоплення : Наказ від 2 грудня 2009 р. № 550. *Міністерства регіонального розвитку та будівництва України*. URL: <http://profidom.com.ua/v-1/v-1-1/1248-dbn-v-1-1-25-2009-inzhenernij-zahist-teritorij-ta-sporud-vid-pidtoplenna-ta-zatoplenna> (дата звернення: 14.01.2020).

15. ДБН В.2.3-5-2001. Вулиці та дороги населених пунктів : Наказ від 11 квітня 2001 р. № 89. *Держбуд України*. URL: <http://lacetti.com.ua/ipb/index.php?act=attach&type=post&id=147421> (дата звернення: 25.01.2020).

16. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт : Постанова від 13 квітня 2011 р. № 466. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF> (дата звернення: 21.01.2020).

17. Джига Т. В. Методи та технології впливу політичної реклами (на прикладі передвиборної кампанії) : автореф. дис. ... канд. політ. Наук : 23.00.03. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. 21 с.

18. Довкілля України : статистичний збірник. *Державна служба статистики України*. 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/Zb_dovk_2018.pdf (дата звернення: 11.02.2020).

19. Земельний кодекс України : Закон від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 21.02.2020).

20. Іванченко Г. М., Лютиков А. А., Чередніченко П. П. Утримання вулично-дорожньої мережі міста. *Містобудування та територіальне планування*. 2015. Вип. 55. С. 174–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2015_55_25 (дата звернення: 16.01.2020).

21. Івасенко В. В. Удосконалення вулично-дорожньої мережі з урахуванням принципів універсального дизайну. *Містобудування та територіальне планування*. 2016. Вип. 59. С. 149–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2016_59_24 (дата звернення: 18.01.2020).

22. Ігнатов С. Л. Удосконалення проектування мережі автомобільних доріг : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.22.11. Київ : Укр. трансп. ун-т.,

1999. 21 с.

23. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х (зі змінами та доповненнями). *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1329896557051809> (дата звернення: 15.01.2020).

24. Концепція Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013–2020 рр. : Розпорядження від 3 січня 2013 р. № 22-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/22-2013-%D1%80> (дата звернення: 28.01.2020).

25. Кримінальний кодекс України : Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1482410985679014> (дата звернення: 11.02.2020).

26. Лисенко О. О. Правовий захист суспільства від шкідливої інформації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ., 2011. 20 с.

27. Луценко К. В. Політична реклама як іміджева технологія у системі комунікації та маркетингу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2006. 18 с.

28. Мамчур Л. В. Правове регулювання реклами (цивілістичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2006. 20 с.

29. Методика роздільного збирання побутових відходів : Наказ від 1 серпня 2011 р. № 133. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. ГКДЖ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1157-11> (дата звернення: 11.02.2020).

30. Микитенко Л. А. Адміністративно-правове регулювання рекламної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2008. 22 с.

31. Неєфективні закупівлі вуличного освітлення у Києві: хто винен? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2777275-neeefektivni-zakupivli-vulicnogo-osvitlenna-u-kievi-hto-vinen.html> (дата звернення: 15.02.2020).

32. Підлісна О. В. Організаційно-економічний механізм проведення рекламних кампаній підприємств сфери туризму : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Київ : Приват ВНЗ «Європ. ун-т», 2010. 20 с.

33. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) : Закон від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 22.01.2020).

34. Правила визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів : Наказ від 30.07.2010 р. № 259. *Міністерство з питань житлово-комунального господарства України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0871-10> (дата звернення: 25.01.2020).

35. Про автомобільні дороги : Закон від 8 вересня 2005 р. № 2862-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2862-15/print> (дата звернення: 23.01.2020).

36. Про благоустрій населених пунктів : Закон від 6 вересня 2005 р., № 2807-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/page2> (дата звернення: 29.01.2020).

37. Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Національної комісії регулювання електроенергетики України : Постанова від 15 грудня 2016 р. № 2210. *Національної комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг*. URL: <https://www.nerc.gov.ua/index.php?id=22712> (дата звернення: 22.01.2020).

38. Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80/print1509793533482428> (дата звернення: 12.02.2020).

39. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19#n2> (дата звернення: 26.02.2020).

40. Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування : Закон від 17 листопада 2016 р. № 1764-VIII. *Верховна Рада України*. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1764-viii> (дата звернення: 19.01.2020).

41. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон від 19 червня 2003 р. № 963-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-15> (дата звернення: 18.01.2020).

42. Про житлово-комунальні послуги : Закон від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19> (дата звернення: 12.02.2020).

43. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон від 24 лютого 1994 р., № 4004-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12/print> (дата звернення: 23.01.2020).

44. Про затвердження державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць : Наказ від 17 березня 2011 р. № 145. *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0457-11> (дата звернення: 28.01.2020).

45. Про затвердження державної програми запобігання і боротьби з підтопленням земель : Постанова від 29 квітня 2004 р. № 545. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/545-2004-%D0%BF> (дата звернення: 21.01.2020).

46. Про затвердження єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони : Постанова від 30 березня 1994 р. № 198. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/198-94-%D0%BF> (дата звернення: 18.01.2020).

47. Про затвердження єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони : Постанова від 30 березня 1994 р. № 198. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-94-%D0%BF/print> (дата звернення: 28.01.2020).

48. Про затвердження порядку видалення дерев, кущів, газонів і квітників у населених пунктах : Постанова від 1 серпня 2006 р. № 1045.

Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1045-2006-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2020).

49. Про затвердження порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок : Наказ від 4 січня 2005 р. № 1. *Державний комітет України по земельних ресурсах.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05> (дата звернення: 25.01.2020).

50. Про затвердження порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів : Наказ від 23 вересня 2003 р. № 154. *Державний комітет України з питань житлово-комунального господарства.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-04#n16> (дата звернення: 28.02.2020).

51. Про затвердження правил експлуатації споруд інженерного захисту територій населених пунктів від підтоплення : Наказ від 16 січня 2012 р. № 23. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0170-12> (дата звернення: 17.01.2020).

52. Про затвердження правил утримання технічних засобів регулювання дорожнього руху вулично-дорожньої мережі населених пунктів : Наказ від 8 листопада 2017 р. № 296. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-17> (дата звернення: 26.02.2020).

53. Про затвердження технічних правил ремонту і утримання вулиць та доріг населених пунктів : Наказ від 14 лютого 2012 р. № 54. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства.* URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0365-12> (дата звернення: 18.02.2020).

54. Про затвердження типових правил благоустрою території населеного пункту : Наказ від 27 листопада 2017 р. № 310. *Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України.*

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1529-17> (дата звернення: 23.01.2020).

55. Про заходи щодо збереження автомобільних доріг загального користування : Постанова від 27 червня 2007 р. № 879. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2007-%D0%BF> (дата звернення: 13.02.2020).

56. Про охорону культурної спадщини : Закон від 8 червня 2000 р. № 1805-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14/print> (дата звернення: 28.02.2020).

57. Про Порядок диференціювання за годинами доби тарифів на електроенергію, яка використовується для зовнішнього освітлення населених пунктів : Постанова від 22 жовтня 2004 р. № 1030. *Національна комісія регулювання електроенергетики України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v1030227-04?lang=uk> (дата звернення: 12.02.2020).

58. Про проїзд великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами : Постанова від 18 січня 2001 р. № 30. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30-2001-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2020).

59. Про рекламу : Закон від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80/print1509692658205495> (дата звернення: 24.01.2020).

60. Про розширену відповідальність виробника товарної продукції у поводженні з побутовими відходами, – роз'яснення Мінрегіону. *Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України*. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/pro-rozshirenu-vidpovidalnist-virobnika-tovarnoyi-produktsiyi-u-povodzhenni-z-pobutovimi-vidhodami-roz-yasnennya-minregionu/> (дата звернення: 28.01.2020).

61. Про співробітництво територіальних громад : Закон від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 27.01.2020).

62. Про схвалення концепції Державної програми запобігання і боротьби з підтопленням земель : Постанова від 15 жовтня 2003 р. № 606-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/606-2003-%D1%80> (дата звернення: 20.01.2020).

63. Про схвалення концепції Загальнодержавної цільової екологічної програми укріплення берегів поверхневих водних об'єктів та їх інженерного захисту на період до 2015 р. : Постанова від 30 вересня 2009 р. № 1410-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1410-2009-%D1%80> (дата звернення: 18.01.2020).

64. Про схвалення національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 р. : Розпорядження від 8 листопада 2017 р. № 820-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80> (дата звернення: 13.02.2020).

65. Про схвалення стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 р. : Постанова від 14 червня 2017 р. № 481-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2017-%D1%80> (дата звернення: 15.02.2020).

66. Процюк О. Скасування «нічних» тарифів на електроенергію – ще один удар під дих українцям. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/skasuvannya-nichnih-tarifiv-na-elektroenergiyu-shhe-odin-udar-pid-dih-ukrayintsyam/> (дата звернення: 29.01.2020).

67. Пташник В., Санжаровская-Гурлач Л. Недобросовісна реклама у конкурентній боротьбі: можливі ризики та практичні рекомендації. URL: <https://www.legalalliance.com.ua/ukr/publikacii/nedobrosovisna-reklama-u-konkurentnij-borotbi-mozlivi-riziki-ta-prakticni-rekomendacii/> (дата звернення: 21.01.2020).

68. Реформи управління автомобільними дорогами. *Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/content/reformi-v-dorozhniy-galuzi.html> (дата звернення: 19.02.2020).

69. Роман С. В. Удосконалення методів обґрунтування ремонтно-експлуатаційних робіт на вулично-дорожніх мережах міських населених

пунктів : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.22.11. Київ : Нац. трансп. ун-т., 2009. 20 с.

70. Ромат Є. В. Державне управління рекламною діяльністю в Україні (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2004. 36 с.

71. Солоннікова І. М. Вдосконалення державної політики поводження з побутовими відходами. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 47–49.

72. Солоннікова І. М. Державна політика щодо утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів як складової благоустрою. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 2 (35). Т. 2. С. 225–236.

73. Солоннікова І. М. Державне регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населених пунктів. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2018. № 1. С. 126–134.

74. Солоннікова І. М. Розчищення території, як складова благоустрою населених пунктів. *Державне управління в Україні: виклики та перспективи* : Всеукр. наук.-практ. конф. (11–12 травня 2018 р.) Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. С. 65–68.

75. Солоннікова І. М. Осушення території як елемент благоустрою населених пунктів. *Naukowa przestrzen europy 2018 : materialy XIV Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*. Przemysl : Nauka i studia, 2018. Vol. 5. P. 48–52.

76. Степанчук О. В. Особливості класифікації вулиць і доріг населених пунктів. *Проблеми розвитку міського середовища*. 2015. Вип. 1 (13). С. 75–83.

77. Степанчук О. В. Особливості функціонування вулично-дорожньої мережі міста. *Проблеми розвитку міського середовища*. 2015. Вип. 2. С. 37–46.

78. Стрельников А. В. Адміністративна відповідальність за порушення

законодавства про рекламу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса : Одес. нац. юрид. акад, 2004. 18 с.

79. Таранова А. Успішний кейс РВВ: про проект роздільного збирання побутових відходів на прикладі міста Вишгорода. *Платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності*. URL: <http://ecolog-ua.com/articles/uspishnyy-keys-rvv-pro-proekt-rozdilnogo-zbyrannya-pobutovyh-vidhodiv-na-prykladi-mista> (дата звернення: 19.01.2020).

80. Теличенко В. І., Терентьев О. М., Лапідус О. А. Технологія зведення будівель і споруд. 2-ге вид., перероб. і допов. Москва : Вища школа, 2004. URL: <http://bibliograph.com.ua/spravochnik-129-tehnologia/16.htm> (дата звернення: 19.02.2020).

81. Технічний стан автомобільних доріг загального використання. *Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/content/tehnichniy-stan-avtomobilnih-dorig-avtomobilnih-dorig-zagalnogo-vikoristannya.html> (дата звернення: 29.01.2020).

82. Тимошук В. В. Підвищення надійності електропостачання об'єктів у сфері благоустрою населених пунктів : І науково-технічна конференція магістрантів ІЕЕ (за результатами дисертаційних досліджень магістрантів) : зб. наук. пр. Київ : ІЕЕ ; КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 380 с. URL: <https://iee.kpi.ua/sites/default/files/2018-12/1magister.pdf> (дата звернення: 28.01.2020).

83. Толкачев А. Н. Реклама и PR в бизнесе : учеб. пособ. настольная книга для специалистов в области рекламы и СО. Москва : Эксмо, 2009. 207 с. URL: <http://iknigi.net/avtor-andrey-tolkachev/129259-reklama-i-pr-v-biznese-andrey-tolkachev.html> (дата обращения: 29.01.2020).

84. Ульянова Г. О. Захист авторських прав у правовідносинах, які виникають у зв'язку з рекламою : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса : Одес. нац. юрид. акад, 2008. 18 с.

85. Храпаль О. В. Еколого-економічна оцінка функціонування дорожньої мережі в аграрній сфері : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06. Рівне : Нац. ун-т вод. гос-ва та природокористування, 2010. 19 с.

86. Хромов Л. Н. Рекламная деятельность: искусство, теория, практика. Петрозаводск : Фолиум, 1994. 230 с. URL: <http://htbiblio.yolasite.com/resources/%D0%A5%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B2%20%D0%9B%D0%B5%D0%B2.pdf> (дата обращения: 19.02.2020).

87. Черемнова А. І. Правове регулювання комерційної реклами в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2000. 17 с.

88. Чечель С. О., Куценко Д. В. Управлінські аспекти забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти* : матер. XII Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Кривий Ріг, 17 листопада 2017 р). Кривий Ріг, 2017. 291 с. URL: <file:///D:/3/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/17.11.2017.pdf> (дата звернення: 17.01.2020).

89. Швець А. І. Організаційно-економічний механізм регулювання рекламної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2011. 20 с.

90. Шишка О. Р. Договір на створення та розповсюдження реклами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2005. 19 с.

91. SWOT аналіз реалізації проектів ДПП в інфраструктурі в Україні: основні фактори. *Міністерство інфраструктури України*. Київ, 2017. URL: https://mtu.gov.ua/files/Presentation_PPP%20SWOT%20analysis%20UKR.pdf (дата звернення: 16.02.2020).

РОЗДІЛ 3
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ БЛАГОСУТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

3.1. Напрями вдосконалення державної політики з благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління

Останнім часом Україна потребує проведення структурних реформ, що надасть можливість досягти економічного зростання, зокрема й на регіональному рівні. Одним із головних принципів і завдань такої реформи проголошена децентралізація управління, яка має вирішити цілий ряд проблем, до яких належать і ті, що стосуються покращення системи благоустрою населених пунктів. Адже на сьогодні мають місце зношеність теплових, каналізаційних, водопостачальних мереж і житлового фонду та як наслідок – ризик виникнення техногенних катастроф, що може призвести до порушення екологічної рівноваги, загрози здоров'ю та життю населення, порушення господарської діяльності. Але одним із основних завдань децентралізації стало створення підстав для формування фінансово незалежних територіальних громад, які матимуть можливість самостійно встановлювати на власній адміністративно-територіальній одиниці податки і збори та розпоряджатися ними на власний розсуд. Крім того, за рахунок об'єднання територіальних громад передбачалося розширення можливостей для залучення інвестицій та більш активного їх освоєння; прийняття участі у проєктах державно-приватного партнерства, що дало змогу територіальним громадам укладати контракти з компаніями всіх форм власності на вигідних умовах та як наслідок – реалізовувати проєкти модернізації й оновлення комунальної сфери.

Дослідження у сфері організації благоустрою проводили ряд науковців, але в умовах децентралізації управління спостерігається дуже мало наукових публікацій, серед яких можна виділити дослідження Л. В. Головки, який виділив проблеми благоустрою сільських поселень та обґрунтував напрями їх вирішення саме в умовах децентралізації, що сприятиме, на його думку, зменшенню регіональних диспропорцій у соціальному розвитку сільських поселень. У своїх працях він розглянув благоустрій сільських поселень з точки зору спільних умов проживання [6, с. 154].

У ст. 20 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» містяться норми, які надають визначення поняттю організації благоустрою населених пунктів, тож спробуємо дослідити більш детально кожен зі складових цього поняття.

Так, перш за все, особливість політики з організації благоустрою населених пунктів полягає в тому, що обов'язок з організації цього процесу покладено на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Але більшість повноважень у цій сфері, які поділяють на «власні» та «делеговані», покладено саме на органи місцевого самоврядування.

Так, у ч. 2, ст. 10 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» подано перелік повноважень сільських, селищних і міських рад у сфері благоустрою населених пунктів, до яких належить:

1. Організація забезпечення на території населеного пункту чистоти і порядку, дотримання тиші в громадських місцях [29]. У ст. 30 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» доповнено перелік повноважень органів місцевого самоврядування у сфері благоустрою, зокрема до «власних» повноважень віднесено: забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони [53]. Крім того, ст. 24 ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» конкретизує, що органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємства зобов'язані здійснювати організаційні, господарські, технічні, технологічні, архітектурно-будівельні та інші заходи щодо попередження

утворення та зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами [36]. Вони повинні забезпечувати під час роботи закладів громадського харчування, торгівлі, побутового обслуговування, розважального та грального бізнесу, культури, при проведенні різних розважальних заходів рівні звучання звуковідтворювальної апаратури та рівні шуму в прилеглих до них жилих і громадських будівлях відповідно до встановлених санітарних норм [36].

До того ж ДБН В.1.1-31:2013 «Захист територій, будинків і споруд від шуму» встановлює, що зобов'язують суб'єктів господарювання вживати заходи зниження рівня шуму ще під час проектування конструкцій.

Так, під час планування та забудови територій населених пунктів проектування будинків і споруд різного призначення має здійснюватися із застосуванням будівельно-акустичних засобів, що мають забезпечувати зниження рівня шуму джерел до допустимих величин. Це може відбуватися шляхом застосування внутрішніх і зовнішніх огорожувальних конструкцій будівель (перекрыттів, стін, перегородок, дверей, воріт, вікон, технологічних прорізів) з достатньою звукоізоляцією; застосуванням акустичних екранів, вигородок, глушників шуму в системах вентиляції та кондиціонування повітря [9].

До того ж ДБН В.1.1-31:2013 «Захист територій, будинків і споруд від шуму» встановлює вимоги й щодо проектування автомобільних доріг та вулично-дорожньої мережі, зокрема зобов'язує забудовників під час проектування використовувати розрахункове визначення шумової характеристики транспортного потоку залежно від його швидкості й інтенсивності руху транспорту, технічних характеристик автомобільної дороги (тип покриття проїзної частини, поздовжній ухил вулиці або дороги тощо) [8]. Але ДБН В.1.1-31:2013 встановлює вимоги тільки до стаціонарних джерел забруднення, тоді як Постанова КМУ «Про Правила дорожнього руху» зобов'язує користувачів транспортних засобів під час перевезення вантажу пересуватися так, щоб не створювати шуму (п. 22.3 Постанови [57]).

Ст. 24 ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» покладає на органи виконавчої влади та місцевого самоврядування обов'язок здійснювати контроль за додержанням керівниками та посадовими особами підприємств, установ, організацій усіх форм власності, а також громадян правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях [36].

2. *Організація місць відпочинку для населення.* Відповідно до п. 3 «Порядку обліку місць масового відпочинку населення на водних об'єктах» органи місцевого самоврядування за проектами відведення земельних ділянок мають визначити місця масового відпочинку, попередньо узгодивши це з територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби. Але для організації безпеки на органи місцевого самоврядування покладено обов'язок повідомлення про відведення місць масового відпочинку до регіональних координаційних аварійно-рятувальних центрів ДСАРСВО щороку до 1 квітня [43].

3. *Затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів.* Ст. 30 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» доповнює перелік «владних» повноважень органів місцевого самоврядування за цим напрямом, як-то: вирішення питань транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин; затвердження норм надання послуг з вивезення побутових відходів [53].

4. *Визначення місць стоянок транспортних засобів та майданчиків для паркування на об'єктах благоустрою.* Пп. 7.1, ст. 30 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» уточнює ці повноваження, доповнюючи дозволом на прийняття рішень про розміщення, обладнання та функціонування майданчиків для паркування транспортних засобів та стоянок таксі на вулицях і дорогах населених пунктів та здійснення контролю за дотриманням правилами паркування, обладнання та функціонування таких майданчиків [53]. Але ці повноваження органи місцевого самоврядування мають

виконувати з дотриманням ряду нормативно-правових актів, які обмежують розташування цих об'єктів.

Так, забороняється будівництво будь-яких споруд, у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів у прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах (ст. 61 Земельного кодексу України [13]). Адже прибережні захисні смуги є природоохоронною територією з режимом обмеженої господарської діяльності.

Заборонено будівництво гаражів та стоянок автомобілів у межах водно-болотних угідь загальнодержавного значення, якщо це що не пов'язане із забезпеченням таких угідь та підтриманням їх оптимального гідрологічного режиму (п. 13 Положення про водно-болотні угіддя загальнодержавного значення [40]).

З метою забезпечення безпечних умов експлуатації та виключення можливості пошкодження газорозподільної системи заборонено улаштування стоянок автотранспорту та гаражів, у тому числі тимчасових, вздовж її траси в межах охоронної зони шириною 2 м з обох боків від зовнішньої стінки газопроводу (п. 1.12 Правил безпеки систем газопостачання) [45].

Заборонено влаштовувати стоянки автомобільного транспорту, тракторів, машин та іншого обладнання в охоронних зонах трубопроводів без письмової згоди підприємств (організацій), що їх експлуатують (пп. 5.2.1.4 Правила пожежної безпеки при експлуатації магістральних нафтопроводів України [38]). Тобто можна зробити висновок, що не має категоричної норми, і в охоронних зонах трубопроводів можна розташовувати автостоянки, але за письмовою згодою з підприємствами, що їх експлуатують.

Категорично заборонено будівництво та розміщення гаражів, автозаправних станцій та інших споруд над тунелями метрополітену, а також біля входів та виходів станції метрополітену (п. 3.1 Правил пожежної безпеки в метрополітенах [46]).

5. Визначення графіків роботи зовнішнього освітлення території.

Водночас, відповідно до п. 1.10 «Методичних рекомендацій з утримання об'єктів зовнішнього освітлення населених пунктів», графіки включення та виключення зовнішнього освітлення рекомендовано затверджувати власникам або балансоутримувачам об'єктів зовнішнього освітлення з урахуванням зниження рівня природного освітлення до 20 лк або його підвищення до 10 лк [39].

6. Визначення на об'єктах благоустрою місць розміщення громадських вбиралень. Нормативну основу для виконання цих повноважень закладає ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій території: Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій, який встановлює, що органи місцевого самоврядування зобов'язані в місцях масового зосередження людей влаштовувати громадські вбиральні, зокрема це стосується: площ, транспортних магістралей, вулиць з великим пішохідним рухом; площ біля вокзалів, залізничних станцій, авто- та річкових вокзалів, автостанцій; виходів та вестибюлів метрополітену; у місцях проведення масових заходів; на території ярмарок, крупних об'єктів торгівлі та послуг, об'єктів громадського харчування, об'єктів культурно-розважального та спортивного призначення; на території об'єктів рекреації (пп. 9.3.1-9.3.2 ДБН [7]).

7. Здійснення самоврядного контролю за станом благоустрою.

Порядок реалізації цих повноважень сільськими, селищними, міськими радами закріплено у ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів». Його метою є контроль за станом благоустрою населених пунктів, у тому числі організації озеленення, охорони зелених насаджень, створення місць відпочинку громадян, утримання в належному стані територій, що закріплені за підприємствами, установами, організаціями. Самоврядний контроль здійснюється інспекцією з благоустрою [29].

Однак участь в організації благоустрою населених пунктів беруть і місцеві органи виконавчої влади, на які покладено ряд повноважень, які полягають у такому.

Так, відповідно до ст. 16 ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», на місцеві державні адміністрації покладено обов'язок зі здійснення державного контролю за додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою; додержанням правил торгівлі, побутового, транспортного та комунального обслуговування [54].

Але в лютому 2017 р. було прийнято ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища», який ввів до системи місцевого самоврядування поняття «старостату», тобто з переходом в Україні до системи децентралізації управління було створено «старостинські округи» та введено виборну посаду – староста [31]. До його повноважень також було віднесено участь у здійсненні контролю за станом благоустрою населеного пункту (села, селища) (ст. 54.1 Закону [53]).

По-друге, організація благоустрою передбачає, що благоустрій має здійснюватися в обов'язковому порядку і на всій території населеного пункту (села, селища, міста). Адже п. 2 ст. 20 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» вказує на те, що організація благоустрою полягає в його обов'язковості. Тобто в суб'єктів господарювання, органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади не має права вибору, вони зобов'язані вчиняти заходи, тобто виконувати комплекс робіт на території населеного пункту, який забезпечить її раціональне використання, охорону та належне утримання, що забезпечить створення сприятливих умов для життєдіяльності людини. Саме це визначення покладено в основу формування дефініції «благоустрій населених пунктів».

Спробуємо надати пояснення, чому так важливо здійснювати благоустрій обов'язково в усіх населених пунктах. Людина, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції [20]). Кожна людина має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50 Конституції [20]). Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять

культурну цінність (ст. 54 Конституції [20]). Отже, ми бачимо, що Конституція гарантує кожній людині, що мешкає на території України безпечні умови перебування та збереження історичних пам'яток, що є дуже важливим для збереження вітчизняної культури та розвитку майбутніх поколінь. Благоустрій і є тим комплексом робіт, який допомагає гарантувати реалізацію цих конституційних норм.

По-третє, організація благоустрою передбачає наявність фінансових ресурсів для його здійснення.

Так, п. 3, ст. 20 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» передбачено, що фінансування місцевих програм з благоустрою населених пунктів проводиться за рахунок коштів місцевих бюджетів, а об'єктів, які перебувають у державній власності, – за рахунок коштів державного бюджету. Але ст. 10 цього ж Закону вказує на те, що сільські, селищні та міські ради і їх виконавчі органи для здійснення заходів з благоустрою населених пунктів мають право залучати на договірних засадах кошти і матеріально-технічні ресурси юридичних та фізичних осіб [29].

По-четверте, рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо благоустрою території певного населеного пункту є обов'язковим для виконання розміщеними на цій території підприємствами, установами, організаціями та громадянами, які на ній проживають (п. 4 ст. 20 Закону [29]).

Урядом 1 квітня 2014 р. було схвалено «Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», у якій чітко визначено, що до основних повноважень органів місцевого самоврядування належать: планування розвитку території громади; вирішення питань забудови території (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель); благоустрою території; розвиток місцевої інфраструктури (доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначення); вивезення та утилізація відходів,

утримання будинків і споруд, прибудинкових територій, вулиць і доріг у населених пунктах [61].

Суттєвими нововведеннями в організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління стало: можливість добровільного об'єднання територіальних громад із подальшим їх співробітництвом та створення «старостинських округів» і введення посади старости.

Проте такі зміни мають сприяти покращенню сфери благоустрою. Адже ст. 9, 10 ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» передбачено, що держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури [34]. Тобто у такої громади з'являються нові можливості для покращення її інфраструктури та створення комфортних умов перебування її мешканців.

До того ж у зв'язку з переходом до нової форми державного управління у територіальних громад з'явилася можливість співробітництва, яке передбачає відносини між двома або більше територіальними громадами на договірних засадах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей таких громад [60]. Тобто відтепер, якщо раніше територіальна громада не мала ні організаційної, ні матеріальної можливості самостійно реалізувати масштабні проекти з покращення інфраструктури, то відтепер, підписавши договір про співробітництво, у неї з'явилася можливість реалізації спільних проектів, завдяки акумуляції матеріальних і фінансових ресурсів та спільному фінансуванню підприємств комунальної форми власності (тобто інфраструктурних об'єктів).

На рис. 3.1 подано схему організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління, яка дасть змогу скласти уявлення щодо змін, які відбулися в Україні із запровадженням «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади», та щодо

того, які наслідки для покращення сфери благоустрою буде мати перехід до системи децентралізації влади.

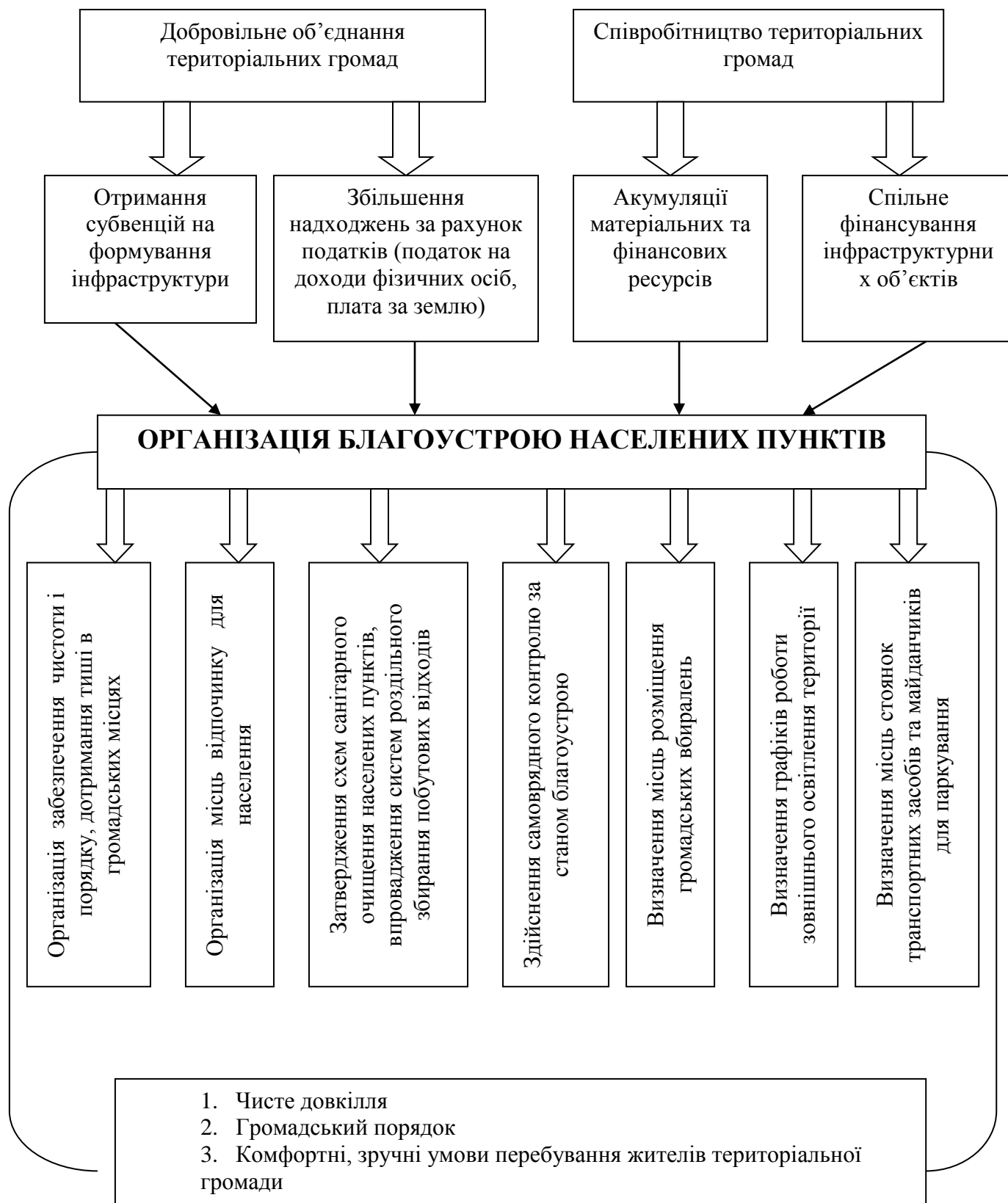

Рис. 3.1. Схема організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління (побудовано з використанням [29; 72])

3.2. Напрями вдосконалення контролю у сфері благоустрою населених пунктів

У сфері благоустрою населених пунктів контроль спрямований на забезпечення дотримання органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та підпорядкування та громадянами норм законодавства у сфері благоустрою (ст. 38 Закону [29]).

У сфері благоустрою може здійснюватися державний, самоврядний та громадський контроль.

Право здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері благоустрою території населених пунктів мають місцеві державні адміністрації (ст. 39 Закону [29]).

Аналізуючи норми ч. 1 ст. 1 та ч. 1 ст. 22 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», можна виділити такі напрями благоустрою: інженерний захист території; розчищення території її санітарне очищення; осушення території; озеленення території; зниження рівня шуму; улаштування (відновлення) покриття доріг і тротуарів, обладнання пристроями для безпеки руху; забезпечення зовнішнього освітлення; встановлення зовнішньої реклами; встановлення малих архітектурних форм [29].

Враховуючи ці напрями, слід виділити такі напрями державного контролю з боку місцевих державних адміністрацій, як-то [54]:

1) за використанням та охороною земель. У межах контрольних дій вони: беруть участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних програм у галузі охорони земель; здійснюють контроль за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат, пов'язаних з вилученням земельних ділянок; встановлюють обмеження у використанні, тимчасовій забороні чи припиненні використання земельної ділянки у порушення юридичними та

фізичними особами вимог законодавства в галузі охорони земель (ст. 15 Закону [55]).

Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється державними інспекторами, які мають право:

- безперешкодно обстежувати земельні ділянки, що перебувають у власності та користуванні юридичних і фізичних осіб, перевіряти документи щодо використання й охорони земель;

- складати акти перевірок чи протоколи про адміністративні правопорушення у сфері використання та охорони земель;

- давати обов'язкові для виконання вказівки з питань використання та охорони земель, а також про зобов'язання приведення земельної ділянки у попередній стан за рахунок особи, яка вчинила правопорушення, з відшкодуванням завданих власнику земельної ділянки збитків;

- передавати до органів прокуратури, органів досудового розслідування акти перевірок та інші матеріали про діяння, у яких вбачаються ознаки кримінального правопорушення;

- проводити фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжний засіб для запобігання порушенням земельного законодавства (ст. 10 Закону [33]);

2) за охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду. Зокрема, до компетенції обласних та міських державних адміністрацій належить: визначення меж територій пам'яток місцевого значення, затвердження їх зон охорони; встановлення режиму використання пам'яток місцевого значення та контроль за його дотриманням юридичними і фізичними особами; забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини від загрози знищення, руйнування або пошкодження; призначення охоронних заходів щодо пам'яток місцевого значення та їхніх територій у разі виникнення загрози їх руйнування або пошкодження внаслідок дії природних факторів або проведення будь-яких робіт; надання дозволів на проведення робіт на цих пам'ятках; видання розпоряджень та приписів щодо охорони

пам'яток місцевого значення, припинення робіт за відсутності затверджених або погоджених з відповідним органом охорони культурної спадщини програм та проєктів; застосування фінансових санкцій за порушення законодавства (ч. 1, ст. 6 Закону [56]).

Державну політику у сфері контролю житлово-комунального господарства здійснює Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон), яке є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері: благоустрою населених пунктів, житлово-комунального господарства, поводження з побутовими відходами, будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, технічного регулювання у будівництві, а також у сфері архітектурно-будівельного контролю і нагляду та у сфері контролю житлово-комунального господарства [27]. На місцевому рівні безпосередніми суб'єктами здійснення державної політики схоронності житлового фонду є місцеві державні адміністрації, на які покладено державний контроль за збереженням житлового фонду ст. 16 ЗУ «Про місцеві державні адміністрації» [54]. До того ж органи виконавчої влади зобов'язані утримувати надані в користування чи належні їм на праві власності жилі, виробничі, побутові приміщення відповідно до вимог санітарних норм (ст. 22 Закону [36]);

3) за збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, дотриманням правил благоустрою. Відповідно до наданих повноважень, місцеві державні адміністрації зобов'язані здійснювати: координацію розвитку підприємницької діяльності у сфері поводження з відходами; контроль за використанням відходів з урахуванням їх ресурсної цінності та вимог безпеки для здоров'я людей і навколишнього природного середовища; контроль за діяльністю об'єктів поводження з відходами; розробку та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів; ведення обліку утворення, оброблення, знешкодження, утилізації та видалення відходів; видачу дозволів на здійснення операцій у сфері

поводження з відходами; ліквідацію несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів (ст. 20 Закону [30]);

4) *за додержанням правил торгівлі*. Здійснення контролю за цим напрямом є дуже важливим аспектом, адже благоустрій населених пунктів – це комплекс робіт, спрямованих на поліпшення інженерно-технічного й санітарного стану території, покращання її естетичного вигляду. Основним призначенням благоустрою є створення умов щодо захисту та відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля. Відповідно до Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами, роздрібний продаж продовольчих товарів здійснюється через спеціалізовані підприємства, магазини «Товари повсякденного попиту» системи споживчої кооперації, відділи (секції) підприємств з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, стаціонарну дрібнороздрібну торговельну мережу (палатки, кіоски, торговельні автомати), пересувну торговельну мережу (автомагазини, автопричепи, візки, лотки, бочки, цистерни тощо), склади-магазини, заклади громадського харчування тощо [51]. Крім того, суб'єкт господарської діяльності зобов'язаний забезпечити стан торговельних приміщень відповідно до вимог санітарно-гігієнічних, технологічних, протипожежних норм і правил щодо приймання, зберігання та реалізації харчових продуктів і продовольчої сировини [51].

Роздрібна торгівля непродовольчими товарами також здійснюється через спеціалізовані підприємства, підприємства з універсальним асортиментом непродовольчих товарів, спеціалізовані відділи, дрібнороздрібну торговельну мережу [48].

Торгівля в містах з рук на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях є адміністративним правопорушенням, що тягне за собою накладення штрафу від одного до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з можливою конфіскацією предметів торгівлі або без такої (ст. 160 КУпАП [19]). Однак, враховуючи те, що призначенням благоустрою населених пунктів – це покращання естетичного вигляду

території, можна сказати, що навряд торгівля у невстановлених місцях буде сприяти реалізації цього напрямку, тому для створення комфортних умов перебування мешканців території та поліпшення її естетичного вигляду питання здійснення контролю за впровадженням торговельної діяльності у спеціально відведених для цього місцях є вкрай актуальним [71].

Якщо продовольчі товари, готові до вживання, та ті, що швидко псуються, реалізуються за межами торговельного приміщення (виїзна, виносна торгівля), то така торгівля має відбуватися із розміщенням тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності. Під час продажу товарів і після закінчення виїзної торгівлі суб'єкт господарювання зобов'язаний вжити заходів для дотримання чистоти на місці торгівлі та навколо нього [44].

Одним із видів державного контролю у сфері благоустрою є архітектурно-будівельний контроль, який здійснюється у порядку проведення планових та позапланових перевірок за територіальним принципом. Періодичність проведення планових перевірок суб'єктів містобудування на об'єктах будівництва визначається відповідно до критерію, за яким оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності.

Підставами для проведення позапланової перевірки є:

- подання суб'єктом містобудування письмової заяви про проведення перевірки об'єкта будівництва або будівельної продукції за його бажанням;
- необхідність проведення перевірки достовірності даних, наведених у повідомленні про початок виконання підготовчих робіт, будівельних робіт, декларації про готовність об'єкта до експлуатації;
- виявлення факту самочинного будівництва об'єкта;
- перевірка виконання суб'єктом містобудівної діяльності вимог приписів органів державного архітектурно-будівельного контролю;
- вимога головного інспектора будівельного нагляду або правоохоронних органів про проведення перевірки;

– звернення фізичних чи юридичних осіб про порушення суб'єктом містобудування вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності [42].

Однак на сьогодні Держархбудінспекція вважається однією з найбільш корумпованих структур, бо має понад 50% відмов у наданні тих чи інших дозволів у будівництві без чіткої та те аргументації або пояснень, а частину дозволів видано з реальними порушеннями.

Відповідно до розробленої концепції передбачено:

– запровадження ефективного е-кабінету замовника, через який швидко та зручно можна буде отримувати дозвільні документи у будівництві, отримувати е-послуги у сфері містобудівної діяльності та буде здійснюватися взаємодія з іншими державними електронними інформаційними ресурсами;

– модернізацію Єдиного реєстру документів, який буде надавати право на виконання підготовчих та будівельних робіт і засвідчувати прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів;

– розроблення і запровадження інформаційної кампанії ДАБІ з підвищення рівня поінформованості громадян щодо надання послуг у сфері містобудівної діяльності;

– посилення відповідальності виконавців робіт за порушення у містобудівній діяльності;

– запровадження дієвого механізму контролю (зокрема громадського) за діяльністю експертних організацій;

– проведення аудиту повноважень та структури ДАБІ, введення персональної відповідальності її керівництва та територіальних підрозділів [9].

На виконання Концепції було прийнято ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва», який було внесено зміни до ряду

нормативно-правових актів, зокрема до ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності».

Суттєвими змінами було доповнення ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності» ст. 22-1, яка засвідчувала, що відтепер невід'ємною архівною складовою Реєстру будівельної діяльності є єдиний реєстр документів, що надає право суб'єктам господарювання на виконання підготовчих та будівельних робіт, засвідчення прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, отримання відомостей про повернення на доопрацювання, відмову у видачі, скасування та анулювання зазначених документів [32].

Електронна система надає можливість учасникам правовідносин у сфері регулювання містобудівної діяльності отримати відповідь на будь-яке питання, адже у ній містяться класифікатори, довідники, словники та бази даних, які веде центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері будівництва, архітектури, містобудування, та інші центральні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування [32].

До того ж було введено поняття «Реєстр будівельної діяльності», який надає можливість створення, збирання, накопичення, обробки, захисту та обліку інформації щодо:

- встановлених містобудівних умов та обмежень;
- завдань на проєктування та технічних умов;
- ліцензування господарської діяльності з будівництва об'єктів за класом наслідків;
- професійної атестації виконавців окремих видів робіт;
- об'єктів будівництва, зокрема тих, будівництво яких вже закінчене, а також щодо будівельних паспортів забудови земельної ділянки; проектної документації на будівництво об'єктів тощо;
- державного архітектурно-будівельного нагляду та ін. [59].

Проте існує ряд перешкод, що заважають повноцінному функціонуванню «Реєстру будівельної діяльності», серед яких:

– недосконалість законодавства, що регулює сферу будівництва. Цю сферу регулює велика кількість нормативних актів різних галузей права, і наявність колізій може призвести до наявності помилок у проектуванні об'єктів будівництва та, як наслідок, створити можливість безпеки для жителів громади;

– небажання посадових осіб органів державної та місцевої влади запроваджувати інноваційні підходи з причини консервативного мислення, побоювання змінювати власні звички ручного управління та переходити на вищий рівень взаємодії із суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у сфері будівництва;

– ймовірність настання труднощів, пов'язаних з відкритим веденням Реєстру будівельної діяльності, який передбачає здійснення в ньому навіть таких вузькоспеціалізованих дій, як ведення журналів авторського та технічного нагляду [65];

– труднощі в інтеграції Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва з міськими базами містобудівного кадастру, які, однак, у багатьох адміністративно-територіальних одиницях не створені;

– відсутність досвіду роботи реєстраторів з подібними базами даних.

На думку фахівців, для вирішення цих проблем потрібно:

– по-перше, зробити прив'язку кадастрової карти до геоінформаційної системи;

– по-друге, відкрити безперешкодний доступ до даних та синхронізувати реєстри між собою;

– по-третє, оцифрувати велику кількість документації, автоматизувати процеси надання дозволів;

– по-четверте, провести навчання місцевих реєстраторів із подальшим здійсненням постійного моніторингу та контролю за якістю внесених даних, унеможливленням видалення інформації [10].

Здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населених пунктів віднесено до повноважень сільських, селищних і міських рад та їх виконавчих органів у сфері благоустрою, які можуть здійснювати контроль за утриманням територій населених пунктів, інженерних споруд та об'єктів, підприємств, установ та організацій, майданчиків для паркування транспортних засобів, озелененням територій, охороною зелених насаджень, водних об'єктів тощо (ст. 10 Закону [29]).

Порядок здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населених пунктів має бути визначений у Правилах благоустрою території населеного пункту.

Самоврядний контроль за станом благоустрою населених пунктів здійснюється шляхом: проведення перевірок території; розгляду звернень підприємств, установ, організацій та громадян; участі в обговоренні проектів благоустрою територій населених пунктів та іншої технічної документації з питань благоустрою; подання позовів до суду про відшкодування шкоди, завданої об'єктам благоустрою внаслідок порушення законодавства (ч. 3, ст. 40 Закону [29]).

Самоврядний контроль спрямований на забезпечення дотримання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та підпорядкування, а також громадянами (іноземцями та особами без громадянства) вимог законодавства про благоустрій [49].

Для здійснення контролю за станом благоустрою сільські, селищні, міські ради можуть утворювати інспекції з благоустрою населених пунктів.

Завданнями інспекції можуть бути:

– здійснення постійного самоврядного контролю за дотриманням Правил благоустрою, забезпечення чистоти, порядку та додержання тиші в населеному пункті, дотриманням санітарно-природоохоронного й екологічного стану підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та громадянами шляхом проведення перевірок території міста;

- сприяння розвитку та поліпшення стану благоустрою міста;
- профілактика запобігання правопорушенням у сфері благоустрою міста;
- виявлення фактів порушення законодавства у сфері благоустрою міста, санітарного, природоохоронного й екологічного стану;
- складання протоколів для притягнення винних до відповідальності [17].

До того ж інспекція координує діяльність та навчання громадських інспекторів з благоустрою та має право залучати: спеціалістів інших виконавчих органів міської ради підприємств, установ та організацій усіх форм власності, фізичних осіб для розгляду питань щодо усунення недоліків у благоустрою міста; громадських інспекторів (голів квартальних та домових комітетів, товариств співвласників багатопверхових будинків, об'єднань гуртожитків, працівників комунальних підприємств та житлово-комунальної сфери міста, громадських організацій, громадян, та ін.) до участі в проведенні рейдів з перевірки санітарного стану територій [26].

Проте на сьогодні існує ряд спірних питань, що виникають під час здійснення самоврядного контролю.

Так, ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» [31] було внесено зміни до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» та введено поняття «старости», який є виборною посадовою особою місцевого самоврядування та водночас – членом виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради за посадою.

До компетенції старости віднесено: участь у здійсненні контролю за використанням об'єктів комунальної власності, розташованих на території відповідного старостинського округу; участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інформування сільського, селищного, міського голови, виконавчих органів сільської, селищної, міської ради про його результати [54]. Проте, незважаючи на те, що старосту віднесено до системи місцевого самоврядування, чомусь у ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про

благоустрій населених пунктів» серед осіб, які мають право здійснювати самоврядний контроль у сфері благоустрою населених пунктів, цієї категорії суб'єктів не має. Тому доцільно доповнити ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», вказавши серед категорій осіб, які мають право здійснювати самоврядний контроль, старосту.

До того ж, враховуючи те, що п. 10 ч. 1 ст. 54-1 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» старостам надано право брати участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села та селища, у цьому пункті не має інформації щодо можливості складати адміністративні протоколи та притягувати винну особу до адміністративної відповідальності у разі виявлення правопорушення у сфері благоустрою.

Проте, відповідно до ст. 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. І ці дані встановлює протокол про адміністративне правопорушення [7].

Адже щодо вчинення адміністративного правопорушення обов'язково має складатися протокол уповноваженою на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності (ст. 254 КУпАП [19]).

Аналіз положень КУпАП дав можливість дійти висновку, що до осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері благоустрою, можна віднести:

- уповноважених та посадових осіб (органів охорони культурної спадщини);
- уповноважених та посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища,

раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів – в частині порушення порядку провадження господарської діяльності, пов'язаної з раціональним використанням, відтворенням та охороною землі, поводження з відходами;

– адміністрації історико-культурних заповідників, історико-культурних заповідних територій;

– посадових осіб, уповноважених на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад;

– представників громадських організацій або органів громадської самодіяльності;

– громадського інспектора Українського товариства охорони пам'яток історії та культури;

– громадського інспектора з охорони довкілля;

– осіб, уповноважених на проведення перевірок під час здійснення ними архітектурно-будівельного контролю (ст. 255 КУпАП [19]).

Тобто серед осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері благоустрою, не має старости, тому можна зробити висновки, що він може бути лише присутнім під час здійснення самоврядного контролю, не маючи жодних повноважень щодо притягнення винних осіб у порушенні законодавства у сфері благоустрою до адміністративної відповідальності.

Хоча такий підхід є не зовсім коректним, бо староста представляє інтереси жителів відповідного села та селища. Вважаємо, що доцільно розширити повноваження старости, надавши йому можливість складання протоколів та притягнення винних осіб до відповідальності шляхом внесення змін до п. 10 ч. 1 ст. 54-1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні».

Якщо досліджувати зміст громадського контролю, то можна побачити, що багато науковців його ототожнюють з різновидом соціального контролю. Так, М. Іжа, О. Радченко, вважаючи громадський контроль видом соціального, водночас ототожнюють його з функцією громадянського

суспільства та способом залучення населення до управління суспільством і державою. На їх думку, громадський контроль є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування [16, с. 74].

Д. Ю. Арабаджиєв дотримується аналогічної думки, однак вважає, що громадський контроль завжди перебуває поруч із державним контролем, хоча є видом соціального контролю, який може виникнути лише в умовах громадянського суспільства та реальної демократії та суб'єктом якого виступають громадські організації (в рамках організованого контролю) і окремі громадяни [2, с. 13–14].

Л. Р. Наливайко та А. Ф. Орешкова вважають громадський контроль як вид соціального контролю, що здійснюється у формі публічної перевірки діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з використанням комплексу здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів з боку громадян та їх об'єднань в умовах розбудови демократичної, соціальної, правової держави [23, с. 51].

О. Г. Пухкал розглядає громадський контроль як невід'ємну складову частину демократичного державного управління та місцевого самоврядування. На його думку, цей вид контролю потрібен як самій публічній владі (для загального підвищення ефективності своєї діяльності, а також вироблення альтернативних шляхів впровадження політик та програм), так і інститутам громадянського суспільства (адже посилює їх вплив на вироблення рішень у сфері внутрішньої та зовнішньої політики) [64, с. 58].

Д. В. Сухінін громадський контроль розуміє як складову системи управління в будь-якій демократичній державі. Він є дієвим механізмом забезпечення не лише прозорості діяльності влади, але й її ефективності. Завдяки громадському контролю досягається як дотримання всіма суб'єктами управління чинного законодавства, так і забезпечення широкої

участі громадськості в процесах управління, врахування інтересів громадськості під час прийняття рішень, які далі будуть реалізуватися прозорим та ефективним способом [74, с. 242].

П. С. Покатаєв дещо по-іншому сформулював визначення громадського контролю як інструменту громадського оцінювання рівня виконання органами влади й іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. На його думку, відмінності громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю лежать у суб'єктно-об'єктній сфері і полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснює саме громадськість (організована та неорганізована), а по-друге, у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов'язаних із захистом та реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням та узгодженням соціальних потреб й інтересів населення [24, с. 32].

С. А. Косінов вважає, що громадський контроль покликаний сприяти вирішенню цілого ряду завдань, як-то: забезпечення та захист основних прав і свобод людини і громадянина; забезпечення прозорості та підвищення ефективності органів державної влади й органів самоврядування; здійснення громадянських ініціатив, спрямованих на просування та захист громадських інтересів; забезпечення зворотного зв'язку між суспільством і державою, запобігання та вирішення соціальних конфліктів; зниження ризиків прийняття та реалізації органами державної влади й органами місцевого самоврядування протиправних рішень [21, с. 9].

Громадський контроль у сфері благоустрою більше стосується діяльності органів місцевого самоврядування, оскільки саме на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішують питання щодо встановлення правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях; затвердження вимог до облаштування майданчиків для транспортних засобів тощо (п. 44, 56-1 ч. 1 ст. 26 Закону [53]). До відання

виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності; видача дозволу на порушення об'єктів благоустрою (п. 7, 17 ст. 30 Закону [53]).

До того ж до повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить: організація місць відпочинку для населення; затвердження схем санітарного очищення населених пунктів та впровадження систем роздільного збирання побутових відходів; визначення графіків роботи зовнішнього освітлення території; визначення на об'єктах благоустрою місць розміщення громадських вбиралень тощо (ч. 2, ст. 10 Закону [29]). Тому у сфері благоустрою населених пунктів передбачено діяльність органів місцевого самоврядування.

Як вважає, О. Смоляр, громадський контроль у сфері місцевого самоврядування може бути ефективним за таких умов: а) суб'єктивна зацікавленість у здійсненні контролю (вигоди від контролю мають перевищувати витрати, пов'язані з його здійсненням); б) наявність у суб'єкта контролю відповідного рівня знань, внутрішньої організації, що забезпечує його здатність до здійснення цієї функції (таку здатність мають навіть не всі об'єднання громадян); в) можливість отримання об'єктивної інформації про результати діяльності органів місцевого самоврядування та її об'єктивна оцінка [68, с. 94].

Основу здійснення громадського контролю закладено ч. 1 ст. 6 ЗУ «Про інформацію», де вказано, що право на інформацію забезпечується: обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення та визначати спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації [52]. До того ж у ЗУ «Про доступ до публічної інформації» конкретизовано, що суб'єкти владних повноважень, як-то органи державної влади та органи місцевого

самоврядування, зобов'язані забезпечити доступ до інформації шляхом систематичного й оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних сайтах в Інтернеті; на єдиному державному вебпорталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом (ч. 1 ст. 5 Закону [35]).

Постановою КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» передбачено, що в обов'язковому порядку мають проводитися консультації з громадськістю у формі публічного громадського обговорення та/або електронних консультацій щодо проектів нормативно-правових актів. Серед тих, що стосуються благоустрою населених пунктів, можна виділити ті, які стосуються життєвих інтересів громадян, у тому числі впливають на стан навколишнього природного середовища; передбачають провадження регуляторної діяльності у певній сфері; стосуються інтересів територіальних громад, здійснення повноважень місцевого самоврядування, делегованих органам виконавчої влади відповідними радами [37].

Публічне громадське обговорення передбачає організацію й проведення публічних заходів, як-то: конференцій, форумів, громадських слухань, круглих столів, зборів, зустрічей (нарад) з громадськістю; інтернет-конференцій, відеоконференцій [37].

Громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів здійснюють громадські інспектори, до повноважень яких належить:

- участь у проведенні спільно з працівниками органів державного контролю рейдів та перевірок додержання підприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства у сфері благоустрою населених пунктів;

- здійснення перевірки та складання протоколів про порушення законодавства у сфері благоустрою населених пунктів та подання їх органам державного контролю у цій сфері і правоохоронним органам для притягнення винних до відповідальності;

– надання допомоги органам державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів у діяльності щодо запобігання порушенням законодавства про благоустрій (ст. 41 Закону [29]).

Громадськими інспекторами можуть бути громадяни України, що досягли 18 років, мають досвід роботи у сфері благоустрою та пройшли співбесіду у відповідній місцевій державній адміністрації (п. 3.1 Наказу [41]). Проте аналіз положень цього пункту Наказу не дає вичерпної інформації щодо того, який досвід роботи та на яких посадах (професіях) має бути в особи, що претендує бути громадським інспектором, а також стосовно того, скільки років така особа має працювати у сфері благоустрою для отримання статусу громадського інспектора.

Аналізуючи Положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів, можна зробити висновки, що майбутніми громадськими інспекторами у сфері благоустрою можуть бути особи, які мали попередній досвід роботи на таких професіях:

- фахівці з таких напрямів: 3112 – технік-будівельник (дорожнє будівництво); 3112 – технік-дизайнер (будівництво);
- кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства 6113 – озеленювач;
- найпростіші професії: 9141 – доглядачі будинків; 9161 – збирачі сміття; 9162 – двірники та подібні до них чорнороби [18].

Вважаємо, що доцільно внести зміни до Положення [41], де конкретизувати, що майбутні громадські інспектори у сфері благоустрою населених пунктів повинні мати досвід роботи, не менше ніж 3 роки на професіях: фахівці; працівники сфери послуг; кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств; кваліфіковані робітники з інструментом; робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

Громадські інспектори залучаються й для здійснення громадського контролю за використанням та охороною земель. Такі інспектори

призначаються органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду в агропромисловому комплексі, у сфері охорони навколишнього природного середовища, у сфері земельних відносин (ст. 21 Закону [56]).

Органи охорони культурної спадщини також можуть залучати до роботи громадян на правах громадських інспекторів для спостереження за станом зберігання та використання пам'яток, охоронюваних археологічних територій, історичних ареалів населених місць. Органи охорони культурної спадщини можуть навіть винагороджувати громадських інспекторів, а також відшкодовувати їм витрати, пов'язані з виконанням доручень щодо охорони культурної спадщини (ст. 8 Закону [56]).

У сфері містобудування, що є складовою благоустрою населених пунктів, обов'язково підлягають громадському обговоренню проекти містобудівної документації на місцевому рівні: генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій (ст. 21 Закону [59]).

Замовники містобудівної документації зобов'язані на своїх офіційних вебсайтах оприлюднити: прийняті рішення щодо розроблення містобудівної документації на місцевому рівні з прогнозованими правовими, економічними наслідками та наслідками для довкілля й здоров'я населення; проекти містобудівної документації на місцевому рівні, пояснювальні записки до розділу «Охорона навколишнього природного середовища» або звіт про стратегічну екологічну оцінку; розгляд і врахування пропозицій громадськості до проектів містобудівної документації на місцевому рівні; проведення громадських слухань з цих питань, – забезпечивши вільний доступ до такої інформації громадськості [28].

Для професійного обговорення проектних рішень у сфері містобудування центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, уповноважені

органи містобудування та архітектури можуть утворювати архітектурно-містобудівні ради як дорадчі органи, що діють на громадських засадах [59].

Така Рада розглядає містобудівну та проектну документацію і надає органу містобудування та архітектури рекомендації з питань планування та забудови територій: стосовно визначення державних інтересів у проєктах містобудівної документації (Генеральна схема планування території України; схеми планування території на регіональному рівні; генеральні плани населених пунктів; детальні плани територій, проєкти зонування територій), а також історико-архітектурних опорних планів; будівництва об'єктів (будинків і споруд житлового, громадського, комунального, промислового та іншого призначення, об'єктів садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументального і монументально-декоративного мистецтва, а також об'єктів реставрації, пристосування пам'яток архітектури та містобудування) [50].

Можна зробити висновки, що враховуючи те, що благоустрій населених пунктів є комплексом робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення, озеленення території, її санітарного очищення, зниження рівня шуму, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання й охорони [29], громадський контроль може здійснюватися за різними напрямками: у сфері охорони культурної спадщини, у сфері охорони землі (оскільки земля безпосередньо пов'язана з територією, на якій розташований населений пункт, і в разі здійснення робіт із благоустрою населеного пункту може бути завдано шкоди земельній ділянці) тощо [70].

3.3. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду в процес організації благоустрою населених пунктів

Сьогодні сфера благоустрою має велику кількість проблем, що негативно впливають на естетичний вигляд території населеного пункту, підвищують рівень небезпеки перебування мешканців цієї території та створюють для них окремі незручності. Це пов'язано із несвоєчасним виконанням робіт із санітарного очищення території, неналежним здійсненням заходів щодо поводження з твердими побутовими відходами, відсутністю заходів боротьби зі стихійними сміттєзвалищами, неналежним проведенням робіт з утримання дорожнього господарства тощо. Для виконання цих завдань потрібно організувати процес благоустрою, який буде відповідати сучасним викликам суспільства.

Однак стан благоустрою залишається в незадовільному стані, що потребує виявлення причин цього явища та шляхів їх подолання задля забезпечення безпечного та комфортного перебування мешканців територіальної громади.

У зміст поняття благоустрій населених пунктів законодавець закладає комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та інше, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля (ст. 1 Закону [29]).

Відповідно до «Міжнародних рекомендацій щодо містобудування та територіального планування», місцеві органи влади у співпраці з іншими органами мають здійснювати розробку та просування міських і територіальних планів територій, що мають:

– включати чітке, поетапне та пріоритетне просторове планування для забезпечення потреб всіх категорій населення (зокрема, створення житлової забудови та транспорту, які враховують соціальну складову, тобто інтереси малозабезпечених й соціально незахищених груп населення);

– забезпечувати якісні громадські простори, удосконалюючи та поживляючи існуючі, зокрема: площі, вулиці, зелені зони та спортивні комплекси, роблячи їх, у свою чергу, більш безпечними, відповідно до потреб жінок, чоловіків, дівчаток і хлопців та осіб з певними вадами;

– передбачати доступ кожного мешканця до питної води та достатнього рівня санітарних послуг;

– передбачати скорочення часу на особисті поїздки жителів міст, робочі та сфери обслуговування шляхом створення безпечної, зручної, доступної та надійної транспортної системи;

– передбачати поліпшення безпеки міста, особливо для жінок, молоді, людей похилого віку, інвалідів та будь-яких вразливих груп, сприяння та забезпечення гендерної рівності в системі проектування, виробництва та використання міських просторів;

– передбачати проектування нерухомості з дотриманням прав осіб з низьким рівнем доходу (домогосподарств та малого бізнесу);

– заохочення культурних заходів, побудова приміщень (музеїв, театрів, кінотеатрів, концертних залів тощо) та створення на відкритому повітрі (вуличних мистецтв, музичних парадів тощо) з дотриманням поваги до соціального різноманіття [79].

Проте статистичні дані свідчать, що сфера благоустрою потребує поліпшення. Так, лише у 2018 р. спостерігається збільшення загальної площі житлового фонду України (після початку проведення антитерористичної операції на Сході України у 2014 р.) на 27,2 млн м² (порівняно з 2014 р.); кількість збільшилася у 2018 р. на 214 тис. м² (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Житловий фонд України

Роки	Загальна площа, млн. м ²	У середньому на одного жителя, м ²	Кількість квартир, тис.	Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку на кінець року, тис.	Кількість сімей та однаків, які одержали житло протягом року, тис.
1990	922,1	17,8	17 656	2638	235
1992	944,7	18,2	17 947	2696	166
1994	962,9	18,7	18 021	2578	104
1996	995,2	19,7	18 565	2297	56
1998	1008,4	20,2	18 858	2029	37
2000	1015,0	20,7	18 921	1765	32
2002	1031,7	21,3	19 023	1533	25
2004	1040,0	21,8	19 075	1414	23
2006	1049,2	22,2	19 107	1300	20
2008	1066,6	22,8	19 255	1216	17
2010	1079,5	23,3	19 322	1139	11
2012	1094,2	23,7	19 370	1022	7
2013	1096,6	23,8	19 368	808	6
2014	966,1	22,6	16 785	657	3
2015	973,8	22,9	16 886	–	–
2016	977,9	23,1	16 912	–	–
2017	984,8	23,3	16 987	–	–
2018	993,3	23,7	17 100	–	–

Джерело: побудовано на основі [11].

Проте в 2018 р. залишається лише 62,2% загальної площі житлового фонду, обладнаного водопроводом; 60% – каналізацією та 47,6% – гарячим водопостачанням.

Спостерігається зростання житлової площі, обладнаної опаленням (на 16,6% порівняно з 2000 р.).

Однак можна сказати, що за 18 років (порівняно з 2000 р.) ситуація не суттєво змінилася (табл. 3.2).

Навпаки, що стосується обладнання газом, то в 2010 р. 86,2% загальної площі житла було обладнано газом, а в 2018 р. – 83%, що менше ніж на 3,2%.

Таблиця 3.2

Питома вага загальної площі обладнаної, %

Обладнання	2000	2005	2010	2014	2016	2018	Зміни (2018– 2000)
Водопроводом	54,2	56,2	59,6	60,3	61,2	62,2	+8
Каналізацією	51,4	53,8	57,5	57,2	59,2	60	+8,6
Опаленням	52,8	56,2	62,1	68,2	68,9	69,4	+16,6
Газом	81,9	82,6	86,2	83,3	83,1	83	+1,1
Гарячим водопостачанням	38,6	40	43,1	46,8	47	47,6	+9

Джерело: побудовано на основі [11].

Активний розвиток житлового будівництва спостерігається у Республіці Казахстан, де до 2020 р. заплановано зростання житлового фонду на 403787 тис. м². Крім того, у цій країні велика увага приділяється будівництву соціального житла, у тому числі для багатодітних сімей, ветеранам Великої Вітчизняної війни, дітям-сиротам, соціально вразливим верствам населення, працівникам бюджетних організацій та громадянам, єдине житло яких визнано непридатним для проживання. Держава постійно виділяє цільові трансферти. Так, у 2016 р. для завершення будівництва орендованого житла для людей, які перебувають у черзі, було виділено 4,8 млрд. тенге для побудови 52,1 тисячі квадратних метрів житлового фонду (тобто 754 квартир) [76].

До того ж, ключовим фактором для своєчасного введення в експлуатацію житла під будівництво є забезпечення мереж тепла, води, газу та електроенергії, телефонів та санітарних засобів. З цією метою у 2006–2016 рр. Урядом Республіки Казахстан було виділено цільових трансфертів у сумі 478,8 млрд тенге. У період з 2011 до 2015 рр. на побудову та реконструкцію мереж водопостачання та каналізації було виділено близько 400,0 млрд тенге. Внаслідок цього на кінець 2015 р. забезпечення населення в

містах централізованим водопостачанням становило 87%, у селах – 51,5% [80], що значно вище ніж в Україні.

Що стосується міжбюджетних трансфертів на благоустрій території, то можна відзначити, що дуже незначна їх частина спрямовується на ці цілі. До того ж навіть якщо й було передбачено в бюджеті їх виділення, то зазвичай виділяли значно меншу частину, ніж та, що була запланована, зокрема: на будівництво/реконструкцію палаців спорту було надано субвенції з Державного бюджету 96 млн грн, замість запланованих 150 млн грн (що менше на 54 млн грн), а для завершення будівництва метрополітену у м. Дніпро замість 227,9 млн грн було виділено лише 64,96 млн грн та зі спеціального фонду замість 1139,5 млн грн – лише 346,3 млн грн (що менше у 3,3 раза) (табл. 3.3).

Відтак, для покращення сфери благоустрою потрібно шукати інші засоби фінансування. Так, у Франції питаннями освітлення вулиць і доріг, організацією водопостачання, вивезення й переробки побутових відходів займаються місцеві комуни, а всі об'єкти житлово-комунального господарства перебувають переважно у підпорядкуванні муніципалітету. У комунальному господарстві Німеччини і Франції широко застосована організаційна форма концесії, відповідно до якої підприємство комунальної сфери передається в експлуатацію приватній фірмі. Виробництво послуг здійснюється за рахунок концесіонера, який має право стягувати зі споживачів платежі за надання цих послуг. У Франції на основі договору концесії діють невеликі компанії, що відіграють вагому роль у покращенні якості надання населенню комунальних послуг [5, с. 158].

Проте в Україні інститут концесії розвинуто дуже слабо, немає відповідної нормативно-правової бази для його функціонування.

У Великобританії активно використовують таку форму залучення приватного капіталу до комунального господарства, як торги на право надання тих чи інших послуг. Тут місцеві органи влади проводять

конкурентні торги в таких галузях, як прибирання вулиць, приміщень, збирання і вивезення побутових відходів, утримання територій [14, с. 147].

Таблиця 3.3

**Інформація щодо виконання показників міжбюджетних трансфертів
(інші дотації та субвенції) з Державного бюджету України місцевим
бюджетам за 2018 р.**

Субвенції	Затверджено Верховною Радою України на звітний рік з урахуванням змін	Виконано за 2018 р.	Затверджено Верховною Радою України на звітний рік з урахуванням змін, %	Викона но за 2018 р., %
Субвенції з Державного бюджету на				
будівництво/ реконструкцію палаців спорту	150 000 000,00	96 000 000,00	0,08	0,06
завершення будівництва метрополітену у м. Дніпро	227 904 700,00	64 962 266,12	0,13	0,04
формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад	1 900 000 000,00	1 861 287 268,55	1,07	1,25
будівництво шляхопроводу по проспекту Адмірала Сенявіна у м. Херсон	19 000 000,00	19 000 000,00	0,01	0,01
будівництво сучасного біатлонного комплексу	50 000 000,00	50 000 000,00	0,03	0,03
Субвенція спеціального фонду на				
фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах	11 530 865 200,00	11 530 865 200,00	6,47	7,76
подовження третьої лінії метрополітену у м.Харків	30 000 000,00		0,02	0,00
завершення будівництва метрополітену у м. Дніпро	1 139 523 600,00	346 263 805,67	0,64	0,23
Всього трансфертів	178 357 971 200,00	148 683 013 217,19		

Джерело: побудовано на основі [12].

Комунальні послуги, у тому числі збирання та переробка побутових відходів, у Литві можуть надаватися державними та муніципальними підприємствами, акціонерними компаніями, приватними та неприбутковими компаніями. Усі муніципальні підприємства, що надають комунальні послуги, зареєстровані як акціонерні товариства з обмеженою відповідальністю. Муніципальні підприємства не є єдиними інститутами, що можуть надавати комунальні послуги; фінансування спеціальних видів робіт розподіляється через відкриті тендери, виграти які може будь-яка компанія: як муніципальна, так і приватна [14, с. 156].

В Україні з'явилися додаткові можливості для фінансування заходів з благоустрою території зі схваленням 1 квітня 2014 р. Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, у якій було передбачено надання територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території, об'єднувати своє майно та ресурси в рамках співробітництва територіальних громад для виконання спільних програм та більш ефективного надання публічних послуг населенню суміжних територіальних громад [61].

На виконання цієї Концепції було прийнято ЗУ «Про співробітництво територіальних громад», у якому було визначено форми співробітництва, зокрема:

- делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;
- реалізації спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;
- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів;

– утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання повноважень (ст. 4 Закону [60]).

Здійснення співробітництва територіальних громад може мати багато позитивних моментів для розвитку сфери благоустрою населених пунктів, зокрема:

– воно дає змогу скоротити інвестиційні витрати, оскільки зникає потреба в необхідності розширення інфраструктури, виникає можливість спільного використання коштів;

– розкриває додаткові можливості територіальних громад щодо залучення зовнішніх ресурсів (грантів, субсидій, позик);

– досягається синергетичний ефект за рахунок спільного використання ресурсів громад (майна, техніки, заощадження через спільні закупівлі та можливість освоїти більший обсяг), що дає змогу оптимізувати робочі процеси та отримати логістичні переваги й залучити висококваліфікованих кадрів;

– покращити якість надання послуг для населення [75].

Відповідно до Реєстру договорів про співробітництво територіальних громад, можна побачити, що з набуття законної сили Закону та до сьогодні підписано 525 договорів про співробітництво [66]. Приклади деяких з договорів наведено в табл. 3.4.

Згідно з результатами проведеного соціологічного дослідження, Інститутом громадського суспільства більша кількість респондентів відповіла, що предметом договору є: придбання спільного сміттєвоза; створення спільного органу управління; капітальний ремонт (реконструкція) спортивного комплексу; організація збору та вивезення твердих побутових відходів; спільне утримання комунального підприємства; спільне фінансування ремонту доріг; облаштування пляжу тощо [1].

Договори про співробітництво територіальних громад

Дата підписання договору	Сільські ради, що взяли участь у підписанні Договору про співробітництво	Предмет Договору
23.03.2015 р.	Пирятинська, Олександрівська, Дейманівська, Харківецька, Сасинівська, Капринцівська та Білоцерківська сільські ради Полтавської області	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Придбання сміттєвоза та контейнерів для покращення матеріально-технічної бази громад. Спільний крок до чистоти довкілля Пирятинського краю»
08.04.2015 р.	Гаврилівська, Парищенська та Лісотарновицька сільські ради Івано-Франківської області	Договір про співробітництво територіальних громад сіл Лісна – Тарновиця, Парище, Гаврилівка Надвірнянського району Івано-Франківської області у формі реалізації спільного проекту «Ремонт дороги Тлумач – Лісна Тарновиця О091401»
08.04.2015 р.	Надвірнянська, Чернопотоківська, Делятинська, Ланчинська, Верхньомайданська та Білоославська сільські ради Івано-Франківської області	Договір про співробітництво територіальних громад Надвірнянського району Івано-Франківської області у формі реалізації спільного проекту «Нове будівництво полігону ТПВ і сміттесортувальної лінії в урочищі «Чобіток» в м. Надвірна Івано-Франківської області»
30.03.2018 р.	Мурафська, Михайлівська сільські ради Вінницької області	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Життя без сміття»
30.03.2018 р.	Турбівська, Сиваковецька сільські ради Вінницької області	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Спільні дії об'єднують громади! Організація сортування ТПВ на території трьох громад»
19.04.2018 р.	Селищанська, Малиновська та Літинська селищні ради Вінницької області	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Об'єднання зусиль проти сміття: придбання сміттєвих баків для роздільного збору ТПВ»
22.05.2018 р.	Зачепилівська, Малоорчицька, Рунівщинська, Чепнещинська та Новомажарська сільські ради Харківської області	Договір про співробітництво територіальних громад у формі реалізації спільного проекту «Без історії немає майбутнього (облаштування та благоустрій алеї Пам'яті)»

Джерело: побудовано на основі [66].

Проте станом на 15.04.2019 органи місцевого самоврядування уклали лише 90 договорів про співробітництво у сфері житлово-комунального господарства. Ці договори стосуються спільного вирішення таких питань, як: ремонт доріг, забезпечення населених пунктів централізованим водопостачанням, будівництво полігону твердих побутових відходів, придбання техніки для прибирання територій населених пунктів, налагодження системи поводження з твердими побутовими відходами, впровадження роздільного збору побутових відходів тощо [77].

Дослідження зарубіжного досвіду засвідчило, що практика співробітництва між громадами активно використовується в багатьох країнах світу.

Так, у Франції система місцевого самоврядування є надзвичайно подрібненою територіально: вона налічує понад 36 000 комун. На сьогодні питання координації та укрупнення вирішується за допомогою різних форм добровільних утворень міжмуніципального співробітництва. Серед яких як основні форми можна виділити: *синдикат* (виконує функції, делеговані йому органами місцевого самоврядування, та фінансується за рахунок коштів, які виділяють комуні. У деяких випадках їхнє створення не вимагає згоди всіх органів місцевого самоврядування (достатньо того, щоб таке рішення підтримала більшість комун)); *співтовариства* (їхні функції визначає закон, хоча органи місцевого самоврядування в їхньому складі також мають право вирішувати, які ще повноваження будуть покладені на співтовариство. Вони можуть фінансуватися за рахунок власних податків і за рахунок прямих трансфертів з державного бюджету. Їхнє створення вимагає підтримки подвійної більшості комун) [62].

Велику кількість прикладів співробітництва можна навести й досліджуючи досвід Польщі. Так, наприклад, комплексним підходом під час вирішення питань є створення спілки з п'яти учасників, зареєстрованої в гміні Клещув Лодзинського воєводства. Завданнями цього об'єднання визначено: охорону навколишнього середовища, запобігання деградації та

спустошенню навколишнього середовища внаслідок промислового розвитку, екологічна освіта, управління водними ресурсами, водопостачання, підтримка чистоти й порядку [77].

Законодавство землі Баварія (Німеччина) визначає обов'язкові підстави співробітництва, згідно з якими громади, сільські райони і округи можуть здійснювати співробітництво з метою спільної реалізації обов'язкових завдань або завдань відповідно до їх прав. Такий вид співробітництва може здійснюватися лише між однорідними територіальними громадами з правом юридичної особи (між громадами районного значення і районного підпорядкування, а також між сільськими районами та громадами районного значення), якщо на ці територіальні громади покладені однакові обов'язкові завдання. До того ж громади, сільські райони і округи можуть укласти цільові угоди у формі публічно-правового договору. На основі цільової угоди учасники можуть делегувати окремі або всі завдання, пов'язані з певним цільовим призначенням, одній із територіальних громад. Територіальна громада зі статусом юридичної особи може дозволити решті громад використання закладу, який вона утримує. На основі цільової угоди учасники можуть здійснювати спільне виконання окремих або всіх завдань, пов'язаних з певним цільовим призначенням, і створювати чи утримувати з цією метою спільні установи [76]. Але друга форма співробітництва нагадує ту модель, що започаткована в Україні. Обов'язкового співробітництва в Україні не передбачено.

Але існує перелік послуг, які пов'язані з благоустроєм території і які за об'єктивних обставин (відсутність фінансових ресурсів, матеріально-технічного забезпечення, кваліфікованих кадрів, інфраструктурних об'єктів, тощо) не може самотійно виконувати одна територіальна громада. До них можна віднести такі:

– організація процесу поводження із твердими побутовими відходами, як-то: їх збір, сортування, вивезення, захоронення;

- будівництво доріг, автомагістралей, інших інфраструктурних об'єктів, що забезпечать сполучення між населеними пунктами;

- організація відпочинку жителів громади (побудова кінотеатрів, баз відпочинку, парків культури тощо).

Проте на сьогодні існує цілий ряд проблем, які заважають співробітництву громад, серед яких:

- відсутність достатнього нормативно-правового забезпечення процесу співробітництва;

- низький рівень компетентності в очільників територіальних громад та службовців місцевого самоврядування, відсутність у них досвіду та знань у напрямі здійснення співробітництва;

- обережне ставлення до співробітництва з боку керівництва територіальної громади через страх втратити можливості прийняття остаточних рішень з приводу розпорядження комунальним майном та розподілу дохідної частини місцевого бюджету;

- велика диспропорція у дохідній частині бюджетів територіальних громад, що створює певні ризики для заможних територіальних громад у разі їх об'єднання з менш спроможними або взагалі депресивними;

- недостатній рівень розвитку місцевих ініціатив, щодо надання пропозицій з приводу укладання договору про співробітництво;

- правовий нігілізм та низька управлінська культура посадових осіб місцевого самоврядування з приводу складання та підписання договору [67, с. 106].

До того ж, як зазначають К. В. Васьківська, А. О. Пелехатий, Ю. О. Галімух та Л. Д. Лозінська: «...територіальне співробітництво обов'язково потребує фінансової підтримки з обласного бюджету. І таке стимулювання є справедливим, оскільки воно спрямовуватиметься на реалізацію проєктів, не лише важливих для громад, а й визначених як першочергові на рівні регіону» [4].

Ст. 15 ЗУ «Про співробітництво територіальних громад» передбачає здійснення стимулювання співробітництва шляхом: надання субвенцій місцевим бюджетам суб'єктів співробітництва у пріоритетних сферах державної політики; передачі об'єктів державної власності у комунальну власність таким суб'єктам. До того ж держава стимулює співробітництво у разі якщо посилюється спроможність суб'єктів співробітництва; якщо до співробітництва залучені додаткові ресурси, у тому числі фінансові, або ж якщо таке співробітництво здійснюється більше ніж трьома суб'єктам чи забезпечується широка участь громадськості у здійсненні співробітництва [60].

Проте, як ми вже зазначали вище, дуже незначна частина міжбюджетних трансфертів спрямовується на потреби благоустрою. Відтак, цілком погоджуючись з думками науковців [4], вважаємо за доцільне застосовувати підхід з визначенням об'єктів інфраструктури, які потребують першочергового будівництва, ремонту, модернізації, та передбачати у кошторисі на майбутній бюджетний рік виділення коштів з обласного бюджету саме на ці об'єкти. Для визначення першочерговості будівництва нових об'єктів благоустрою доцільно проводити вивчення думки та попередні дискусії з мешканцями територіальної громади; це може здійснюватися у формі соціологічного опитування. Форми анкет можуть бути представлені на офіційному сайті міської, сільської, селищної ради.

На думку А. Чайки, для вітчизняної системи співробітництва територіальних громад потрібна інтегрована форма співпраці, яка на сьогодні існує в багатьох європейських країнах, зокрема Франції та Польщі, а саме потрібно застосовувати кластерний підхід, який передбачає розширення кола суб'єктів співробітництва. Така практика передбачає створення органами місцевого самоврядування «функціональних підприємства» для управління комунальними послугами, інфраструктурними та соціальними об'єктами, відповідно до норм публічного чи приватного права. Згідно з приватним правом, це спільна діяльність, орієнтована на отримання прибутку. Однак

підприємство перебуває у власності муніципалітету. Приватні акціонери можуть співпрацювати з органами місцевої влади в рамках державно-приватного партнерства [77].

До того ж кілька муніципалітетів можуть підписати договір підряду з приватною компанією на виконання певної послуги. Цей вид співпраці, що має назву аутсорсинг (далі – ІМС), є дуже поширеним явищем. У Східній Європі місцеві державні комунальні послуги часто надають підприємства – суб'єкти приватного права [81, с. 13–14].

Для початку такого співробітництва потрібно виконати ряд умов:

– по-перше, має бути потреба у виконанні певної послуги або будівництві якогось об'єкта інфраструктури спільно із суб'єктом приватного права, тобто загальноприйняте відчуття, що існуючу ситуацію потрібно покращити. До того ж, якщо не встановлюється коло зацікавлених осіб (громадян чи муніципалітетів, шляхом проведення опитування), то цю схему не будуть використовувати;

– по-друге, партнери ІМС мають розпочати процес залучення кола сторін до цього партнерства (обрані представники, керівники та персонал, місцевий бізнес та громадяни). До того ж вони мають одночасно враховувати наявність схожих проблем у прикордонних муніципалітетах, що може принести користь кільком муніципалітетам);

– по-третє, якщо досягнуто консенсусу, то потрібно розпочинати процес попередніх дискусій, які повинні проводитися з урядом; також мають бути залучені: вищі посадові особи муніципалітетів-партнерів, які здатні краще оцінити ситуацію та можливості використання ІМС; обрані представники; громадяни та користувачі державних послуг; у деяких випадках посадові особи органів державної влади, що відповідають за «Технічні» служби, які можуть добре уявити технічні вимоги та мати змогу отримати доступ до грантів для покриття витрат [81, с. 42–43].

На сьогодні співробітництво між органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права є дуже ускладненим. Так, якщо вартість

предмета закупівлі товарів чи послуг дорівнює або перевищує 200 тис. грн, а робіт – 1,5 млн грн, то такі відносини підпадають під дію ЗУ «Про публічні закупівлі». У такому випадку територіальна громада буде вимушена пройти тендерні процедури, тобто через авторизований електронний майданчик оприлюднити на вебпорталі Центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері публічних закупівель, інформацію стосовно закупівель. Для організації та проведення процедур закупівель замовник утворює тендерний комітет або визначає уповноважену особу. Закупівля може здійснюватися шляхом застосування однієї з процедур: відкриті торги; конкурентний діалог; переговорна процедура закупівлі [58].

На вчинення усіх цих дій може бути витрачена велика кількість часу, що може призвести до того, що територіальна громада не встигне витратити кошти протягом бюджетного року. До того ж обмеження щодо вартості предмета закупівлі для товарів чи послуг у розмірі до 200 тис. грн взагалі не доречно застосовувати для сфери благоустрою, адже за ці кошти у сфері благоустрою можна здійснити лише незначний ремонт об'єкта інфраструктури. Відтак можна зробити висновки, що практично до всіх контрактів з приводу закупівлі товарів чи послуг у сфері благоустрою має бути застосована тендерна процедура, що суттєво ускладнює процес оновлення об'єктів інфраструктури та створення комфортних умов для перебування людей на території населеного пункту. Вважаємо, що доцільно розглянути питання щодо збільшення обмеження щодо вартості предмета закупівлі для товарів чи послуг у сфері благоустрою та внести зміни до ст. 2 ЗУ «Про публічні закупівлі», де окремо встановити обмеження для здійснення закупівлі товарів (робіт, послуг) для потреб територіальної громади в напрямі здійснення благоустрою її території [73].

Висновки до розділу 3

1. На сьогодні держава обрала шлях на децентралізацію управління, основним завданням якого стало створення підстав для формування фінансово незалежних територіальних громад, які матимуть можливість самостійно встановлювати на власній території податки та збори, розпоряджатись ними на власний розсуд, отримувати субвенції на формування інфраструктури, що дасть змогу отримати значно більше матеріальних та фінансових ресурсів, спрямувавши їх на підтримку сфери благоустрою.

2. З метою організації благоустрою має бути створено комфортні, зручні, безпечні умови для мешканців територіальної громади, однак реалізація проєктів з благоустрою має здійснюватися з дотриманням вимог щодо раціонального використання, належного утримання та охорони земельних ресурсів, довкілля. Запровадження реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади в напрямі децентралізації управління, що сприяло залученню додаткових фінансових та матеріальних ресурсів завдяки добровільному об'єднанню територіальних громад та їх співробітництву, суттєво розширило можливості для покращення сфери благоустрою.

3. Проаналізувавши порядок здійснення державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів місцевими державними адміністраціями, було встановлено, що він може здійснюватися за такими напрямками: за використанням та охороною земель; за охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду; за збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою; за додержанням правил торгівлі. Державний контроль за використанням та охороною земель здійснюється державними інспекторами. Однак стосовно охорони пам'яток історії та культури слід

зазначити, що для здійснення контролю за цією сферою зазвичай залучають широкі верстви населення, тобто здійснюється громадський контроль за збереженням, реставрацією, консервацією, ремонтом об'єктів культурної спадщини.

4. Встановлено, що на сьогодні, існує ряд спірних питань, які виникають під час здійснення самоврядного контролю. Зокрема, до компетенції старости віднесено участь у здійсненні контролю за станом благоустрою відповідного села та селища, однак у ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» серед осіб, які мають право здійснювати самоврядний контроль у сфері благоустрою населених пунктів, цієї категорії суб'єктів немає, незважаючи на те, що старосту віднесено до системи місцевого самоврядування. Запропоновано доповнити ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів», вказавши з-поміж категорій осіб, які мають право здійснювати самоврядний контроль, старосту. До того ж зроблено висновок, що староста може бути лише присутнім під час здійснення самоврядного контролю, не маючи жодних повноважень щодо притягнення осіб, винних у порушенні законодавства, до відповідальності через відсутність у нього повноважень зі складання протоколів про адміністративні правопорушення. Запропоновано розширити повноваження старости шляхом внесення змін до п. 10 ч. 1 ст. 54-1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні».

5. Встановлено, що Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів» не дає вичерпної інформації щодо досвіду роботи та конкретного переліку посад (професій), на яких може попередньо працювати особа, що претендує на статус громадського інспектора. Запропоновано внести зміни до Положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів, де конкретизувати, що майбутні громадські інспектори у сфері благоустрою населених пунктів повинні мати досвід роботи, не менше ніж 3 роки за

такими напрямками: фахівці; працівники сфери послуг; кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств; кваліфіковані робітники з інструментом; робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

6. Виходячи з того, що благоустрій населених пунктів є комплексом робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення, озеленення території, її санітарного очищення, зниження рівня шуму, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання й охорони, громадський контроль може здійснюватися за різними напрямками: у сфері охорони культурної спадщини, у сфері охорони землі (оскільки земля безпосередньо пов'язана з територією, на якій розташований населений пункт, і в разі здійснення робіт із благоустрою населеного пункту може бути завдано шкоди земельній ділянці) тощо.

7. Досліджено статистичні дані, які характеризують сучасний стан сфери благоустрою в Україні. Встановлено, що велика кількість загальної площі житлового фонду залишається необладнаною водопроводом, каналізацією та гарячим водопостачанням. Досліджено стан благоустрою у Республіці Казахстан, де до 2020 р. заплановано суттєве зростання житлового фонду. З цією метою Уряд Республіки Казахстан постійно виділяє значні розміри цільових трансфертів. Встановлено, що в Україні дуже незначну частину міжбюджетних трансфертів спрямовують на цілі благоустрою територій або ж виділяють їх у розмірах, значно менших, ніж заплановано.

8. Додатковими можливостями для фінансування заходів з благоустрою території в Україні може стати політика реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади, яка дала змогу територіальним громадам розпоряджатися власним майном та здійснювати співробітництво. Дослідження зарубіжного досвіду засвідчило, що практика співробітництва між громадами активно використовується в багатьох країнах

світу. Зокрема, у Франції система місцевого самоврядування є надзвичайно подрібненою територіально, тому питання координації й укрупнення вирішено за допомогою різних форм добровільних утворень міжмуніципального співробітництва, серед яких синдикат та співтовариства.

9. Виявлено, що у Східній Європі місцеві державні комунальні послуги часто надають підприємства – суб'єкти приватного права, але в Україні таке співробітництво є дуже ускладненим проведенням тендерних процедур. Доведено, що існуючі обмеження щодо вартості предмета закупівлі для товарів чи послуг у розмірі до 200 тис. грн не доцільно застосовувати для сфери благоустрою, адже за ці кошти можна здійснити лише незначний ремонт об'єкта інфраструктури. Тому запропоновано розглянути питання щодо збільшення обмеження.

Список використаних джерел до розділу 3

1. Аналітичний звіт щодо практики використання потенційними суб'єктами співробітництва примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад. *Інститут громадського суспільства*. Київ, 2016.

URL: http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/06/Analit_Zvit_Spivrobotn.pdf (дата звернення: 15.02.2020).

2. Арабаджиєв Д. Ю. Соціальний контроль, громадський контроль і громадський моніторинг: до питання співвідношення понять. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2013. Вип. 11. С. 10–15.

3. Бородюк В. М., Фролова Г. С. Соціально-економічний аспект благоустрою населених пунктів. *Економіка промисловості*. 2010. № 4.

С. 216–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2010_4_37 (дата звернення: 16.02.2020).

4. Васьківська К. В., Пелехатий А. О., Галімук Ю. О., Лозінська Л. Д. Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2019/3.pdf (дата звернення: 05.02.2020).

5. Головка Л. В. Благоустрій сільських поселень України: сучасні проблеми та напрями їх вирішення. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 154–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_2_14 (дата звернення: 15.02.2020).

6. Дударець В. Благоустрій територій у ландшафтному дизайні та його особливості. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2015. Вип. 26. С. 118–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2015_26_15 (дата звернення: 11.02.2020).

7. ДБН Б.2.2-5:2011/ Благоустрій територій: планування та забудова міст, селищ і функціональних територій : Наказ від 28 жовтня 2011 р. № 259. *Мінрегіон України* URL: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_b_2_2_5_2011/1-1-0-1033 (дата звернення: 15.02.2020).

8. ДБН В.1.1-31:2013. Захист територій, будинків і споруд від шуму. *Мінрегіон України*. Київ, 2014. URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=1364945&menu=1> (дата звернення: 22.02.2020).

9. Діяльність ДАБІ залишається однією з найкорумпованіших – Парцхаладзе. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/07/18/38453087/> (дата звернення: 19.02.2020).

10. Електронізація будівництва: чому це важливо, але може не реалізуватися? YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/news/elektronizatsiia-budivnytstva-chomu-tse-vazhlyvo-ale-mozhe-ne-realizuvatysia/> (дата звернення: 08.02.2020).

11. Житловий фонд України: Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zf/zf_u/2006_u.htm (дата звернення: 03.02.2020).

12. Звіти щодо виконання Бюджету 2018. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 19.02.2020).

13. Земельний кодекс України : Закон від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 15.01.2020).

14. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2016. 471 с.

15. Ігнатенко О. П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : автореф. дис. ... д-ра наук держ. упр. : 25.00.02. Київ : механізми державного управління: Національна академія державного управління при Президентові України, 2016. 36 с.

16. Іжа М., Радченко О. Громадський контроль в системі публічного управління як ефективний інструмент експертизи державно-управлінських рішень. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 4 (12). С. 74–79. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/02.pdf> (дата звернення: 12.02.2020).

17. Інспекція з благоустрою Запорізької міської ради. *Офіційний сайт Запорізької міської ради*. URL: <https://zr.gov.ua/uk/organizations/item/79/inspekciya-z-blagoustroyu-zaporizkoi-miskoi-radi> (дата звернення: 15.02.2020).

18. Класифікатор професій ДК 003:2010 від 15 лютого 2019 р. № 259. *Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики*. URL: https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433 (дата звернення: 30.01.2020).

19. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1329896557051809> (дата звернення: 19.02.2020).

20. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.02.2020).

21. Косінов С. А. Громадський контроль над державною владою як принцип демократії. *Юрист України*. 2012. № 4. С. 5–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2012_4_3 (дата звернення: 13.02.2020).

22. Мельникова О. С. Проблеми благоустрою та водопостачання стримуючі фактори у розвитку житлово-комунального господарства. *Економіка промисловості*. 2011. № 4. С. 334–343. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econpr_2011_4_50 (дата звернення: 21.02.2020).

23. Наливайко Л. Р. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 47–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2015_3_9 (дата звернення: 02.02.2020).

24. Покатаєв П. С. Контроль у системі органів місцевого самоврядування: теорія та практика застосування : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 288 с.

25. Покатаєв П. С. Регулювання сфери благоустрою населених пунктів: адміністративно-правовий аспект : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. 430 с.

26. Положення про Інспекцію з благоустрою Запорізької міської ради : Рішення від 31 січня 2018 р. № 50. *Запорізька міська рада*. URL: https://zp.gov.ua/upload/content/o_1c5ihak99uf51rvjd8i17121s4om.pdf (дата звернення: 21.01.2020).

27. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : Постанова від 30 квітня 2014 р. № 197. *Кабінет Міністрів України*.

URL: <http://www.minregion.gov.ua/about/about-min/polozhennya-pro-ministerstvo-rozvitku-gromad-ta-teritoriy-ukrayini/> (дата звернення: 15.02.2020).

28.Порядок проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні : Постанова КМУ від 25 травня 2011 р. № 555. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-п> (дата звернення: 24.02.2020).

29.Про благоустрій населених пунктів : Закон від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15> (дата звернення: 28.02.2020).

30.Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80/print1509793533482428> (дата звернення: 12.02.2020).

31.Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища : Закон від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1848-19#n6> (дата звернення: 24.02.2020).

32.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва : Закон від 17 жовтня 2019 р. № 199-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-20#n170> (дата звернення: 05.02.2020).

33.Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон від 19 червня 2003 р. № 963-IV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/963-15/print1509793530692870> (дата звернення: 24.02.2020).

34.Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. *Верховна Рада України*. URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/157-19/paran96#n96> (дата звернення: 18.02.2020).

35. Про доступ до публічної інформації : Закон від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 12.02.2020).

36. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12> (дата звернення: 17.02.2020).

37. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова від 3 листопада 2010 р. № 996. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF> (дата звернення: 01.02.2020).

38. Про затвердження галузевих нормативних актів з питань пожежної безпеки «Правила пожежної безпеки при експлуатації магістральних нафтопроводів України» : Наказ від 18 серпня 1997 р. № 151. *Державний комітет нафтової, газової і нафтопереробної промисловості України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0496-97> (дата звернення: 01.02.2020).

39. Про затвердження методичних рекомендацій з утримання об'єктів зовнішнього освітлення населених пунктів : Наказ від 21 серпня 2008 р. № 253. *Міністерство з питань житлово-комунального господарства України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0253662-08> (дата звернення: 02.02.2020).

40. Про затвердження положення про водно-болотні угіддя загальнодержавного значення : Постанова від 8 лютого 1999 р. № 166. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-99-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2020).

41. Про затвердження положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів : Наказ від 16 січня 2007 р. № 7. *Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального*

господарства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0220-07> (дата звернення: 25.02.2020).

42.Про затвердження порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю : Постанова від 23 травня 2011 р. № 553. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/553-2011-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2020).

43.Про затвердження порядку обліку місць масового відпочинку населення на водних об'єктах : Постанова від 6 березня 2002 р. № 264. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2002-%D0%BF> (дата звернення: 28.02.2020).

44.Про затвердження порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова від 15 червня 2006 р. № 833. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/833-2006-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2020).

45.Про затвердження правил безпеки систем газопостачання : Наказ 15 травня 2015 р. № 285. *Міністерство енергетики та вугільної промисловості України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0674-15> (дата звернення: 08.02.2020).

46.Про затвердження правил пожежної безпеки в метрополітенах : Наказ від 6 грудня 1999 р. № 586. *Міністерство транспорту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0007-00> (дата звернення: 18.02.2020).

47.Про затвердження правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами : Наказ від 19 квітня 2007 р. № 104. *Міністерство економіки України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07> (дата звернення: 12.02.2020).

48.Про затвердження правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами : Наказ від 11 липня 2003 р. № 185. *Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-03> (дата звернення: 02.02.2020).

49.Про затвердження типових правил благоустрою території населеного пункту : Наказ від 27 листопада 2017 р. № 310. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1529-17> (дата звернення: 25.02.2020).

50.Про затвердження типового положення про архітектурно-містобудівні : Наказ від 7 липня 2011 р. № 108. *Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-11> ради (дата звернення: 13.02.2020).

51.Про захист прав споживачів : Закон від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 12.02.2020).

52.Про інформацію : Закон від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 09.02.2020).

53.Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print1509793530692870> (дата звернення: 11.02.2020).

54.Про місцеві державні адміністрації : Закон від 9 квітня 1999 р. № 586-ХІV. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14> (дата звернення: 10.02.2020).

55.Про охорону земель : Закон від 19 червня 2003 р. № 962-ІV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (дата звернення: 09.02.2020).

56.Про охорону культурної спадщини : Закон від 8 червня 2000 р. № 1805-ІІІ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 02.02.2020).

57.Про Правила дорожнього руху : Постанова від 10 жовтня 2001 р. № 1306. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF/print1509535533649132> (дата звернення: 11.02.2020).

58.Про публічні закупівлі : Закон від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print> (дата звернення: 22.01.2020).

59.Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> (дата звернення: 12.02.2020).

60.Про співробітництво територіальних громад : Закон від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 11.02.2020).

61.Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження від 1 квітня 2014 р. № 333-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 13.02.2020).

62.Про Францію та подрібненість комун: Інститут громадянського суспільства. URL: <https://www.csi.org.ua/atu-1/atu/pro-frantsiyu-ta-podribnenist-komun/> (дата звернення: 28.02.2020).

63.Пряхін Є. В. Адміністративно-правове регулювання і забезпечення дотримання правил благоустрою населених пунктів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. 19 с.

64.Пухкал О. Г. Громадський контроль як важливий чинник демократизації та ефективності державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 14. С. 56–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_14_18 (дата звернення: 23.02.2020).

65.Радченко С. Інноваційне будівництво: чи готова галузь до роботи з державною е-системою. Чого очікувати від запровадження Єдиної державної

е-системи у будівництві. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/openmind/20203806-innovacijne-budivnictvo-chi-gotova-galuz-do-roboti-z-derzhavnoyu-e-sistemoyu> (дата звернення: 13.02.2020).

66. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. *Міністр розвитку громад та територій України*. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/reestr-27.12.2019.pdf> (дата звернення: 25.02.2020).

67. Сірик З. О. Проблеми та можливості співробітництва територіальних громад України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 16. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2017/20.pdf (дата звернення: 26.02.2020).

68. Смоляр О. А. Громадський контроль у сфері місцевого самоврядування: теорія і практика. *Проблеми законності*. 2014. Вип. 125. С. 91–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2014_125_14 (дата звернення: 13.02.2020).

69. Соколовська О. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення в галузі житлово-комунального господарства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 18 с.

70. Солоннікова І. М. Громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів: особливості його здійснення. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 березня 2018 р.). Харків : Асоціація аспірантів-юристів, 2018. С. 68–71.

71. Солоннікова І. М. Здійснення державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7–8 лютого 2019 р.). Одеса : Причорноморська фундація права, 2019. С. 54–56.

72. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 2. С. 167–173.

73. Солоннікова І. М. Сучасний стан та наявні проблеми у сфері благоустрою населених пунктів в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 4 (67). С. 182–191.

74. Сухінін Д. В. Громадський контроль у системі надання послуг населенню: основні напрями, складові та завдання. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 38. С. 238–243. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_29 (дата звернення: 15.02.2020).

75. Татарчук Т. Співробітництво територіальних громад: нові можливості для розвитку. *Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування*. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/misceve-samovryaduvannya/1362/> (дата звернення: 23.02.2020).

76. Тенденції та світовий досвід розвитку міських поселень. *Інститут громадянського суспільства*. URL: <https://www.csi.org.ua/articles/tendentsiyi-ta-svitovuj-dosvid-rozvytku-miskyh-poselen/> (дата звернення: 13.02.2020).

77. Чайка А. Кластерний підхід при співробітництві територіальних громад: ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення». URL: <http://samoorg.com.ua/blog/2019/09/11/klasterniy-pidhid-pri-spivrobotnitstvi-teritorialnih-gromad/> (дата звернення: 15.02.2020).

78. Щербина Є. М. Нормативно-правове регулювання адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 305–312. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_1_44 (дата звернення: 14.02.2020).

79. Dr. Joan Clos International guidelines on urban and territorial planning. URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/ig-utp_english.pdf (date of access: 15.02.2020).

80. National report of the Republic of Kazakhstan on housing and sustainable city development habitat III. Astana, 2016. URL: <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NATIONAL-REPORT-OF-THE-REPUBLIC-OF-KAZAKHSTAN-Habitat-%D0%86%D0%86%D0%86.pdf> (date of access: 15.02.2020).

81. Toolkit manual inter-municipal cooperation: Local Government and Public Service Reform Initiative. URL: <https://rm.coe.int/1680746ec3> (date of access: 15.02.2020).

ВИСНОВКИ

Отримані в ході дослідження результати в сукупності розв'язують важливе науково-практичне завдання обґрунтування й поглиблення теоретико-методичних засад формування та реалізації державної політики у сфері благоустрою населених пунктів і надають змогу сформулювати такі висновки.

1. Встановлено, що нормативна база у сфері благоустрою населених пунктів визначає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою й містобудівної діяльності в Україні. Запропоновано класифікацію нормативно-правових актів у сфері благоустрою населених пунктів за напрямками: щодо здійснення забудови населеного пункту у сфері раціонального використання землі; щодо санітарного очищення території населеного пункту; щодо забезпечення зовнішнього освітлення та розміщення об'єктів зовнішньої реклами відносно малих архітектурних форм; щодо озеленення території для зниження рівня шуму; щодо розчищення та осушення території; з приводу покриття доріг і тротуарів, забезпечення безпеки руху; з інженерного захисту території.

2. Представлено механізми державного регулювання організації благоустрою населеного пункту, які поєднують у собі комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, покращення мікроклімату на території населеного пункту, санітарного очищення території, зниження рівня шуму, кожна з яких представлена у вигляді переліку набору дій, що мають виконувати органи місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації для створення комфортних, безпечних умов перебування жителів населеного пункту.

3. Запропоновано схему державного регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елементу благоустрою населеного

пункту, де конкретизовано вимоги щодо розміщення зовнішньої реклами в межах смуг відведення; порядок отримання Погодження щодо розміщення зовнішньої реклами. Запропоновано механізм адміністративного регулювання діяльності у сфері розміщення та використання зовнішньої реклами, який дозволить мати більш чітке уявлення про принципи зовнішньої реклами, уточнено коло суб'єктів правопорушення та органів державної виконавчої влади, що мають право здійснювати контроль за дотриманням правомірності заняття рекламною діяльністю, виявляти правопорушення й застосовувати відповідні санкції.

4. Для вдосконалення системи санітарного очищення території населених пунктів запропоновано запровадити систему надання податкових стимулів юридичним та фізичним особам, зокрема для тих, що здійснюють роздільне збирання сміття, шляхом надання податкових пільг: з податку на прибуток для юридичних осіб шляхом надання дозволу включати до складу витрати, що зменшують оподатковуваний дохід, під час розрахунку податку на прибуток підприємств; з податку на доходи фізичних осіб (зменшення оподаткованого доходу фізичної особи – підприємця в разі придбання та встановлення на власній та/або прилеглий території контейнерів для вторинної сировини та/або урн для викидання основних типів упаковки: пластику, скла, металу, паперу); з податку на доходи фізичних осіб (у вигляді зменшення річного оподаткованого доходу) у разі встановлення ними на власній території урн для викидання основних типів упаковки.

Для популяризації роздільного збирання сміття запропоновано проведення заходів у вигляді реклами в ЗМІ щодо шкоди довкіллю в разі накопичення побутових відходів на несанкціонованих сміттєзвалищах, некоректної його утилізації та можливості юридичним і фізичним особам отримати податкові пільги в разі здійснення заходів з роздільного збирання сміття.

5. З метою вдосконалення системи управління вулично-дорожньою мережею населених пунктів запропоновано напрями державної політики в

цій сфері, які подано у вигляді організаційних заходів на державному та місцевому рівнях, і заходи фінансового характеру, результатом чого має стати: зменшення руху транспортних засобів вулицями міста; чистота доріг та їх узбіччя; покращення екологічної ситуації території населеного пункту; проведення своєчасного та якісного ремонту доріг; поява більшої кількості організованих місць паркування транспортних засобів.

6. Запропоновано схему організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління, яка надасть змогу мати уявлення про зміни, які відбулися в Україні із запровадженням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, та наслідки переходу до системи децентралізації влади для покращення сфери благоустрою. Серед основних досягнень децентралізації виділено такі: можливість добровільного об'єднання територіальних громад (що сприятиме отриманню субвенцій на формування інфраструктури, збільшенню надходжень за рахунок податку на доходи фізичних осіб та плати за землю); можливість здійснювати співробітництво територіальних громад (що надасть змогу акумулювати матеріальні й фінансові ресурси, здійснювати спільне фінансування інфраструктурних об'єктів). Заходи щодо організації благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації сприятимуть покращенню якості навколишнього середовища адміністративно-територіальної одиниці; створенню більш зручних, комфортних, безпечних умов перебування жителів територіальної громади; підвищенню рівня громадського порядку.

7. Встановлено наявність колізії між ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» та п. 10 ч. 1, ст. 54-1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» в частині правомірності здійснення самоврядного контролю старостою. Для її усунення та впорядкування механізму здійснення самоврядного контролю запропоновано доповнити ч. 1 ст. 40 ЗУ «Про благоустрій населених пунктів» категорією осіб, які мають право здійснювати самоврядний контроль у сфері благоустрою населених пунктів,

старостою, а також внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 54-1 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» в частині розширення повноважень старости наданням йому можливості складання протоколів про адміністративні правопорушення. Встановлено, що Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Положення про громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів» не дає вичерпної інформації щодо досвіду роботи та конкретного переліку посад (професій), на яких може попередньо бути особа, що претендує набути статусу громадського інспектора. Запропоновано внести зміни до цього Положення, уточнивши, що майбутні громадські інспектори у сфері благоустрою населених пунктів повинні мати досвід роботи не менше ніж 3 роки за такими професіями, як: фахівці; працівники сфери послуг; кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств; кваліфіковані робітники з інструментом; робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування й машин.

8. Дослідження закордонного досвіду свідчить, що в багатьох країнах світу активно використовують практику інтегрованого співробітництва між громадами в напрямі залучення суб'єктів приватного права. В Україні на сьогодні така форма співробітництва з покращення сфери благоустрою населених пунктів є дуже ускладненою через встановлення обмеження щодо вартості предмета закупівлі товарів, робіт чи послуг для здійснення тендерних процедур. Запропоновано внести зміни до ст. 2 ЗУ «Про публічні закупівлі», де окремо встановити обмеження для здійснення закупівлі товарів (робіт, послуг) для потреб територіальної громади в напрямі здійснення благоустрою її території, збільшивши його розмір.

ДОДАТОК А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті в наукових фахових виданнях України,
що включені до міжнародних наукометричних баз даних*

1. Солоннікова І. М. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері благоустрою населених пунктів. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 3 (59). С. 59–65.

2. Солоннікова І. М. Формування політики благоустрою населених пунктів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 119–125.

3. Солоннікова І. М. Державне регулювання розміщення та використання зовнішньої реклами як елемента благоустрою населених пунктів. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2018. № 1. С. 126–134.

4. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів в умовах децентралізації управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 2. С. 167–173.

5. Солоннікова І. М. Державна політика щодо утримання вулично-дорожньої мережі населених пунктів як складової благоустрою. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 2 (35). Т. 2. С. 225–236.

6. Солоннікова І. М. Сучасний стан та наявні проблеми у сфері благоустрою населених пунктів в Україні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2019. № 4 (67). С. 182–191.

7. Солоннікова І. М. Організація благоустрою населених пунктів: теоретичний та прикладний аспект. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2019. № 4. С. 239–248.

Матеріали конференцій

8. Солоннікова І. М. Розчищення території, як складова благоустрою населених пунктів. *Державне управління в Україні: виклики та перспективи* : Всеукр. наук.-практ. конф. (11–12 травня 2018 р.) / Класичний приватний університет (м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2018. С. 65–68.

9. Солоннікова І. М. Осушення території як елемент благоустрою населених пунктів. *Naukowa przestrzen europy 2018* : materialy XIV miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07–15 kwietnia 2018 roku). Przemysl : Nauka i studia, 2018. Vol. 5. P. 48–52.

10. Солоннікова І. М. Громадський контроль у сфері благоустрою населених пунктів: особливості його здійснення. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 березня 2018 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 68–71.

11. Солоннікова І. М. Здійснення державного контролю у сфері благоустрою населених пунктів. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7–8 лютого 2019 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2019. С. 54–56.

12. Солоннікова І. М. Вдосконалення державної політики поводження з побутовими відходами. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.). Львів : Західноукр. орг. «Центр правничих ініціатив», 2019. С. 47–49.

ДОДАТОК Б

**ДЕПАРТАМЕНТ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

площа Перемоги, 2, м. Кременчук, 39600, тел.: (0536)73-12-75, факс: (05366)3-40-52,
E-mail: ugkgkremen@ukr.net Код ЄДРПОУ 03365860

12.11.2019 № 11-121/2019

На № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дослідження
видана аспіранту Класичного приватного університету
Солонніковій Ірині Миколаївні

Довідка підтверджує практичну цінність наукового дослідження Солоннікової Ірини Миколаївни, виконане на тему «Формування та реалізація державної політики у сфері благоустрою населених пунктів», зокрема щодо наданих рекомендацій із вдосконалення напрямів державної політики у цій сфері управління вулично-дорожньої мережі, які представлено у вигляді організаційних заходів на державному та місцевому рівнях та заходів фінансового характеру.

Результатом наданих пропозицій має стати: зменшення руху транспортних засобів вулицями міста; чисті дороги та їх узбіччя; покращення екологічної ситуації території населеного пункту; проведення своєчасного та якісного ремонту доріг; поява більшої кількості організованих місць паркування транспортних засобів.

Директор Департаменту

І. МОСКАЛИК

УКРАЇНА

ЗАПОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА ІНСПЕКЦІЯ З БЛАГОУСТРОЮ

вул. Зелінського, 3, м. Запоріжжя, 69037, тел./факс: (061) 224-19-58
e-mail: reception.blagoustr@zp.gov.ua Код ЄДРПОУ 37573204

17.12.2019 № 12-0223

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Видана аспіранту Класичного приватного університету Солонніковій Ірині Миколаївні, в тому, що її дослідження за темою «Формування та реалізація державної політики у сфері благоустрою населених пунктів» містить наукові ідеї із вдосконалення державної політики у сфері благоустрою, як на національному, так і регіональному рівні та має практичну цінність.

Заслуговує на увагу та може бути використаний у практичній діяльності запропонований автором дисертації механізм здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населених пунктів шляхом уточнення правового статусу старости та розширення його повноважень в частині надання йому можливості складання протоколів про адміністративні правопорушення шляхом внесення змін до ч.1, ст. 40 Закону України „Про благоустрій населених пунктів” та п.10, ч.1, ст. 54-1 Закону України „Про благоустрій населених пунктів”.

Начальник Інспекції з благоустрою
Запорізької міської ради

В.В. Лисенко

